

Viestintäteknologioiden rooli nuorten maantieteellisesti erilaissa läheissuhteissa

Linkosalo, Helmi Maria

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiologia

Pro gradu –tutkielma

Helmikuu 2017

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta	Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author Helmi Maria Linkosalo		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Viestintäteknologioiden rooli nuorten maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissa		
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiologia		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu –tutkielma	Aika – Datum – Month and year Helmikuu 2017	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 84 + liitteet
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Tutkielmassa selvitetään sitä, kuinka maahanmuuton ensimmäiseen ja toiseen polveen kuuluvat nuoret käyttävät viestintäteknologioita vuorovaikutuksessa maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan. Tarkastelun kohteena ovat nuorten transnationaaliset suhteet omassa tai vanhempien lähtömaassa asuviin sukulaisiin sekä paikalliset perhe- ja kaverisuhteet. Tutkielman pääkysymys on: 1) Minkälainen on viestintäteknologioiden rooli nuorten maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissa? Pääkysymystä täydentämään esitetään kaksi lisäkysymystä: 2) Minkälaista nuorten viestintäteknologioiden käyttö on ja millä tavoin erilaiset sosiaaliset suhteet muovaavat viestintäteknologioiden käyttöä näissä suhteissa? 3) Miten kokemukset läsnäolosta ja kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta ja näille asetetut merkitykset suhteutuvat viestintäteknologioiden rooliin nuorten erilaisissa läheissuhteissa?</p> <p>Viestintäteknologioiden käyttöä läheissuhteissa lähestytään tässä tutkielmassa liikkuvuuden sosiologisesta ja verkostoanalyttisestä näkökulmasta. Vuorovaikutusta maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissa tarkastellaan John Urryn määrittelemien liikkuvuuden muotojen sekä kuvitteellisen läsnäolon käsitteen kautta. Sosiaalisten suhteiden tarkastelussa käytetään apuna Karen F. Olwigin verkostoanalyttistä sosiaalisten suhteiden prosessien analyysia. Lisäksi tutkielmassa valotetaan nuorisotutkimuksellista näkökulmaa viestintäteknologioiden käyttöön sekä kasvokkaisen vuorovaikutuksen teoretisoiteja.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu yhdentoista 16–20-vuotiaan maahanmuuttotaukaisen nuoren puolistrukturoidusta teemahaastatteluista. Haastattelut toteutettiin pari- ja yksilöhaastatteluina. Tutkimuksen metodologisena lähestymistapana on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, johon on liitetty myös teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.</p> <p>Tutkimuksessa havaitaan, että nuorten viestintäteknologioiden käytön tavat eroavat toisistaan maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissa. Paikallisissa perhe- ja kaverisuhteissa sosiaalista mediaa käytetään paljolti kasvokkaisten tapaamisten jatkeena ja arkisista asioista sopimiseen, kun taas transnationaalissa sukulaissuhteissa sosiaalista mediaa käytetään suhteiden ylläpidon välineenä. Viestintäteknologioiden avulla pyritään tuottamaan tunnetta läsnäolosta tilanteissa, joissa ollaan fyysisesti kaukana toisistaan. Tunne läsnäolosta kulkeutuu erilaisten sosiaalisissa suhteissa risteilevien liikkuvuuksien mukana, joihin tutkielmassa viitataan John Urryn määrittelemien liikkuvuuden muotojen kautta. Keskenään erilaisten sosiaalisten suhteiden luonteet ja niihin liittyvät sosiaaliset prosessit suuntaavat sitä, kuinka viestintäteknologioita käytetään näissä suhteissa vuorovaikutuksen välineinä. Viestintäteknologioiden tarjoamat mahdollisuudet eivät kuitenkaan tämän aineiston perusteella korvaa tarvetta kasvokkaiselle vuorovaikutukselle läheissuhteissa.</p> <p>Tutkimuksen johtopäätöksinä todetaan, että nuorten viestintäteknologioiden käyttö erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan on moninaista, ja että tunne toisen läsnäolosta on mahdollista saavuttaa sosiaalisen median kaltaisten välineiden avulla. Toisaalta huomataan, että viestintäteknologioiden monipuolisista ominaisuuksista huolimatta niiden avulla ei pystytä korvaamaan vastavuoroisuutta ja läheisyyttä, joka kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa saavutetaan. Nuoret käyttävät viestintäteknologioita osana arkeaan ja hyödyntävät niiden erilaisia ominaisuuksia eri tavoin riippuen siitä, minkälaisia tavoitteita liittyy tilanteeseen ja sosiaaliseen suhteeseen, jossa vuorovaikutus tapahtuu.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords sosiaalinen media, nuoret, transnationaalisuus, maahanmuutto, sosiaaliset suhteet, läsnäolo		

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Transnationaalisuus ja viestintäteknologiat nuorten arjessa ja sosiaalisissa suhteissa 5	
2.1 Transnationaalisuus ja sosiaaliset suhteet	6
2.2 Sosiaalinen media nuorten arjessa – nuorisotutkimuksellinen näkökulma	8
2.3 Viestintäteknologiat transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa	10
2.4 Kasvokkainen vuorovaikutus	14
3 Teoreettinen näkökulma ja tutkimuskysymykset.....	15
3.1 Keskeiset käsitteet	16
3.2 Tutkimuskysymykset.....	18
4 Tutkielman toteutus.....	19
4.1 Aineistonkeruu	19
4.2 Haastattelujen kuvailua	25
4.3 Eettiset kysymykset ja tutkijan positio	27
4.4 Analyysimenetelmänä sisällönanalyysi.....	30
5 Analyysin taustoitus: Sosiaalinen media nuorten arjessa.....	33
6 Viestintäteknologiat, sosiaalinen media ja erilaiset läheissuhteet.....	36
6.1 Sosiaalisen median käyttö maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissa.....	36
6.2 Viestintäteknologioiden käytön erityispiirteitä transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa.....	42
6.3 Sosiaalisen median rooli ja merkitys arjen vuorovaikutuksessa	51
7 Kasvokkaisuus ja vierailut	56
7.1 Nuorten ajatuksia kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta.....	57
7.2 Vierailujen ja kasvokkaisuuden merkitys transnationaalisille siteille.....	61
8 Johtopäätökset	68
8.1 Viestintäteknologioiden rooli nuorten maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissa.....	69
8.2 Pohdintaa tutkimuksen toteutuksesta	76
Lähteet.....	80
LIITE 1. Haastattelukutsu	85
LIITE 2. Teemahaastattelurunko	86

1 Johdanto

Pro gradu –tutkielmassani käsittelen maahanmuuton ensimmäiseen ja toiseen polveen kuuluvien nuorten kokemuksia viestintäteknologioiden roolista maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan. Tarkastelun kohteena ovat nuorten erilaiset läheissuhteet: paikalliset perhe- ja kaverisuhteet ja vanhempien lähtömaahan kiinnittyvät transnationaaliset sukulaissuhteet. Selvitän tutkielmassani sitä, minkälainen rooli viestintäteknologioilla ja erityisesti sosiaalisen median välityksellä tapahtuvalla vuorovaikutuksella on näissä maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissa.

Maahanmuuton myötä yhä useampi Suomessa asuva nuori elää transnationaalisissa suhteissa. Jo vuonna 2009 Suomessa asui 233 183 maahanmuuttotaustaista henkilöä, joista 10–19-vuotiaiden osuus oli 9,6 prosenttia eli 22 386 henkilöä (Martikainen ym. 2013, 50). Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 Suomen väestöstä 339 925 oli ulkomaalaistaustaisia, mukaan lukien sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajat (Tilastokeskus 2017). 10–19-vuotiaiden maahanmuuttotaustaisten osuus väestöstä oli tuolloin yhteensä 35 670 henkilöä (Tilastokeskus 2016). Näistä luvuista voidaan päätellä, että perheasetelma, jossa perheen ja suvun jäsenet asuvat eri puolilla maailmaa, koskee jo varsin suurta määrää Suomessa eläviä nuoria.

Maailma teknologisoituu ja vuorovaikutuksessa tullaan enenevässä määrin hyödyntämään erilaisia medioita ja teknologioita. Samalla teknologian ja vuorovaikutuksen tutkimuksen tärkeys tulee korostumaan. (Arminen 2016, 198.) Muun muassa Loretta Baldassar (2007; 2008; 2016) ja Mirca Madianou ja Daniel Miller (2012; ks. myös Madianou 2016) ovat selvittäneet tutkimuksissaan viestintäteknologioiden roolia transnationaalisissa perhesuhteissa. Näissä tutkimuksissa aihetta on lähestytty pääasiallisesti vanhempien näkökulmasta ja selvitetty esimerkiksi hoivan toteutumisen edellytyksiä transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa viestintäteknologioita apuna käyttäen. Tässä tutkielmassa lähtökohtana ovat nuorten kokemukset viestintäteknologioiden käytöstä erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan.

Tutkielman aihe syntyi kiinnostuksestani maahanmuuttotaustaisten nuorten ylijärjaisia suhteita ja niihin liittyviä piirteitä kohtaan. Kimmokkeena aiheen valinnalle toimi Lotta

Haikkolan väitöskirja *Monipaikkainen nuoruus – Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit* (2012), jossa hän tarkastelee maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien suomalaisnuorten identiteettineuvotteluja ja ylijärjaisiin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä prosesseja. Transnationaalisuuden tutkimuksessa korostetaan Haikkolan mukaan viestintäteknologioiden roolia painottaen tehokkaiden, uusien ja halpojen viestintäteknologioiden merkitystä, kun taas transnationaalisten perheiden tutkimuksessa ja liikkuvuuden sosiologiassa pohditaan läsnäolon ja kasvokkaisuuden merkitystä perhesiteiden kannalta (mt., 15). Tätä kautta minulla heräsi kiinnostus sitä kohtaan, kuinka sosiaalisen median kaltaiset viestintäteknologiset apuvälineet sopivat nuorten kokemusten mukaan transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa toimimiseen ja kuinka tämä suhteutuu läsnäolon ja kasvokkaisen vuorovaikutuksen tarpeisiin. Verkostojen analyysi (ks. Olwig 2007) ja läsnäolon käsite (ks. esim. Baldassar 2016; Urry 2002; 2004) kulkevatkin tässä tutkielmassa rinnakkain.

Anita Harris esittää, että nuoret ovat aikuisia vahvemmin sidoksissa paikallisiin ympäristöihin. Erityisesti alaikäisten nuorten varallisuus ja vapauden mahdollisuudet ovat aikuisiin verrattuna rajalliset. Nuorten sukupolvella on kuitenkin nykyään mahdollisuus muodostaa suhteitaan paikallisen ympäristön ulkopuolelle median ja viestintäteknologioiden kautta. (Harris 2009, 192.) Paitsi että nuoret ovat aktiivisia toimijoita, on heillä halutessaan aikuisten kanssa yhtäläiset mahdollisuudet valtion rajat ylittäviin vuorovaikutussuhteisiin. Kysymys kuuluukin, riittääkö virtuaalinen yhteydenpito suhteiden muodostamiseen ja kuuluvuuden ja osallisuuden kokemuksen synnyttämiseen. (Haikkola 2012, 36–37.)

Haikkola esittää väitöskirjassaan (2012), että ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien transnationaalinen yhteydenpito perheen ja sukulaisten kanssa pohjaa erilaisiin sosiaalisten suhteiden prosesseihin. Hän viittaa muun muassa Karen F. Olwig'n (2007) määritelmään siitä, kuinka sosiaalisten suhteiden ylläpito ja muodostaminen ovat kaksi eri asiaa, jotka ilmenevät transnationaalisissa suhteissa eri tavoin. Maahanmuuton ensimmäiseen polveen kuuluvien kohdalla kyse on suhteiden ylläpidosta, kun taas maahanmuuton toiseen polveen kuuluvilla kyse on enemmänkin suhteiden luomisesta. Haikkola lähestyy aihetta liikkuvuuden sosiologian näkökulmasta tarkastelemalla nuorten kokemuksia vanhempien lähtömaahan suuntautuvilta vierailuilta, jotka luovat tilan suhteiden luomiselle sukulaisten kanssa. (Haikkola 2012, 34–36.)

Koin relevanttina tarkastella myös tässä tutkielmassa transnationaalisiin suhteisiin liittyviä prosesseja, jotta pystyn muodostamaan käsityksen viestintäteknologioiden roolista noiden prosessien osana. Näin tarpeelliseksi hahmottaa myös nuorten paikallisiin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä piirteitä ja viestintäteknologioiden käyttöä niissä. Tällä tavoin pyrin tuomaan esiin viestintäteknologioiden merkitystä nuorten maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissa tasaveroisesti. Tässä tutkielmassa tarkasteltavissa transnationaalisisissa suhteissa välimatka osapuolten välillä on valtioiden rajat ylittävä, kun taas paikalliset suhteet ovat tässä tarkastelussa hyvinkin paikallisia. Perhe- ja kaverisuhteissa, joita tässä nimitän paikallisiksi, suhteen osapuolet asuvat samalla paikkakunnalla.

Niin kaveri- kuin perhe- ja sukulaissuhteetkin ovat läheissuhteita, joiden olemassaolo edellyttää tietynlaista työstämistä. Perhe- ja sukulaissuhteet eroavat kaverisuhteista siinä, että niitä saatetaan pitää jossain määrin muuttumattomina tai itsestään olemassa olevina rakenteina, mitä ne eivät kuitenkaan ole. Perheitä muodostetaan ja uudelleenmuodostetaan ja niiden olemassaolo perustuu niitä kasassa pitävillä toimenpiteillä. Yhteenkuuluvuus on perheitä kuvaava ominaisuus, joka pitää sisällään paitsi ryhmän, joka perheen muodostaa, myös prosessit, joiden myötä yhteenkuuluvuus rakentuu. On olemassa ”sääntöjä”, epämuodollista ja kirjoittamatonta ymmärrystä, jonka kautta yhteenkuuluvuutta tuotetaan. Nuo säännöt ja yhteenkuuluvuus ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa, ja tämä vastavuoroisuus voidaan nähdä perherakennetta ylläpitävänä voimana. (Jallinoja & Widmer 2011, 6, 11.) Kiinnostavaa onkin se, miten viestintäteknologioita käytetään perhettä ylläpitävien toimenpiteiden osana.

Viestintäteknologioiden käyttöä maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissa on tutkittu nuorten näkökulmasta melko vähän. Valtaosa tutkielmaa varten läpi käymästäni tutkimuskirjallisuudesta keskittyy tarkastelemaan viestintäteknologioiden käyttöä transnationaalisisissa perhesuhteissa aikuisten näkökulmasta (ks. esim. Baldassar 2007; Nedelcu & Wyss 2016) tai ottaa lasten ja nuorten näkökulman mukaan tarkasteluun täydentämään pääasiassa aikuisten näkökulmasta tehtyä kuvausta ilmiöstä (esim. Madianou & Miller 2012). Tässä tutkielmassa keskityn nuorten näkökulmaan. Esimerkiksi Zoe Robertson ja kumppanit (2016) ovat tutkineet nuorten pakolaisten

kokemaa kaipuuta perheen hajoamisen jälkeen ja sitä, minkälainen merkitys kuvilla ja viestintäteknologioiden käytöllä on tuon kaipuun selättämisessä. Daniela Sime ja Rachael Fox (2014) ovat puolestaan tutkineet nuorten kokemuksia maahanmuuton vaikutuksista perhe- ja kaverisuhteisiinsa. Haluan edellä mainittujen tavoin saattaa tarkastelun kohteeksi nuoret sosiaalisen elämänsä aktiivisina toimijoina ja lähestyä viestintäteknologioiden käyttöä heidän näkökulmastaan ja lähtökohdistaan.

Liitän tutkielmani myös osaksi yleisempää keskustelua lasten ja nuorten median käytöstä. Lasten ja nuorten mediankäyttöä koskien on pitkään ollut vahvasti esillä huolipuhe erityisesti internetin ja mobiililaitteiden käyttöä koskevista vaaroista (ks. esim. Mulari ym. 2017; Noppari 2014). Viimeisimmissä nuorisotutkimuksellisissa julkaisuissa korostetaan kuitenkin aikuisten huolipuheen sijaan sitä, miten lapset ja nuoret itse kokevat oman mediankäyttönsä. Lasten ja nuorten sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus lomittuvat viestintäteknologisten välineiden käyttöön, minkä myötä on alettu puhua lasten- ja nuorisokulttuureiden medioituneisuudesta. Erilaisia sosiaalisen median sovelluksia käytetään vuorovaikutuksen arkipäiväisenä osana niin kaveri- kuin perhesuhteissakin. (Mulari ym. 2017.) Tutkielmani tulokset osaltaan tukevat väitettä vuorovaikutuksen medioituneisuudesta niin paikallisissa kuin transnationaalisissakin perhe-, kaveri- ja sukulaissuhteissa.

Aloitän luvun 2 avaamalla liikkuvuuden sosiologista ja verkostanalyttistä näkökulmaa ja tarkastelemalla lyhyesti aiemmin tehtyä nuorten viestintäteknologioiden käyttöä koskevaa tutkimusta. Tämän jälkeen esittelen aiemmin tehtyä tutkimusta, joka koskee transnationaaliin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä piirteitä ja viestintäteknologioiden roolia niissä ja liitän näin tutkielmani osaksi kyseistä tutkimuskenttää. Lisäksi tuon esiin sitä, miten kasvokkaista vuorovaikutusta on tutkimuskirjallisuudessa määritetty. Kolmannessa luvussa avaan tutkielmani kannalta keskeisimpiä käsitteitä, joiden ymmärtäminen on olennaista tutkielman johtopäätösten ymmärtämisen kannalta. Luvun lopuksi esittelen tutkielmani tutkimuskysymykset.

Neljännessä luvussa kerron tutkielman toteutuksesta. Selostan ensin, kuinka toteutin aineistonkeruun, minkä jälkeen kuvailen lyhyesti aineistoa ja pohdin tutkielman toteutukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Luvun lopuksi esittelen analyysimenetelmäni. Tämän jälkeen siirryn tutkielman empiiriseen osioon. Viidennessä luvussa alustan

tutkielman varsinaista analyysiosaa selostamalla joitain yksityiskohtia aineistoon kuuluvien nuorten viestintäteknologioiden käytöstä keskittyen sosiaalisen median käytön kuvailuun. Luvuissa 6 ja 7 etsin vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin. Luvussa 8 esitän tutkielmani johtopäätökset ja pohdin tutkimuksen toteutukseen liittyviä rajoitteita.

2 Transnationaalisuus ja viestintäteknologiat nuorten arjessa ja sosiaalisissa suhteissa

Tutkielmassani yhdistyvät liikkuvuuden sosiologinen, verkostanalyttinen ja nuorisotutkimuksellinen näkökulma. Liikkuvuuden sosiologian osalta nojaudun pääasiassa John Urryn (2002; 2004; Sheller & Urry 2006) teorioihin ihmisten ja asioiden liikkuvuudesta, kun taas verkostanalyttisestä näkökulmasta tarkastelen sosiaalisiin suhteisiin liittyviä prosesseja Karen F. Olwig'n määritelmien kautta. Tutkielmani aihe kiinnittyy nuorten median ja viestintäteknologioiden käyttöä koskevaan tutkimukseen (esim. boyd 2014; Noppari ym. 2008; Noppari 2014; Uusitalo ym. 2011) ja tutkimukseen viestintäteknologioiden roolista ylijärväsuhteissa (esim. Baldassar 2007; Madianou 2016; Madianou & Miller 2012) sekä määritelmiin siitä, mitä kasvokkainen vuorovaikutus on ja mitä se merkitsee (ks. esim. Goffman 1956; Urry 2002; 2004).

Esittelen tässä luvussa aluksi liikkuvuuden sosiologista ja verkostanalyttistä näkökulmaa transnationaalisuuden tutkimukseen keskittyen yllä mainitsemieni John Urryn ja Karen F. Olwig'n näkemyksiin. Näiden näkökulmien avaamisen kautta päästään käsiksi siihen, mistä transnationaalisessa vuorovaikutuksessa on kyse. Transnationaalisuuteen liittyen sivuan lyhyesti Mirca Madianoun ja Daniel Miller'n (2012) ajatusta sosiaalisten suhteiden välittyneisyydestä.

Tämän jälkeen otan käsittelyyn nuorisotutkimuksellisen näkökulman ja tuon esiin nuorten median ja viestintäteknologioiden käyttöön liittyviä seikkoja aiemmin tehdystä tutkimuksesta käsin. Keskityn tässä tarkastelussa danah boyd'n (2014) tutkimukseen nuorten sosiaalisen median käytöstä ja sen vaikutuksista nuorten elämään. Lisäksi esittelen hieman Suomessa tehtyä tutkimusta lasten ja nuorten median käytöstä. Luvussa 2.3 siirryn aiemmin tehdyn tutkimuksen pohjalta tarkastelemaan transnationaaliin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä piirteitä ja viestintäteknologioiden roolia noissa suhteissa. Luvun lopuksi käsittelen kasvokkaista vuorovaikutusta, siihen liittyviä piirteitä ja sen

merkitystä sosiaalisissa suhteissa Erving Goffmanin (1956) klassisen määritelmän pohjalta.

2.1 Transnationaalisuus ja sosiaaliset suhteet

Mimi Sheller ja John Urry (2006) näkevät sosiaalitieteille yleisenä ongelmana sen, että paitsi ihmisten, asioiden liikkuvuutta ei oteta huomioon. Liikkuvuuden paradigman näkökulmasta nousee esiin sosiaalitieteitä heidän mukaansa vaivaava liikkumattomuuden ongelma, jossa paikallaan pysymistä, tarkoitusta ja paikkaa pidetään normaaleina, kun taas etäisyyttä, muutosta ja paikattomuutta kohdellaan epänormaaleina. Tämä asettaa esimerkiksi maahanmuuton tutkimukselle tietynlaiset lähtökohdat. Sheller ja Urry esittävät, että sen sijaan, että asiat ja ilmiöt nähdään staattisina, olisi otettava huomioon niiden liike ja suhteet toisiinsa. Liikkuvuuden paradigman mukaan kaikki paikat ovat sidoksissa vähintään ohueen yhteyksien verkostoon, joka ulottuu kaikkien yksittäisten paikkojen yli. (Sheller & Urry 2006, 208–210.) Maahanmuuton tutkimuksen yhteydessä kyse on samasta, lähtö- ja saapumismaahan keskittymättömästä, valtion rajat ylittävään näkökulmaan nojaavasta tarkastelutavasta, josta esimerkiksi Glick Schiller ja kumppanit kirjoittavat (ks. esim. Glick Schiller ym. 2006; Glick Schiller 2010; Wimmer & Glick Schiller 2002).

John Urryn (2004) mukaan teknologisoituneeseen maailmaan liittyviä yhteyksiä tarkastellaan usein dikotomioiden kautta verraten niitä ”todellisiin” yhteyksiin, jotka ovat kasvokkaisia ja pysyviä (ks. myös Baldassar ym. 2016). Teknologisoituneen maailman taas nähdään koostuvan yhteyksistä, jotka ovat heikkoja, epätodellisia ja heiveröisiä. Uusien teknologioiden, muun muassa kansainvälisen matkustamisen, television ja internetin, seurauksia tarkastellaan keskenään päällekkäisten ja toisiaan vahvistavien dikotomioiden kautta, joita ovat muun muassa todellinen ja epätodellinen, liikkumaton ja liikkuva sekä kasvokkaisuus ja teknologian avulla välitetty kuva (*”life on the screen”*) (Urry 2004.)

Urry argumentoi esitettyjä dikotomioita vastaan kolmella tapaa. Ensinnäkin, sosiaaliset suhteet sisältävät aina erilaisia yhteyksiä, joiden etäisyys, intensiteetti ja liikkuvuus vaihtelevat. Hän esittää Bruno Latouria mukaillen, että sosiaaliset suhteet eivät ole paikallisia tai paikkaan kiinnittyneitä, vaan rakentuvat erilaisissa niitä ympäröivissä

kokonaisuuksissa. Monet ihmisten ja sosiaalisten ryhmien väliset yhteydet ovat sellaisia, jotka eivät perustu kasvokkaiselle, tietyssä paikassa tapahtuvalle vuorovaikutukselle. Sen sijaan on olemassa lukuisia kuvitteellisen läsnäolon (*imagined presence*) muotoja, yhteyksiä, jotka perustuvat kuvitteelliselle läsnäololle ja kulkeutuvat erilaisiin sosiaalisiin paikkoihin erilaisin tavoin. Kolmanneksi Urry nimeää viisi toisistaan riippuvaa liikkuvuuden muotoa: ihmisten fyysinen liikkuminen (*corporeal travel*), objektien fyysinen liikkuminen paikasta toiseen (*physical movement of objects*), kuvitteellinen liikkuminen esimerkiksi kuvien tai television avulla (*imaginative travel*), internetin välityksellä liikkuminen reaaliaikaisesti (*virtual travel*) ja ihmisten henkilökohtainen viestintä viestintäteknologioiden avulla (*communicative travel*). Urryn mukaan nämä liikkuvuuden muodot rakentavat ja uudelleenrakentavat sosiaalista elämää ja niiden kautta voidaan tuottaa kuvitteellista läsnäoloa. (Urry 2004, 27–28.)

Tutkielmani toinen teoreettinen näkökulma liittyy sosiaalisten suhteiden olemukseen. Maahanmuuttajien sosiaalisia verkostoja ja maahanmuuttoon liittyviä sosiaalisia prosesseja tutkinut Karen F. Olwig (2007) korostaa perheverkostojen merkitystä maahanmuuton prosessissa ja keskittää tutkimuksen näkökulman lähtö- ja saapumismaihin kiinnittyvien vaikutusten tutkimuksen sijaan maahanmuuttajien omiin kokemuksiin. Olwig'n mukaan maahanmuuttajien elämää on tulkittava siinä erityisessä kontekstissa, jonka erilaiset sosiaaliset suhteet heidän elämässään muodostavat. Näillä sosiaalisilla suhteilla on stimuloivia ja informoivia vaikutuksia maahanmuuttajan elämäntulkintaan ja kiinnittyneisyys perheverkoston yhteiseen lähtömaahan muovautuu näissä sosiaalisissa suhteissa. Moneen paikkaan ulottuvia sosiaalisia suhteita Olwig nimittää sosiaalisiksi kentiksi (*social fields*). Erilaisten suhteiden sosiaalisten kenttien tutkiminen asettaa maahanmuuttajien näkökulman tutkimuksen keskiöön. Sosiaalisten kenttien tutkimuksessa tarkastellaan suhteiden verkostoja tasaveroisesti. Tarkastelun kohteina ovat sekä lähtö- että saapumismaahan kiinnittyvät sosiaaliset suhteet. (mt., 6–8.)

Mirca Madianou ja Daniel Miller (2012) esittävät, että kaikki ihmissuhteet ovat itsessään välittyneitä (*mediated relationships*). Sellaisissa sosiaalisissa suhteissa, joissa eletään kaukana toisistaan ja käytetään mediaa vuorovaikutuksen välineenä, suhteiden välittyneisyys korostuu (mt., 141). Voidaan puhua myös ihmissuhteiden ja vuorovaikutuksen *medioituneisuudesta*. Mediodulla vuorovaikutuksella tarkoitetaan

teknologiaan ja vuorovaikutukseen liittyvässä tutkimuksessa vuorovaikutusta, jossa medially eli lehdistöllä, internetillä ja viestintäteknologioilla on keskeinen rooli (Arminen 2016, 180). Kaukosuhteissa vuorovaikutuksen välittyneisyys, tai medioituneisuus, ilmenee median ja teknologisten välineiden merkityksen korostumisena suhteiden ylläpidossa, kun kommunikaatio kaukana asuvien läheisten kanssa tapahtuu lähinnä erilaisia viestintäteknologioita käyttäen. (Madianou & Miller 2012, 141.) Ihmissuhteet ja media ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa ja medioidun vuorovaikutuksen tutkimuksessa tarkastellaankin sitä, kuinka vuorovaikutukseen käytettävät välineet muovaavat vuorovaikutusta (Arminen 2016, 180; Madianou & Miller 2012, 141). Viestintäteknologioiden avulla tapahtuvan vuorovaikutuksen ja sen merkityksen tarkastelun kautta tutkielmani saa vivahteita myös medioidun vuorovaikutuksen tutkimuksesta.

2.2 Sosiaalinen media nuorten arjessa – nuorisotutkimuksellinen näkökulma

Viestintäteknologioiden kuten sosiaalisen median käytön myötä nuorisotutkimukseen on tullut mukaan uusia aspekteja. Mobiilin viestintäteknologian ja nuorisotutkimuksen yhtymäkohdassa voidaan puhua ”mobiileista nuorisokulttuureista”, joissa mobiilit viestintäteknologiat kytkeytyvät nuorten sosiaalisiin suhteisiin sekä identiteetin muodostuksen ja itsenäistymisen prosesseihin (Vanden Abeele 2016). danah boyd (2014) on tutkinut nuoria ja sosiaalista mediaa Yhdysvalloissa. Hän tarkastelee tutkimuksessaan sitä, mitä uutta ja mitä vanhaa on läsnä nuorten elämässä, jonka osaksi sosiaalinen media on tullut. boyd kysyy, miten sosiaalinen media vaikuttaa nuorten elämään – mitä se tuo ja mitä se ottaa pois. (mt., 25.) boyd’n mukaan nuoret käyttävät sosiaalista mediaa ystävyysuhteissaan verkottuen osaksi yhteisöjä ja luoden identiteettiään fyysisten ympäristöjen lisäksi myös niissä verkkoympäristöissä, joissa viettävät aikaa. Hän on kiinnostunut siitä, kuinka verkottuneisuus teknologisissa ympäristöissä vaikuttaa nuorten arkisiin sosiaalisiin toimintoihin. (boyd 2014, 11, 14.)

Sosiaalisella medially on tärkeä rooli nuorten elämässä ja heidän verkostoissaan. Teknologia luo nuorille paikkoja ”hengata” ja olla yhteydessä kavereidensa kanssa. ”Hengaaminen” ja yhteydenpito teknologioiden avulla täydentävät nuorten kasvokkaisia kohtaamisia toistensa kanssa. Teknologiat muuttuvat, kuten myös se, mitkä sosiaaliset mediat ovat nuorten mielestä milloinkin ”cool”, mutta järjestäytymisen periaatteet

teknologisissa ympäristöissä pysyvät samoina. Nuoret käyttävät sosiaalista mediaa, koska he haluavat osaksi verkostoja samasta syystä, kuin mihin ostareilla tai puistoissa oleilukin perustuu. He haluavat kokea liikkuvuuden vapauden, kytkeytyä osaksi jotakin suurempaa ja luoda yhteyksiä muihin ihmisiin. (boyd 2014, 5, 10.)

Nuoret haluavat päästä osaksi julkista, sosiaalista maailmaa ja tuntea olevansa vapaita liikkumaan perheen ja koulun ulkopuolisessa maailmassa (boyd 2014, 201–202). boyd osoittaa tutkimuksessaan, että nuorten teknologioiden käyttö ja vuorovaikutus teknologisissa ympäristöissä kuten sosiaalisessa mediassa heijastaa yleisempiä kulttuurisia arvoja ja normeja, joihin nuoret ovat yhteiskunnassa sosiaalistuneet. Teknologiset ympäristöt eivät ole jotain arjesta irrallista, vaan ne luovat uudenlaisia mahdollisuuksia toimia ja olla vuorovaikutuksessa, ei korvaten, vaan täydentäen fyysisissä ympäristöissä tapahtuvia kohtaamisia. (mt. 10, 211.) Nuoret käyttävät teknologioita sosiaalisista syistä, eivät teknologisten laitteiden vuoksi sinällään. Sosiaalisten lähtökohtien huomioiminen nuorten teknologioiden käytössä saa nuorten kiinnostuksen teknologioita kohtaan näyttämään vähemmän huolestuttavalta tai oudolta. Esimerkiksi ”addiktio” puhelimen käyttöön kertoo enemmänkin nuorten halusta pysyä yhteydessä ystäviensä kanssa kuin riippuvuudesta, josta tarvitsisi olla huolissaan. (mt., 18.)

boyd’n mukaan on tärkeää ymmärtää, kuinka teknologiat tarjoavat uusia mahdollisuuksia, ja kuinka nämä uudet mahdollisuudet haastavat käsitykset siitä, mitä jokapäiväinen vuorovaikutus on. Teknologioiden mahdollistamat verkottumisen paikat, niiden arkkitehtuuri ja tavat yhdistää ihmisiä, eroavat fyysisten paikkojen rakenteesta ja sosiaalisten suhteiden muodostumisen tavasta kasvokkaisissa kohtaamisissa. Erilaisten ympäristöjen piirteet voidaan nähdä käyttömahdollisuuksina, koska ne mahdollistavat keskenään erilaisia toimintoja. Nämä käyttömahdollisuudet eivät ennusta ihmisten toimintaa, mutta ne muovaavat toimintaa ja tilannetta, jossa toiminta tapahtuu. (boyd 2014, 10–11.)

Suomessa tehdyissä tutkimuksissa lasten ja nuorten median käytöstä (ks. esim. Noppari ym. 2008; Noppari 2014; Uusitalo ym. 2011) toistuu se, kuinka lasten ja nuorten median käyttö muuttuu nopeaan tahtiin vuosi vuodelta teknologian kehityksen mukana. Teknologisten välineiden määrä lisääntyy ja mediaympäristöt muuttuvat (Uusitalo ym.

2011). Nuoret siirtyvät sosiaalisen median palvelusta toiseen sen perusteella, mikä ympäristö on eniten ”cool” (boyd 2014, 5). Kuitenkin syyt vuorovaikutukselle teknologian välityksellä, etenkin sosiaalisessa mediassa, vaikuttavat pysyvän samoina. Mahdollisuus sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kaverisuhteiden ylläpitämiseen ja yhteydenpitoon myös kasvokkaisten kohtaamisten ulkopuolella selittävät nuorten sosiaalisen median käyttöä (boyd 2014; Uusitalo ym. 2011, 91).

Nuorten vuorovaikutus viestintäteknologioiden välityksellä voi olla sosiaalisten suhteiden ylläpitoa ja syventämistä ja toisaalta tarjota mahdollisuuden irrottautua lähipiiristä (Noppari & Uusitalo, 2011, 143). Useiden tutkimusten mukaan internetin käyttö ei vaikuta ihmisten elämään sosiaalisuutta vähentävällä tavalla, vaan mahdollisesti jopa päinvastoin (ks. esim. Haythornthwaite & Wellman 2002, 28). Nuoret, jotka ovat aktiivisesti yhteydessä kavereidensa kanssa puhelimen tai internetin välityksellä, tapaavat heitä paljon myös kasvokkain (Myllyniemi 2015, 69; 2016, 76). Monet nuoret käyttävätkin viestintäteknologioita jatkaakseen kavereiden kanssa niitä keskusteluja, jotka kasvokkaisessa tapaamisessa ovat jääneet kesken (Noppari ym. 2008; Uusitalo ym. 2011, 96).

2.3 Viestintäteknologiat transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa

Lotta Haikkola tutkii väitöskirjassaan (2012) maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien nuorten transnationaalisuutta ja sosiaalisia suhteita sekä neuvotteluja identiteetistään ja suomalaisuudestaan. Haikkolan tutkimus osoittaa, kuinka maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien nuorten transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa vanhempien lähtömaahan ei ole kyse suhteiden ylläpitämisestä, vaan uusien suhteiden luomisesta. Suhteet vanhempien kotimaahan jääneisiin sukulaisiin eivät ole olemassa sinällään, vaan nuorten on itse luotava nuo suhteet. Mahdollisuus sosiaalisten suhteiden luomiseen tarjoutuu vierailuilla sukulaisten luo. Sosiaalisten suhteiden luominen tapahtuu Haikkolan mukaan perhekontekstissa nimenomaan kasvokkain. Tarve kasvokkaisuudelle sosiaalisten suhteiden luomisessa antaa Haikkolan mukaan aihetta pohtia sitä, minkälainen merkitys kasvokkaisuudella on sosiaalisessa elämässämme suhteessa viestintäteknologioiden rooliin siinä (mt. 83). Viestintäteknologioiden rooli sosiaalisissa suhteissa onkin tämän tutkielman suurin kysymys.

Maahanmuutto vaikuttaa muuttajien sosiaalisiin suhteisiin. Perheen hajoamisen tilanteessa vanhempien ja lasten on keksittävä keinot perhesuhteen ylläpitämiseen ja esimerkiksi huolenpidon välittämiseen pitkän välimatkan päästä. Loretta Baldassar (2007) on tutkinut lasten ja vanhempien välisiä transnationaalisia suhteita. Hän tarkastelee tutkimuksessaan sitä, kuinka emotionaalista tukea on mahdollista pitää yllä vanhempien ja lasten välillä perheissä, jotka ovat siirtolaisuuden myötä hajonneet. Teknologialla on Baldassar'n tutkimuksen mukaan monen muun tekijän ohella suuri merkitys transnationaalisten suhteiden ylläpidossa. Transnationaalisten suhteiden ylläpitoa edistäviä teknologian muotoja on kahdenlaisia: toisaalta teknologiat, joilla pidetään yhteyttä kun ollaan fyysisesti kaukana toisistaan, ja toisaalta teknologiat, jotka mahdollistavat matkustamisen toisen luo kasvokkaiseen kontaktiin. Teknologiat, joiden avulla pidetään yhteyttä silloin kun ei olla fyysisesti samassa paikassa, mahdollistavat taloudellisen, käytännöllisen ja emotionaalisen tuen jakamisen välimatkasta huolimatta, mutta henkilökohtaisempaa tukea voidaan jakaa vain kasvokkaisessa kohtaamisessa vierailujen aikana. (mt., 389.)

Maahanmuutolla voi olla vaikutuksensa paitsi perhesuhteisiin, myös nuorten kaverisuhteisiin (Haikkola 2011). Suhteet lähtömaahan jääneisiin kavereihin heikentyvät monesti muuton jälkeen. Vaikka lähtökohdat ja historia olisivat jaetut, ei tämä välttämättä riitä pitämään yllä kaverisuhdetta enää silloin, kun fyysinen etäisyys tulee osaksi sosiaalista suhdetta. Yhteyttä yritetään pitää, mutta suhteet vaimenevat säännöllisen yhteydenpidon puutteen vuoksi. Tässä suhteessa kaverisuhteet eroavatkin perhesuhteista. Perhesuhteet perustuvat vahvemmille siteille, joihin muutolla ei ole yhtä suurta vaikutusta kuin kaverisuhteisiin. (Sime & Fox 2014.)

Informaatio- ja viestintäteknologioiden ja erilaisten virtuaalisten kommunikatiivisten ympäristöjen kasvu on haastanut käsityksen siitä, että vahvat sosiaaliset suhteet edellyttävät kasvokkaista vuorovaikutusta (Baldassar ym. 2016, 133). Tunnetta läsnäolosta on mahdollista tuottaa viestintäteknologioiden avulla tavalla, joka muistuttaa enenevässä määrin todellista läsnäoloa. Läheissuhteiden kontekstissa viestintäteknologiat mahdollistavat läsnäolon ja ”olemisen toista varten” fyysisestä välimatkasta huolimatta. Viestintäteknologioiden avulla voidaan tuottaa tunnetta kuulumisesta ja vähentää maantieteellisen sijainnin ja emotionaalisen etäisyyden aiheuttamaa jatkumattomuutta sosiaalisissa suhteissa. (mt., 137, 139; Madianou & Miller 2012.)

Mirca Madianou ja Daniel Miller (2012) ovat tutkineet lasten ja vanhempien välisen hoivan toteutumista tilanteessa, jossa perheenjäsenet ovat maahanmuuton myötä joutuneet eroon toisistaan. Tutkimuksen keskiössä on median rooli erilleen joutuneiden lasten ja vanhempien välisessä suhteessa (mt.; ks. myös Madianou 2016.) Tilanteessa, jossa ihmissuhteeseen liittyy erillään olo, ja jossa kommunikaatio tapahtuu pääsääntöisesti erilaisten medioiden välityksellä, mediasta tulee kiinteä osa suhdetta, ikään kuin suhteen ilmentymä (Madianou & Miller 2012, 144). Myös kokemus läsnäolosta voidaan saavuttaa olemalla ”online”. Madianou viittaa ilmiöön käsitteellä *ympäröivä läsnäolo (ambient co-presence)*. Ympäröivällä läsnäololla tarkoitetaan ikään kuin toissijaista, mutta voimakasta, *tietoisuutta* etäällä olevista toisista. Tämä tietoisuus tulee mahdolliseksi kaikkialla läsnä olevien mediaympäristöjen ja niiden käyttömahdollisuuksien kautta. (Madianou 2016, 198; Madianou & Miller 2012.)

Erossa oleminen ja viestintäteknologioiden avulla välitetty tunne läsnäolosta voidaan nähdä kahtena yhteen kietoutuneena aspektina, jotka ovat osa nykyperheiden elämää, ja jotka heijastavat perhe-elämän normeja ja arvoja. Yhdessä olemisen toimintoja toteutetaan fyysisestä välimatkasta huolimatta viestintäteknologioiden välityksellä erilaisissa mediaympäristöissä (Madianou & Miller 2012). Näissä mediaympäristöissä noudatetaan tavallisen läsnäolon rutiineja (*ordinary co-presence routines*), joita on kolmenlaisia: rituaaleja, kaikkialla läsnä olevia rutiineja ja täydentäviä ja vahvistavia rutiineja. Nämä rutiinit ja niiden toteuttaminen viestintäteknologioiden avulla eivät merkittävällä tavalla eroa siitä, minkälaisia ne ovat ja miten niitä toteutetaan perhesuhteissa fyysisesti lähekkäin. Viestintäteknologioiden avulla toteutetut läsnäolon rutiinit ovat heijastus paitsi perhe-elämään kietoutuvista rutiineista ja niiden tärkeydestä, myös yleisemmällä tasolla kansainvälistymisestä. Viestintäteknologioiden avulla toteutettu tunne läsnäolosta edellyttää kuitenkin, että perhesuhteissa toimitaan viestintäteknologioiden välityksellä samalla tavalla kuin fyysisesti lähekkäin ollessa, ja että teknologian välityksellä ylläpidettävissä suhteissa on läsnä niin huonot kuin hyvätkin hetket, riidat ja jännitteet, sekä hyvinvoinnin ja solidaarisuuden tarkoitukset, kuten perheissä yleisestikin. (Nedelcu & Wyss 2016.)

Loretta Baldassar'n (2016) mukaan etäisyys, se että sosiaalisen suhteen osapuolet eivät ole fyysisesti lähellä toisiaan, nähdään usein sinällään sosiaalisia suhteita rasittavana

ominaisuutena. Esimerkiksi vanhemman ja lapsen välisen huolenpidon onnistuminen tai epäonnistuminen ei kuitenkaan sinällään riipu siitä, tapahtuuko heidän välisensä vuorovaikutus lähekkäin vai etäisyyden päästä toisistaan. On perheitä, joiden jäsenet elävät lähekkäin, mutta eivät ole ”läsnä” toistensa kanssa. On perheitä, joissa suhteet muihin perheenjäseniin ovat huonot, vaikka asutaankin saman katon alla. Baldassar’n mukaan sosiaalisten suhteiden ongelmia ei voi palauttaa etäisyyden aiheuttamiin haasteisiin, vaikkakin maahanmuuton myötä hajonneissa perheissä onkin tilanteesta johtuen sovellettava erilaisia keinoja suhteiden ylläpitämiseksi verrattuna sellaisiin perheisiin, joissa ei eletä kaukosuhteessa. Baldassar esittää Madianouun ja Milleriin (2012) viitaten, että viestintäteknologioiden kehittyessä edelleen voidaan päätyä tilanteeseen, jossa fyysisesti lähekkäin ja toisaalta etäisyyden päästä teknologiaa käyttäen tapahtuvan vuorovaikutuksen välisiä eroja on enää vaikea havaita. Tällöin etäisyyden ja poissaolon vaikutukset sosiaalisen suhteen kannalta hämärtyvät. (Baldassar 2016, 158.)

Viestintäteknologiat voivat mahdollistaa sen, että tiivis yhteydenpito ja sen kautta tietynlaisen läheisyyden ylläpitäminen on mahdollista pitkistä fyysisistä välimatkoista huolimatta. Läsnäoloa luodaan erilaisin virtuaalisen läsnäolon muodoin reaaliaikaisesti puhuen (puhelut), videon välityksellä (esim. Skype) ja kirjoittaen (esim. WhatsApp ja Facebook). Näitä muotoja vaihdellaan tilanteesta ja tarpeesta riippuen. Kuvitteellisen läsnäolon kautta voidaan saavuttaa tunne yhdessä olostakin myös sellaisina hetkinä, kun ei aktiivisesti kommunikoida. Viestintäteknologiset välineet luovat tunteen siitä, että yhteys pitkänkin matkan päähän on, vaikka aktiivista vuorovaikutusta ei tapahtuisi. Olennaista onkin kysyä, mikä erottaa tulevaisuudessa virtuaalisen läsnäolon fyysisestä läsnäolosta teknologian yhä kehittyessä. (Baldassar 2016.) Madianoun and Miller’n (2012, 148) mukaan virtuaaliset kohtaamiset kuten suorat keskustelut web-kameran välityksellä aletaan nähdä perinteisen fyysisen kohtaamisen kaltaisina kohtaamisina, kun mediaympäristöistä tulee itsestään selvä osa ihmisten elämää.

Transnationaalisten verkostojen tutkimus keskittyy tyypillisesti tutkimaan sellaisia sosiaalisia suhteita, jotka ovat maahanmuuton myötä rikkoutuneet. Yllä esitellyt tutkimukset käsittelevät muuton vuoksi hajonneita perhe- ja muita läheissuhteita ja niiden ylläpitoa muuton jälkeen. Tässä tutkielmassa asetelma on hieman toisenlainen, sillä tarkastelun kohteena ovat myös Suomessa syntyneet maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvat nuoret, joiden sukulaiset ovat aina asuneet kaukana. Näiden nuorten kohdalla

kyse ei ole läheisten suhteiden muuttumisesta etäiseksi, sillä suhde sukulaisiin on ollut etäinen aina. Sen sijaan näiden nuorten tapauksessa nousevat esiin sukulaissuhteiden muodostamiseen liittyvät kysymykset.

2.4 Kasvokkainen vuorovaikutus

Kasvokkainen vuorovaikutus on perustavanlaatuinen osa sosiaalista kanssakäymistä. Erilaisten viestintäteknologisten välineiden ansiosta voidaan virtuaalisesti matkustaa vaikkapa maailman toiselle puolelle, mutta tällä tavoin toteutettu sosiaalinen kanssakäyminen ei korvaa fyysistä matkustamista paikan päälle vaan tarve kasvokkaisille kohtaamisille säilyy (Urry 2004, 36). Kasvokkain tapahtuva läsnäolo tarjoaa mahdollisuuden osoittaa huomaavaisuutta ja sitoutuneisuutta ja kasvokkaisissa keskusteluissa on läsnä osallistujien kesken jaettu luottamus. Mahdollisuus vuorovaikutukseen virtuaalisesti ei vähennä tarvetta ja halua jaetussa tilanteessa ja paikassa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. (Urry 2002, 260.)

Goffmanin (1956, 8) mukaan kasvokkainen vuorovaikutus on karkeasti määritellen sitä, kun ihmisillä on toistensa välittömässä fyysisessä läheisyydessä vastavuoroinen vaikutus toisiinsa toiminnan kautta. John Urry (2002) nostaa esiin, että katsekontaktilla on merkittävä rooli vuorovaikutuksessa, sillä se rakentaa vuorovaikutukseen läheisyyttä ja luottamusta. Hän esittää Boden'n ja Molotch'n artikkeliin *The Compulsion to Proximity* (1994) viitaten, että kasvokkaisuus tekee keskustelusta rikasta ja monikerroksista. Puheen lisäksi ilmeet, kehon kieli, intonaatio, merkitsevät hiljaisuuden hetket ja vuorottelut tuovat keskusteluun omat vivahteensa. Tilanne ja keskustelijoiden historia ovat läsnä kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. (mt., 259.) Katse, ilmeet ja eleet ovat keskeinen osa vuorovaikutusta, sillä ne toimivat kommunikaation välineinä puheen ja kielenkäytön ohella välittäen sanattomia viestejä, joista osaa ei edes tiedosteta (Lindholm ym. 2016, 16).

Sosiaalisessa tilanteessa on lukuisia tekijöitä, jotka vaikuttavat ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, tulkintoihin ja toimintaan tuossa tilanteessa. Puheen lisäksi kehon kautta tapahtuvat liikkeet ja eleet viestivät ympärilleen asioita. Puhutaan kehollisesta läsnäolosta. (Goffman 1964, 133–134.) Kehollista läsnäoloa on kahdenlaista: kokoontumisia ja kohtaamisia. Kohtaaminen on jotain erityistä, joka seuraa

kokoontumisesta. Kokoontuminen, esimerkiksi yksittäisten ihmisten kokoontuminen ravintolaan tai muuhun julkiseen tilaan, muuttuu kohtaamiseksi, kun ihmiset luovat välilleen jaetun tarkkaavaisuuden tilan. Käytännössä tämä usein tarkoittaa sitä, että vuorovaikutuksen osapuolet aloittavat keskustelun toistensa kanssa. (mt.; Peräkylä & Stevanovic 2016, 36–38.)

Tulee kuitenkin tilanteita, jolloin vuorovaikutus kasvokkain ei esimerkiksi olosuhteista johtuen onnistu. Ihmisillä onkin erityinen kyky olla läsnä toistensa kanssa silloinkin, kun he ovat fyysisesti kaukana toisistaan. Myös sähköpostin, Skypeen tai muun teknologian välityksellä käydyssä keskustelussa aistitaan jotakin toisen läsnäolosta. (Peräkylä & Stevanovic 2016, 34–35.) Kyse on *kuvitteellisesta läsnäolosta (imagined presence)*, joka syntyy ihmisten välisten yhteyksien kulkeutumisesta esimerkiksi fyysisten objektien, kuten esineiden, tai virtuaalisissa ympäristöissä liikkuvan kuvan tai äänen mukana (Urry 2004, 27–28).

Transnationaalisissa suhteissa kasvokkaista vuorovaikutusta tapahtuu kuitenkin harvoin. Kaukana asuvia tuttuja tavataan kasvokkain harvoin, koska tämä edellyttää matkustamista. Matkustaminen on kallista ja vaivalloista ja tapahtuu siksi vain silloin tällöin. Vierailujen välissä sosiaalinen media on tarjolla olevista keinoista helpoin olla yhteydessä kaukana asuvien läheisten kanssa. Vierailuilla uusien suhteiden muodostamiselle tarjoutuu mahdollisuus, kun tavataan kasvokkain ennestään tuntemattomia ihmisiä. Sosiaalisten suhteiden muodostamisen prosessissa kasvokkainen vuorovaikutus on tärkeää, ja näin ollen viestintäteknologioiden riittämättömyys suhteiden muodostamisen prosessissa korostuu. (Haikkola 2012, 67–68.)

3 Teoreettinen näkökulma ja tutkimuskysymykset

Tässä luvussa avaan tutkielmani kannalta keskeisimpiä käsitteitä ennen siirtymistä tutkielman empiiriseen osioon. Tarkastelen tutkielmassani nuorten viestintäteknologioiden käyttöä erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan John Urryn (2004) kuvitteellisen läsnäolon käsitteen ja erilaisia liikkuvuuden muotoja määrittelevän teorian kautta. Kytken tarkasteluni Karen F. Olwigia (2007) mukailleen ajatukseen sosiaalisten verkostojen ulottuvuuksista ja niihin liittyvistä prosesseista. Näiden lisäksi käsittelen

Mirca Madianoun ja Daniel Miller'n (2012) esittämää ajatusta polymediaympäristöistä, joka osaltaan kytkeytyy ajatukseen vuorovaikutuksen välittyneisyydestä, jota käsittelem lyhyesti edellisessä luvussa. Luvussa 3.2 esittelen tutkielmani tutkimuskysymykset.

3.1 Keskeiset käsitteet

John Urryn mukaan on olemassa *kuvitteellista läsnäoloa*, joka perustuu yhteyksille, jotka kulkeutuvat ihmisten, objektien ja kuvien mukana lukuisiin erilaisiin sosiaalisiin paikkoihin ja niiden yli. Kuvitteellisen läsnäolon muodostumiseen liittyen Urry erottaa toisistaan viisi liikkuvuuden muotoa, jotka riippuvat toisistaan ja rakentavat ja uudelleenrakentavat sosiaalista elämää. Muodot ovat ihmisten fyysinen liikkuminen (*corporeal travel*), objektien fyysinen liikkuminen paikasta toiseen (*physical movement of objects*), kuvitteellinen liikkuminen esimerkiksi kuvien tai television avulla (*imaginative travel*), internetin välityksellä liikkuminen reaaliaikaisesti (*virtual travel*) ja ihmisten henkilökohtainen viestintä viestintäteknologioiden avulla (*communicative travel*). Urry tarkastelee näiden keskenään erilaisten liikkuvuuden muotojen yhteyksiä ja sitä, kuinka niiden kautta voidaan tuottaa kuvitteellista läsnäoloa. (Urry 2004, 27–28.)

Muun muassa Loretta Baldassar (esim. 2008) on John Urryn viitoittamalla tavalla analysoinut erilaisia liikkuvuuksia ja niiden kautta tuotettua tunnetta läsnäolosta kaukosuhteissa. Samankaltaista erilaisten liikkuvuuksien ja kuvitteellisen läsnäolon tarkastelua toteutan tässä tutkielmassa nuorten maantieteellisesti erilaisten sosiaalisten suhteiden kontekstissa. Lisäksi Urry nostaa esiin kysymyksen siitä, kuinka ja miksi yhteydet, joille kuvitteellinen läsnäolo perustuu, saavat asiat ja ihmiset liikkumaan ja hakeutumaan kasvokkain kohtauksiin toistensa kanssa. (Urry 2004, 28.) Kasvokkaisuuden merkitys nousee myös tässä tutkielmassa tarkastelun keskiöön. Käsittelem nuorten näkemyksiä kasvokkaisuuden merkityksestä sosiaalisissa suhteissa tutkielman analyysiosion jälkimmäisessä luvussa.

Karen F. Olwig'n (2007) mukaan maahanmuutto ei sisällä verkostojen kannalta murtumaa, eikä toisaalta jatkuvuutta sinällään. Kyse on sen sijaan suhteiden ja verkostojen venyttämisestä tai laajentamisesta (*extending*), muodostamisesta (*developing*), neuvottelusta (*negotiating*) ja uudelleenmäärittämisestä (*redefining*) (ks. myös Haikkola 2012, 34). Olemassa olevia, paikallisesti muodostuneita suhteita

venytetään ja laajennetaan pitkien välimatkojen päähän ja toisaalta muodostetaan uusia suhteita siellä missä ollaan. Neuvotteluja käydään lähtömaahan ja saapumismaahan kiinnittyvistä suhteista ja niihin liittyvistä velvollisuuksista, oikeuksista ja rajoitteista. Suhteiden merkitystä uudelleenmääritellään muuton määränpäässä ja lähtömaahan suuntautuvilla vierailuilla kerrytetyn kokemuksen perusteella. (Olwig 2007, 9.)

Tässä tutkielmassa tarkastelun keskiössä ovat sosiaaliset suhteet, niihin liittyvät prosessit ja teknologian rooli näissä prosesseissa. Yllä esittelemieni käsitteiden lisäksi peilaan nuorten kokemuksia viestintäteknologioiden käytöstä erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan Mirca Madianoun ja Daniel Miller'n esittämään malliin *polymediasta*. He teoretisoivat polymedian käsitteen avulla erilaisten medioiden ja niiden käytön moninaisuutta ja näkevät median yksittäisiä medioita laajempuna kokonaisuutena, mediaympäristönä, jonka sisälle lukeutuvia yksittäisiä medioita on tarkasteltava suhteessa toisiinsa. Sosiaaliset ja kulttuuriset seikat ja tavat, miten ihmiset mediaa käyttävät, muovaavat tuota mediaympäristöä. Aikana, jolloin ihmisten välinen viestintä perustui yksittäisen median käyttöön, kuten esimerkiksi kirjeiden lähettämiseen, tuon yksittäisen median ominaisuudet muovasivat vuorovaikutusta tiettyyn suuntaan. Teknologian kehityksen myötä ihmisillä on pääsy lukuisten erilaisten viestinnän kanavien, sovellusten, sovellusalojen ja välineiden pariin. Tämä mahdollistaa sen, että joissain teknologioissa ilmenevät rajoitteet ovat aina kompensoitavissa jonkin toisen teknologian ominaisuuksilla. (Madianou & Miller 2012, 139.)

Madianoun ja Miller'n mukaan polymedian käsitteen kautta voidaan nähdä, kuinka käyttäjät suunnistavat mediaympäristössä ja valitsevat itse erilaisista kommunikoinnin mahdollisuuksista. Näkökulman painotus siirtyy erilaisten teknologioiden ja medioiden ominaisuuksista ja niiden merkityksistä sosiaaliin ja moraalisiin merkityksiin, joita näiden teknologioiden ja medioiden käyttäjät toiminnallaan tuottavat. Tietyn teknologian tai median valinta vuorovaikutuksen välineeksi ei enää riipu esimerkiksi kustannuksista tai saatavuudesta, vaan perustelut valinnalle nojaavat siihen, mihin tarkoitukseen sitä ollaan käyttämässä. Polymedian teorian näkökulmasta media ei ole pelkästään viestiä välittävä osa kommunikaatiota, vaan tietyn median ja useiden eri medioiden käyttäminen kommunikaatiossa sinällään tuottaa merkityksiä ja on olennainen osa kommunikaatiota ja vuorovaikutusta. (Madianou & Miller 2012, 139; Madianou 2016, 186.)

3.2 Tutkimuskysymykset

Aiemmin tehdyssä tutkimuksessa sosiaalisten suhteiden ylläpitoa viestintäteknologioiden välityksellä on tarkasteltu lähinnä aikuisten näkökulmasta (ks. esim. Baldassar 2007; Madianou 2016; Madianou & Miller 2012; Nedelcu & Wyss 2016). Nuorten näkökulmasta tehty tutkimus (esim. Haikkola 2012; Sime 2014) on keskittynyt siihen, millaisiksi sosiaaliset suhteet muotoutuvat muuton jälkeen, mutta jättänyt viestintäteknologioiden roolin analysoinnin vähemmälle.

Tässä tutkielmassa nostan tarkastelun keskiöön nuorten kokemukset siitä, miten he itse käyttävät viestintäteknologioita osana vuorovaikutusta erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan. Ensinnäkin haluan selvittää, minkälaisia piirteitä nuoret näkevät omassa viestintäteknologioiden ja erityisesti sosiaalisen median käytössään. Toiseksi haluan tuoda esiin sitä, minkälaisia merkityksiä nuoret asettavat viestintäteknologioiden ja erityisesti sosiaalisen median käytölle maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan. Kolmanneksi etsin vastauksia siihen, minkälaisen painoarvon haastattelemi nuoret antavat kasvokkaiselle kohtaamiselle maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan, joissa olosuhteet asettavat erilaiset rajoitukset ja mahdollisuudet kasvokkaiselle kanssakäymiselle. Neljänneksi pyrin hahmottamaan sitä, miten John Urryn (2004) määrittelemät kuvitteellinen läsnäolo ja sitä mukanaan kantavat liikkuvuuden muodot ilmenevät nuorten vuorovaikutuksen tavoissa, ja miten tunnetta läsnäolosta tuotetaan viestintäteknologioiden välityksellä maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissa.

Peilaan Karen F. Olwig'n (2007) määritelmää sosiaalisten suhteiden ja verkostojen venyttämisestä ja laajentamisesta, muodostamisesta, neuvottelusta ja uudelleenmäärittelemisestä tässä tutkielmassa siihen, miten nuoret haastateltavat, joista osa on Suomessa syntyneitä ja osa itse muuttaneita, määrittelevät erilaisia sosiaalisia suhteitaan. Tarkastelen sitä, kuinka nuorten viestintäteknologioiden käyttö maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissa ilmentää suhteiden luonnetta, ja toisaalta sitä, millä tavoin näihin erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin liittyvät ominaisuudet muokkaavat viestintäteknologioiden käyttöä niissä.

Edellä esitettyjen ajatusten ja kysymysten myötä muodostan tutkimuskysymykseni, joka on:

- 1) minkälainen on viestintäteknologioiden rooli nuorten maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissa?

Pääkysymykseni lisäksi esitän kaksi sitä täydentävää lisäkysymystä:

- 2) Minkälaista nuorten viestintäteknologioiden käyttö on ja millä tavoin erilaiset sosiaaliset suhteet muovaavat viestintäteknologioiden käyttöä näissä sosiaalisissa suhteissa?
- 3) Miten kokemukset läsnäolosta ja kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta ja näille asetetut merkitykset suhteutuvat viestintäteknologioiden rooliin nuorten erilaisissa läheissuhteissa?

4 Tutkielman toteutus

Tässä luvussa esittelen tutkielmani toteutuksen vaiheita. Luvussa 4.1 kerron aineiston keräämisen prosessista ja aineiston rajaamiseen liittyvistä seikoista, minkä jälkeen kuvailen lyhyesti tutkielmaa varten haastattelemaani joukkoa. Luvussa 4.3 pohdin aineistonkeruuseen, rajaukseen ja tutkielman toteutukseen liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä. Lopuksi esittelen käyttämäni analyysimenetelmän ja kerron analysoinnin prosessin vaiheista.

4.1 Aineistonkeruu

Aineistoni koostuu 11 nuoren puolistrukturoiduista teemahaastatteluista. Haastattelin nuoria, joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Suomen ulkopuolella. Tutkimuskysymykseni kannalta oli olennaista, että haastateltavilla on olemassa olevia suhteita sukulaisiin, kavereihin tai muihin tuttaviiin Suomen ulkopuolella, tai että he ovat perheensä kautta kytköksissä vanhempien kotimaahan. Osa haastatelluista nuorista on itse muuttaneita ja osa kuuluu maahanmuuton toiseen sukupolveen. Rekrytoin haastateltavat kahta lukuun ottamatta helsinkiläisiltä nuorisotaloilta. Haastattelut toteutettiin aikavälillä 16.2.–24.3.2016. Haastatteluja tehtiin yhteensä seitsemän, joista neljä toteutettiin parihaastatteluina ja kolme yksilöhaastatteluina. Yksi haastatteluista tehtiin yliopiston

kirjaston ryhmätyöhuoneessa ja loput haastattelut nuorisoasiainkeskuksen tiloissa. Haastattelujen kestot vaihtelivat puolesta tunnista vajaaseen kahteen tuntiin.

Haastattelun tavoitteena ja ideana on Eskolan ja Suorannan (1998, 86) mukaan yksinkertaistaen ilmaistuna selvittää, mitä haastateltavalla on mielessään. Haastateltava nähdään haastattelussa merkityksiä luovana ja aktiivisena osapuolena (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Tutkimuskysymykseni kannalta koin olennaiseksi tuoda esiin nuorten oman äänen ja ajatukset viestintäteknologioiden käyttöön liittyen. Haastattelemineen tuntui parhaalta vaihtoehdolta tällaisen tiedon keräämiseen. Lisäksi haastattelun etuna on se, että se sopii hyvin vähän kartoitettujen aihealueiden tutkimiseen (mt.). Nimenomaan nuorten näkökulmaa viestintäteknologioiden käyttöön transnationaalisessa yhteydenpidossa on tutkittu melko vähän ja siksi koin haastattelun parhaana vaihtoehtona aiheen tutkimiseen.

Toteutin haastattelut puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on ennalta määrätty, mutta kysymysten tarkkaa muotoa tai järjestystä ei ole määritetty. Näin ollen vastaaja pääsee puhumaan vapaamuotoisesti, jolloin aineiston voidaan katsoa edustavan vastaajien puhetta sellaisenaan. (Eskola & Suoranta 1998, 87–88.) Teemahaastattelussa keskeistä ovat haastateltavien tulkinnat asioista ja merkitykset, joita he antavat asioille. Lisäksi teemahaastattelulle ominaista on, että asioille annetut merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa haastattelutilanteessa. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 48.) Rakensin haastatteluja varten puolistrukturoidun haastattelurungon, jonka jäsentelin teemoittain (ks. liite 2). Puolistrukturoidulle haastattelulle on Eskolan ja Suorannan (1998, 87) mukaan ominaista, että kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastateltavat voivat vastata niihin omin sanoin.

Rajasin tutkimusjoukkoni iän perusteella 16 vuotta täyttäneisiin nuoriin. Ajattelin, että yli 16-vuotiailla on kehityspsykologisesta näkökulmasta nuorempiaan paremmat valmiudet ymmärtää ja käsitellä esimerkiksi perhetaustan merkityksiä omassa elämässään. Lähtökohtanani oli saada haastateltaviksi sekä tyttöjä että poikia. Nuorisotaloilla tapaamistani nuorista suurin osa oli poikia. Muutamista tapaamistani tytöistä harvat olivat kiinnostuneita haastatteluun osallistumisesta, eikä heistä kukaan lopulta ollut halukas haastatteluun. Kaikki yhdeksän nuorisotaloilla haastattelemani nuorta olivat siis poikia tai nuoria miehiä. En kuitenkaan halunnut rajata aineistoani sukupuolen perusteella ja

jatkoisin haastateltavien etsimistä omia verkostojani käyttäen. Yhteisen tuttavien kautta löysin kohderyhmään kuuluvan tytön, joka oli kiinnostunut osallistumaan haastatteluun kaverinsa kanssa.

Pohdin sitä, olisiko tutkimusjoukkoa syytä rajata perheen lähtömaan tai etnisyyden perusteella. Päädyin kuitenkin muodostamaan aineistoni monietnisestä joukosta helsinkiläisiä nuoria. Nina Glick Schiller ja kumppanit (2006) asettuvat metodologista nationalismia vastaan ja tarkastelevat maahanmuuttoa nimenomaan ei-etnisestä näkökulmasta. Maahanmuuttoa ja sen vaikutuksia tarkastellaan usein tiettyjen etnisten ryhmien näkökulmasta, rajaten nämä ryhmät omiksi kokonaisuuksikseen, mikä Glick Schiller'n ja kumppaneiden mukaan ei ole läheskään aina perusteltua (ks. myös Wimmer & Glick Schiller 2002). ”Etninen linssi” maahanmuuton tutkimuksessa hämärtää sen, kuinka moninaisia maahanmuuttajien suhteet muuton jälkeiseen asuinpaikkaan ja muihin paikallisuuksiin ympäri maailmaa ovat (Glick Schiller ym. 2006, 613). Glick Schiller'n ja kumppaneiden tapaan en nähnyt perusteluita ”etnisen linssin” asettamiselle tutkielmassani, vaan koin, että moninaisuus haastateltavien taustoissa tekee aineistosta mielenkiintoisemman tutkimuskysymyksen kannalta.

Keräsin aineiston tutkielmaani varten helsinkiläisiltä nuorisotaloilta ja haastattelin taustaltaan erilaisia nuoria etnisyyksien rajoista piittaamatta. Ehtona oli, että vähintään toinen haastateltavan vanhemmista on syntynyt Suomen ulkopuolella. Käytin haastateltavien rekrytoinnissa hyödykseni suhteitani Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksessa. Hain Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskukselta tutkimusluvan toiminnan piriin kuuluvien nuorten haastattelemista varten. Aloitin haastateltavien rekrytoimisen tutustumalla nuorisoasiankeskuksen toimintoihin ja selvittämällä missä ja milloin kohderyhmääni kuuluvia nuoria olisi todennäköisintä tavata. Selvitin nuorisoasiainkeskuksella työskentelevien nuoriso-ohjaajien yhteystietoja ja pääsin heidän avustuksellaan ja suostumuksellaan tapaamaan nuoria kasvokkain nuorisoasiainkeskuksen järjestämän toiminnan puitteissa. Tapasin nuoria nuorisotaloilla ja tiedustelin suullisesti heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluun. Annoin kiinnostuneille mukaan yhteystietoni ja laitimani kirjallisen haastattelukutsun, jossa kerroin tutkimuksesta, sen tarkoituksesta sekä toin esiin osallistumisen vapaaehtoisuuteen sekä anonymiteettiin liittyvät seikat. Keskustelimme nuorten kanssa tutkimukseen osallistumisesta ja monen kanssa sovittiinkin haastatteluajankohta saman tien.

Haastatteluista neljä tehtiin pareittain ja kolme yksilöhaastatteluina. Parihaastattelu on ryhmähaastattelun alalaji. Ryhmähaastattelun etuna on se, että tietoa voidaan saada useammalta haastateltavalta yhtä aikaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61, 63.) Haastateltavat saavat ryhmähaastattelussa toisistaan tukea ja esimerkiksi yhteisen muistelun kautta tietoa voidaan saada tavallista enemmän (Eskola & Suoranta 1998, 95). Parihaastattelu on kuitenkin luonteeltaan samankaltainen kuin yksilöhaastattelu. Yksityiskohtaisen tiedon kysyminen on mahdollista parihaastattelussa kuten yksilöhaastattelussakin, mutta tilanne ei ole kaksinapainen kuten yksilöhaastattelussa. (Haikkola 2012, 54.) Se, että nuoria haastateltavia on kaksi, tasapainottaa aikuisen ja nuoren, sekä toisaalta haastattelijan ja haastateltavan välistä valtasuhdetta. (Strandell 2010, 102–103.) Oletinkin parihaastattelun olevan nuorille itselleen yksilöhaastattelua mukavampi vaihtoehto, koska silloin nuoret saavat toisistaan tukea, eivätkä ehkä esimerkiksi jännitä haastattelutilannetta yhtä paljon kuin yksilöhaastattelussa mahdollisesti jännittäisivät.

Haikkolan (2012, 54) mukaan parihaastattelu ei sovi tilanteeseen, jossa haastateltavat eivät tunne toisiaan, sillä tällöin tilanteesta tulee helposti liian muodollinen. Kuten ryhmähaastattelussa, myös parihaastattelussa haastattelun hiljaisempi osapuoli pitää muistaa ottaa huomioon (mt.). Osa nuorista ilmoittautui haastatteluun pareittain jo rekrytointitilanteessa, osa toi valitsemansa parin mukanaan haastattelupaikalle. Kaikki parihaastatteluihin osallistuneet nuoret olivat kavereita keskenään. Osassa parihaastatteluista haastateltavien välille syntyi vuoropuhelumainen keskustelu, mikä teki haastattelusta soljuvan. Osassa parihaastatteluista toinen haastateltavista oli toista hiljaisempi. Tällaisissa tilanteissa kohdistin kysymyksiä ajoittain suoraan hiljaisemmalle osapuolelle, jotta hänkin pääsi ääneen.

Alun perin tarkoitukseni oli toteuttaa kaikki haastattelut parihaastatteluina. Ensimmäinen parihaastatteluista muuttui yksilöhaastatteluksi, kun osallistujista toinen ei saapunut paikalle. Kaksi haastateltavaksi lupautuneista ei saanut ennakkotiedoista poiketen mukaansa haastattelusta kiinnostunutta kaveria, joka olisi kuulunut kohderyhmään. Päätimme toteuttaa haastattelut heidän kanssaan yksilöhaastatteluina, kun kerran asiasta oli jo sovittu ja haastattelun ajankohta päätetty. Vaikka yksilöhaastatteluissa tilanteeseen ei syntynyt samaa keskustelumaisuutta kuin parihaastatteluissa, koin, että yksilöhaastattelujen anti tutkimuskysymykseni kannalta oli parihaastattelujen kanssa yhtä

arvokasta. Siispä sisällytin yksilöhaastattelut aineiston osaksi, vaikka tämä ei kuulunutkaan alkuperäiseen suunnitelmaani.

Haastattelujen aluksi kysyin nuorilta joitain taustatietoja. Heti tämän jälkeen ohjasin keskustelun sosiaalisen median käyttöön. Puhuimme erilaisista sovelluksista ja niiden käyttöominaisuuksista. Pyrin tätä kautta saamaan heti haastattelun aluksi kokonaiskuvan haastattelemini nuorten arkipäiväisestä sosiaalisen median käytöstä. Seuraavaksi kehotin haastateltavia kertomaan jotain perheestään ja Suomen ulkopuolella asuvista sukulaisista ja kavereista ja siitä, kuinka läheisiä he ovat Suomen ulkopuolella asuvien sukulaisten kanssa. Tämän jälkeen kyselin nuorilta heidän sosiaalisen median käytöstään yksityiskohtaisemmin. Pyysin heitä kuvailemaan, millä tavoin he käyttävät sosiaalista mediaa perhe-, kaveri- ja sukulaissuhteissaan ja minkälaisia eroja he näkevät vuorovaikutuksessa sosiaalisen median välityksellä näissä erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. Myös matkustamista sivuttiin ja pyysin nuoria kertomaan vierailuistaan heidän tai vanhempiensa lähtömaahan. Tämän jälkeen herättelin keskustelua siitä, minkälaista yhteydenpito viestintäteknologioiden välityksellä pitkän välimatkan päähän nuorten mielestä on ja minkälainen yhteydenpito heistä tuntuu luontevimmalta. Kysyin muun muassa sitä, voiko esimerkiksi arkaluontoisista asioista heidän mielestään puhua sosiaalisen median välityksellä. Haastattelujen loppupuolella esitin haastateltaville ajatuksen siitä, jos sosiaalista mediaa ei olisikaan olemassa. Pyysin heitä pohtimaan, millä tavoin heidän arkensa poikkeaisi tuolloin nykyisestä ja minkälaisia ajatuksia tämä herättää. Haastattelujen lopuksi vaihdoimme pari sanaa haastateltavien tulevaisuuden suunnitelmista.

Suunnittelin haastattelun niin, että ennalta määriteltyjen teemojen lomaan jäi hyvin tilaa "sivupoluille" ja nuorten aloitteesta lähtevälle tarinankerronnalla. Teemahaastattelu tuntui sopivalta menetelmältä tämän tyyppisen aineiston keräämiseen joustavuutensa vuoksi. Teemoja ja aihepiirejä voitiin käsitellä haastatteluissa eri järjestyksessä ja laajemmin tai suppeammin riippuen siitä, minkä verran haastateltavilla oli teemoista sanottavaa. Toisaalta taas puolistrukturoitu haastattelurunko loi haastattelulle raamit ja auttoi minua haastattelun eteenpäin viemisessä. Käytinkin haastattelurunkoa muistilistan tapaan, kuten teemahaastatteluissa on tapana (ks. Eskola & Suoranta 1998, 87). Annoin nuorten puhua teemoista siinä järjestyksessä kuin ne keskustelussa luonnollisesti tulivat

esiin. Haastattelujen loppupuolella otin esiin sellaiset teemat, jotka olivat jääneet aiemmin käsittelemättä.

Nauhoitin haastattelut ja tein joitain muistiinpanoja haastattelujen aikana, sekä kirjasin haastattelujen jälkeen ylös yleisiä huomioita haastattelusta, sen kulusta ja tunnelmasta sen aikana. Haastattelujen nauhoittamista suositellaan, koska nauhoitteelta haastattelua on mahdollista lähestyä tarkasti. Nauhoitteen perusteella voi havaita puheen lisäksi keskustelussa ilmenevät epäröinnit ja korjaukset, sekä kohdat, joissa haastattelija on esimerkiksi johdatellut haastateltavaa tai pysäyttänyt keskustelun. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 14–15.) Kuuntelin nauhoitteita ja litteroin haastatteluja sitä mukaa kun haastatteluja tehtiin, minkä koin hyödylliseksi juurikin edellä mainituista syistä. Seuraavissa haastatteluissa pyrin korjaamaan niitä virheitä, joita olin havainnut haastattelijana edellisissä haastatteluissa tehneeni.

Toteutin ensimmäisen haastattelun niin kutsuttuna pilottihaastatteluna. Pilottihaastattelut, toisin sanoen esihaastattelut, ovat tärkeä osa teemahaastattelua. Niiden avulla voidaan testata haastattelurungon toimivuutta. Haastattelurunkoon, teemojen järjestykseen ja kysymysten asetteluun voidaan esihaastattelun perusteella tehdä muutoksia ennen varsinaisten haastattelujen toteuttamista. Esihaastattelun perusteella nähdään myös, kuinka kauan haastattelu kestää. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 72–73.) Esihaastattelun oli tarkoitus olla parihaastattelu, mutta toinen haastateltavista ei saapunut paikalle. Toteutimme esihaastattelun olosuhteista johtuen yksilöhaastatteluna. Esihaastattelun perusteella tein haastattelurunkoon joitain pieniä muutoksia.

Koin, että haastattelut sujuivat hyvin. Niin pari- kuin yksilöhaastatteluissakin nuoret olivat pääsääntöisesti avoimia ja paikoin varsin oma-aloitteisia kerronnassaan. Osa nuorista oli ujompia ja vastaili kysymyksiin vähäsanaisesti, mikä edellytti minulta haastattelijana kykyä esittää lisäkysymyksiä esiin tuoduista aiheista. Haastattelurunkoon merkityt apukysymykset auttoivat haastattelujen eteenpäin viemisessä, mutta käytin paikoin myös luovuutta ja kysyin täsmentäviä kysymyksiä myös sellaisista haastateltavien esiin ottamista aiheista, jotka jäivät ennalta määriteltyjen haastattelu-teemojen ulkopuolelle. Koin, että tarttuminen aiheeseen kuin aiheeseen ainakin hieman rohkaisi ujompia haastateltavia kertomaan kokemuksiaan avoimemmin.

4.2 Haastateltujen kuvailua

Haastattelin 11 nuorta, yhdeksän poikaa ja kaksi tyttöä. Löysin haastateltavat kahta lukuun ottamatta Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskuksen toiminnan piiristä nuoriso-ohjaajien avustuksella. Haastateltuja nuoria yhdistää toisin sanoen osallistuminen nuorisoasiankeskuksen toimintaan muutamalla eri nuorisotalolla eri puolilla Helsinkiä. Näiden nuorten kanssa haastattelut myös toteutettiin Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen tiloissa. Kaksi muuta haastateltavaa löysin yhteisen tuttavun kautta. Kaikki haastatellut nuoret asuvat vanhempiensa kanssa pääkaupunkiseudulla.

Haastatellut olivat haastatteluhetkellä 16–20-vuotiaita. Haastatteluun osallistumisen kriteerinä oli, että vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomen ulkopuolella. Yksi haastateltavista kertoi toisen biologisista vanhemmistaan olevan suomalainen, muiden molemmat vanhemmat ovat muuttaneet Suomeen muualta. Haastatelluista neljä on syntynyt Suomessa ja muut seitsemän ovat muuttaneet Suomeen alle 13-vuotiaina. Kaikki haastateltavat olivat haastatteluhetkellä asuneet Suomessa vähintään neljä vuotta. Haastateltujen perheet ovat kotoisin eri puolilta Aasiaa, Afrikkaa ja Eurooppaa.

Muotoilin perheen taustaa koskevat kysymykset siten, että nuoret saivat itse päättää, puhuvatko perheen tai omasta muutostaan maahanmuuttona vai muuttamisena. Minulla ei myöskään ollut etukäteen tietoa siitä, ketkä haastatelluista ovat syntyneet Suomessa ja ketkä ovat itse muuttajia. Näin ollen aloitin muuttohistorian kartoittamisen kysymällä, missä haastateltava itse on syntynyt ja/tai onko hän asunut koko ikänsä pääkaupunkiseudulla. Tämän jälkeen keskustelu siirtyi sujuvasti siihen, missä muualla Suomessa haastateltava on asunut ja mistä vanhemmat ovat kotoisin.

Haastattelemieni nuorten perherakenteet ovat jokseenkin vaihtelevia. Kaikki haastatellut asuivat haastatteluhetkellä molempien tai toisen vanhemman kanssa ja yhtä lukuun ottamatta kaikilla on sisarusia. Sisarusten määrä vaihtelee yhdestä kuuteen. Muutaman haastatellun sisarukset asuvat ulkomailla. Yhden haastatellun vanhemmat ovat eronneet ja yksi asuu uusioperheessä. Yhden haastatellun perhe on hajonnut muuton vuoksi, kun isä jäi lähtömaahan muun perheen muutettua Suomeen.

Haastatelluilla nuorilla asuu sukulaisia ja kavereita eri puolilla maailmaa. Heillä on sukulaisten sekä perhetuttujen, kavereiden ja muiden tuttavien kautta kontakteja niin Aasiassa, Afrikassa, Euroopassa kuin Yhdysvalloissakin. Osalla suuri osa sukulaisista asuu Suomessa, kun taas muutaman haastatellun sukulaisista valtaosa asuu vanhempien lähtömaassa.

Taulukko 1. Haastateltujen iät ja muuttohistoria

	koodi	ikä	muuttohistoria
haastattelu 1	P1	19 v.	muuttanut Suomeen alle kouluikäisenä
haastattelu 2	P2	20 v.	muuttanut Suomeen alakouluikäisenä
haastattelu 3	P3	17 v.	muuttanut Suomeen ala-yläkouluikäisenä
	P4	17 v.	muuttanut Suomeen alakouluikäisenä
haastattelu 4	P5	16 v.	syntynyt Suomessa
	P6	16 v.	syntynyt Suomessa
haastattelu 5	P7	17 v.	muuttanut Suomeen ala-yläkouluikäisenä
	P8	17 v.	muuttanut Suomeen ala-yläkouluikäisenä
haastattelu 6	T1	18 v.	muuttanut Suomeen alakouluikäisenä
	T2	16 v.	syntynyt Suomessa
haastattelu 7	P9	16 v.	syntynyt Suomessa

4.3 Eettiset kysymykset ja tutkijan positio

Hain Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskukselta virallisen tutkimusluvan heidän toimintansa piiriin kuuluvien nuorten haastattelemista varten. Selostin haastateltaville tutkimusaineiston säilyttämiseen ja käyttöön sekä anonymiteettiin liittyvät seikat ennen heidän suostumistaan haastatteluun. Korostin haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä haastattelusta sovittaessa että haastattelutilanteessa. Muistutin haastateltavia siitä, että he voivat halutessaan milloin tahansa haastattelun aikana keskeyttää haastattelun. Kerroin, että aineisto käsitellään luottamuksellisesti, ja että kaikki tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistetaan. Lisäksi kehotin heitä olemaan minuun yhteydessä myös jälkikäteen, mikäli jokin haastattelun sisältöön tai käytänteisiin liittyvä asia jää askarruttamaan.

Pohdin sitä, tarvitsenko yli 16-vuotiaiden tutkimiseen Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen myöntämän tutkimusluvan lisäksi myös suostumuksen nuorten vanhemmilta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan periaatteiden mukaan ei voida lähteä liikkeelle siitä, että alaikäisten tutkimiseen vaadittaisiin aina huoltajalta erillinen suostumus. Tutkittaessa alaikäisiä koulun tai varhaiskasvatusyksikön ulkopuolella tutkijan on itse arvioitava, onko erillisen suostumuksen kysyminen huoltajalta perusteltua, jolloin huoltajalla on mahdollisuus kieltää lastaan osallistumasta tutkimukseen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 5.) Klaus Mäkelä nostaa esiin, että on tapauksia, joissa alaikäisen tutkimiseen ei tule edellyttää huoltajan suostumusta. Tällaisia ovat esimerkiksi tapaukset, joissa tutkimus ei sisällä riskejä, ja joissa alaikäinen on itse pätevä arvioimaan halukkuutensa osallistua tai olla osallistumatta tutkimukseen. (Mäkelä 2010, 83.) Päätin tukeutua edellä esitettyihin perusteluihin. Tutkimukseni ei käsittele esimerkiksi arkaluontoisia aiheita tai sisällä muita riskejä, joiden vuoksi alaikäinen osallistuja ei itse pystyisi arvioimaan osallistumisensa seurauksia. Näin ollen tulin siihen tulokseen, että nuorten oma suostumus osallistua tutkimukseen riittää.

Huolehdin haastateltavien yksityisyydestä anonymisoimalla haastattelut aineiston litteroinnin vaiheessa. Nimesin haastateltavat uudelleen koodien avulla (P1, P2 ja niin edelleen). Muutin myös muut sellaiset kohdat keskustelusta, joiden avulla haastateltavan voisi tunnistaa (esim. asuinalue, kavereiden nimet, koulun tai nuorisotalon nimi). Käytän koodeina P- ja T-alkuisia koodeja. P-alkuiset koodit viittaavat haastateltuihin poikiin ja

T1 ja T2 haastateltuihin tyttöihin. Vaikka en tarkastele tutkielmassani sukupuolen kulttuurisia merkityksiä, koin kuitenkin aineiston kokonaisuuden hahmottamisen kannalta mielekkääksi tuoda nimikoodeissa sukupuolen esiin.

Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa vaikuttavat normaalit fyysiset, sosiaaliset ja kommunikaatioon liittyvät ominaisuudet. Haastattelijan ja haastateltavan välille syntyy haastattelutilanteessa asetelma, jossa haastattelija määrittää keskustelun kulun kysymyksillään ja haastateltava pääasiassa vastaa haastattelijan esittämiin kysymyksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 86.) Lapsia ja nuoria tutkittaessa aikuisen haastattelijan ja nuoren haastateltavan välinen valtasuhde on hyvä tiedostaa (ks. Strandell 2010, 102–103). Nuoria haastateltaessa on Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 132) mukaan tärkeää saada nuoret niin sanotusti tutkimuksen puolelle ja motivoitumaan vastaamiseen. Osoitin kyselemällä ja eläytymällä olevani kiinnostunut siitä, mitä haastateltavat kertoivat. Pyrin puhumaan heidän kanssaan niin sanotusti samaa kieltä, sillä samankaltainen kielenkäyttö haastattelutilanteessa voi auttaa haastattelijaa ja haastateltavaa ymmärtämään paremmin toistensa näkökulmia (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 39). Pyrin välttämään akateemista termistöä, joka on minulle tuttua, mutta ei välttämättä ole sitä haastateltaville.

Maahanmuuttajia tai maahanmuuttajataustaisia haastateltaessa on syytä varautua paitsi kielellisten, myös muiden kulttuuristen eroavaisuuksien aiheuttamiin hankaluuksiin haastattelutilanteessa. Eri kulttuureista tulevilla voi olla hyvin erilaiset käsitykset esimerkiksi sanojen merkityksistä, vaikka kielitaito olisikin riittävä. Väärinkäsitysten riski voi olla melko suuri. Haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutuksen tavat sekä käsitys siitä, miten haastattelu- tai muussa vastaavassa tilanteessa toimitaan, voivat poiketa toisistaan. Lisäksi eri kulttuureiden välille miellettyjen valtasuhteiden uusintamista tulee aktiivisesti välttää. (Rastas 2005, 82–84.) Haastattelut sujuivat hyvin, eikä ongelmia ymmärtämisen kanssa päältä katsoen ilmaantunut. Ne nuoret, jotka ovat itse muuttaneet ja äänsivät suomea murtaen, kysyivät rohkeasti haastattelun aikana täsmennyksiä sanoihin, joiden merkityksestä eivät olleet varmoja. Voi toki olla, että väärinkäsityksiä on tullut, mutta ainakaan ne eivät tulleet ilmi haastattelutilanteissa tai aineiston litteroinnin vaiheessa.

Välttelin maahanmuuttaja-sanana käyttöä tutkimuksen toteutuksessa. Haastattelukutsussa käytin monikulttuurisuuden käsitettä ja määrittelin etsiväni haastateltavaksi ”16–20-

vuotiaita nuoria, 1) jotka ovat muuttaneet perheensä kanssa Suomeen alle kouluikäisinä, tai 2) joiden vanhemmat ovat kotoisin muualta, mutta ovat itse syntyneet Suomessa, ja 3) jotka pitävät yhteyttä Suomen ulkopuolella asuviin läheisiin, ystäviin, sukulaisiin tai muihin tuttaviiin” (ks. liite 1). Ajattelin, että maahanmuuttaja- tai maahanmuutto-sanojen käyttäminen voisi luoda harhaanjohtavasti mielikuvan siitä, että tutkimukseni pääkysymykset koskevat maahanmuuttoa. En myöskään halunnut alleviivata omaa suomalaisuuttani tai haastateltavan maahanmuuttotaustaa käyttämällä maahanmuuttajan käsitettä. Muuttohistoriaa sivuttiin monissa haastatteluissa, muttei omana teemanaan vaan osana haastateltavien elämänhistoriaa. Maahanmuuttoon liittyvän sanaston välttelyni saattoi olla jopa hieman ylimitoitettua. Moni haastateltavista kutsui itseään maahanmuuttajaksi tai maahanmuuttotaustaiseksi ja kertoi avoimesti omasta ja vanhempien maahanmuuttotaustasta. Ihmisillä onkin itsellään oikeus määritellä tai kuvata itseään termein, jotka ovat negatiivisesti latautuneita, mutta ulkopuolisen tekemänä tällaiset määrittelyt voidaan kokea loukkaavina (Haikkola 2012, 51). Pelasin siis niin sanotusti varman päälle ja koen, ettei maahanmuuttajan käsitteen välttelystä ollut ainakaan haittaa.

Sain haastateltavien etsimiseen apua Helsingin nuorisoasiainkeskuksen työntekijöiltä. Vierailin nuorisotaloilla nuorisoasiankeskuksen järjestämän toiminnan puitteissa ja pääsin näin tapaamaan kerralla useita nuoria heille tutussa ympäristössä. Esitin asiani ja haastattelukutsun nuoriso-ohjaajan läsnä ollessa. Se, että nuorille tuttu nuoriso-ohjaaja oli paikalla, saattoi herättää luottamusta myös minua kohtaan. Yhteisen tuttavan kautta löytämäni kaksi haastateltavaa taas saattoivat luottaa yhteisen tuttavamme arvioon siitä, että haastatteluun osallistuminen ei aiheuta heille harmia tms. Nuoriso-ohjaajien ja yhteisen tuttavan myönteinen suhtautuminen tutkimukseni toteutukseen saattoivat madaltaa nuorten kynnystä osallistua haastatteluun.

Lasten haastatteleminen on lisääntynyt viime aikoina vallinneen keskustelun myötä, jossa korostetaan lasten aktiivista sosiaalista toimijuutta (Alasuutari 2005, 145). Esimerkiksi Elina Noppari (2014, 10) on tuonut lasten mediankäyttöä koskevassa tutkimuksessaan esiin lapsen oman toimijuuden näkökulmaa ja pyrkinyt tavoittamaan tutkimuksessaan lasten ja nuorten oman ”äänen”. Samaan tapaan pyrin tässä tutkielmassa tuomaan esiin nuorten oman äänen ja korostamaan sitä, mitä nuoret itse ajattelevat ja minkälaisia kokemuksia heillä itsellään on käsiteltävien teemojen suhteen. Haastattelutilanteissa

yrityn parhaani mukaan syventyä siihen, mitä nuoret minulle kertoivat, ja tarttumaan heidän esiin tuomiinsa näkökulmiin esimerkiksi kysymällä tarkentavia kysymyksiä myös valmisteltujen teemojen ulkopuolelta. Paitsi haastattelutilanteissa, myös valmista työtä kirjoittaessani olen pyrkinyt tuomaan esiin nuorten omaa ääntä esimerkiksi käyttämällä runsaasti lainauksia haastatteluista ja kuvailemalla paikoin yksityiskohtaisestikin, mitä nuoret haastattelussa kertoivat.

4.4 Analyysimenetelmänä sisällönanalyysi

Pertti Alasuutarin mukaan laadullisen aineiston analysointi tapahtuu kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen vaihe on havaintojen pelkistämisen vaihe. Tämä vaihe voidaan jakaa edelleen kahteen vaiheeseen. Ensin aineistosta etsitään teoreettisen viitekehyksen kannalta ”olennainen” ja näin ollen tutkimuskysymyksen kannalta mielenkiintoiset havainnot. Tämän jälkeen havaintojen määrää karsitaan yhdistämällä niitä yksittäisiksi tai joukoiksi havaintoja yhteisten piirteiden perusteella. Laadullisen aineiston käsittelyssä on kuitenkin syytä ottaa huomioon, että poikkeukset ja erityiset yksittäiset havainnot ovat analyysin kannalta yhtä tärkeitä kuin yhteneväiset havaintojen joukot. Havaintojen pelkistämisen jälkeen siirrytään toiseen, arvoituksen ratkaisemisen vaiheeseen eli tulkintaan. Tässä vaiheessa aineistosta tuotettujen johtolankojen avulla tehdään merkitystulkintaa tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 1999, 40–44.)

Valitsin analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin. Sisällönanalyysin tavoitteena on luoda selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa edetään kolmivaiheisesti ensin pelkistäen ja ryhmitellen aineistoa ja lopuksi luoden kokoavat käsitteet ryhmittelyjen pohjalta. Teoriaohjaavassa analyysissa edetään niin ikään aineiston ehdoilla, mutta toisin kuin aineistolähtöisessä analyysissa, teoriaohjaavaan analyysiin liitettävät käsitteet ovat jo tiedettyjä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 108–117.)

Yhdistän analyysissani aineistolähtöistä ja teoriaohjaavaa analyysia. Lähdin analyysissani liikkeelle aineistolähtöisesti edeten induktiivisesti eli yksittäisistä havainnosta yleisempiin väitteisiin, jolloin teoria rakentuu aineiston pohjalta (ks. Eskola & Suoranta 1998, 83). Tuomen ja Sarajärven (2009, 96) mukaan absoluuttisesti

aineistolähtöistä tutkimusta on vaikea toteuttaa, sillä havainnot ovat subjektiivisia ja yleisesti hyväksytyyn käsityksen mukaan teoriapitoisia ja näin ollen esimerkiksi käytetyt käsitteet ja menetelmä vaikuttavat tuloksiin. Tiedostin, että esimerkiksi käyttämäni transnationaalisuuden ja kasvokkaisuuden käsitteet voivat ohjata analyysia tiettyyn suuntaan ja pyrinkin kriittisyyteen sen suhteen, etten huomaamattani tekisi ennakkokäsityksiini nojaavia tulkintoja aineistolähtöisen lähestymistavan varjolla. Analyysin edetessä huomasin, että aineiston ryhmittelyt ja niiden perusteella muodostetut käsitteet tuntuivat tutkimuskysymykseeni suhteutettuna irrallisilta. Kiinnittäkseni tutkimukseni paremmin osaksi laajempaa ilmiötä, päätin ottaa analyysiini teoriasidonnaisemman näkökulman. Teoriaohjaavan tai teoriasidonnaisen analyysin ajatellaan sijoittuvan teorialähtöisen ja aineistolähtöisen analyysin välimaastoon. Siinä aineiston analyysi ei suoraan perustu teoriaan, mutta aineistosta tehdyille havainnoille etsitään tueksi selityksiä ja vahvistusta teoriasta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.) Jatkoin aineiston tulkintaa John Urryn (2004) liikkuvuuden muotojen, Karen F. Olwig'n (2007) verkostoihin perustuvan analyysin ja kasvokkaisuuden ja kasvokkaisen läsnäolon käsitteiden (Goffman 1956) kautta. Teorian ja empirian vuoropuhelun kautta koin pääseväni analyysissani paremmin kiinni siihen, mistä aineistossa ja tutkittavassa ilmiössä on kyse.

Aivan aluksi litteroin haastattelut ennen varsinaista analysoinnin prosessia. Aineistoa kertyi 126 sivua. Litteroin aineiston sanatarkasti ja kirjasin ylös myös naurahdukset, pidemmät tauot ja epäröinnit, joilla voisi olla aineiston tulkinnan kannalta merkitystä. Luin kertaalleen läpi litteroinnin yhteydessä myös haastatteluista tekemäni muistiinpanot, joihin olin kirjannut yleisiä kommentteja siitä, miten haastattelut olivat sujuneet. Tällä tavoin pyrin palauttamaan haastattelutilanteen ja haastattelemani henkilöt mieleeni mahdollisimman elävästi. Tämän jälkeen aloitin analyysin tekemisen lukemalla litteroinnit tarkasti läpi muistiinpanoja tehden, minkä jälkeen siirryin teemoittelemaan ja luokittelemaan aineistoa.

Alasuutarin (1999, 40–44) viitoittamalla tavalla aloin käsitellä aineistoa luokittelemalla mielenkiintoiset havainnot aineistosta haastattelurunkoa varten määrittelemieni teemojen alle ja yhdistäen havaintoja kokonaisuuksiksi. Teemoitteleamalla aineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymykseen liittyviä teemoja, minkä jälkeen on mahdollista vertailla näiden teemojen esiintymistä aineistossa. Onnistuakseen teemoittelu vaatii teorian ja

empirian vuorovaikutusta. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176.). Toteutin teemoittelun ensin aineistolähtöisen analyysin periaatteita noudattaen erottelemalla teemat toisistaan sen mukaan, mitkä aiheet haastatteluissa korostuivat. Keräsin eri teemoja käsittelevät haastattelukatkelmat erillisiin tiedostoihin. Teoriasidonnaisempaan analyysiin siirtymisen yhteydessä teemoittelin aineiston uudelleen. Tarkastelin sitä, miten aineistosta tekemäni havainnot suhteutuvat aiheeseen liittyvään teoriaan ja käsitteisiin ja sain näin selityksiä tulkinnoilleni, minkä perusteella järjestelin aineistoa uudelleen.

Tutkimusaiheeni kanssa samantyyppisistä aiheista on tehty monitapaustutkimusta, jossa tutkittavaa ilmiötä lähestytään yksittäisten tapausten kautta, ja jossa johtopäätöksiä tehdään vertailemalla samaan ilmiöön liittyviä tapauksia keskenään (Haikkola 2012, 62; ks. myös Lovio 2013). Ajattelin, että tällainen lähestymistapa voisi olla myös tässä tutkimuksessa mielenkiintoinen näkökulma analysoinnin prosessissa. Moninaisuus haastateltavien taustatiedoissa (kuten etnisyydessä ja muuttohistoriassa) oli mielestäni otollinen pohja käydä heidän tarinansa läpi myös yksitellen. Kävin aineiston läpi erottaen yksittäiset tapaukset toisistaan ja hahmottaen kunkin haastateltavan taustaa ja näkökulmaa ja kokemuksia haastatteluteemoista. Muodostin tällä tavoin mielikuvan kustakin haastateltavasta tutkimusaiheeni kontekstissa ja tätä kautta tutkimaani ilmiötä haastateltavieni kautta. En kuitenkaan nimittäisi tutkimustani monitapaustutkimukseksi, vaikkakin kaiken laadullisen tutkimuksen voidaan ajatella olevan tapaustutkimusta, sillä niissä tutkitaan tiettyjä tapauksia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Käytän tutkielmassani paljon suoria sitaatteja haastatteluista. Haluan tällä tavoin paitsi korostaa analyysin aineistolähtöistä lähtökohtaa, ennen kaikkea tuoda esiin nuorten äänen. Olen muokannut joitain aineistokatkelmia helppolukuisemmiksi muun muassa muuttamalla puhekielisiä ilmaisuja paremmin ymmärrettäviksi sekä erottelemalla päällekkäin puhumiset toisistaan. Lisäksi olen poistanut katkelmista osia, kuten paikkojen ja henkilöiden nimiä, jotta haastateltavien anonymiteetti ei vaarantuisi.

5 Analyysin taustoitus: Sosiaalinen media nuorten arjessa

Ennen kuin lähdän tarkastelemaan nuorten sosiaalisen median käyttöä heidän erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan tarkemmin ja vastaamaan tutkimuskysymyksiini, käyn lyhyesti läpi sosiaalisen median roolia nuorten arjessa ylipäänsä. Tuon tässä luvussa yleisemmällä tasolla esiin sitä, mitä sosiaalisen median palveluita nuoret käyttävät ja suosivat ja miksi, sekä toisaalta nuorten ajatuksia erilaisten viestintäteknologioiden avulla viestimisestä. Pysin tässä hahmottamaan seuraavia lukuja silmällä pitäen sitä, miksi tiettyjä viestintäteknologioita käytetään, miksi juuri tietyt sosiaalisen median palvelut ovat nuorten suosiossa ja mikä niistä tekee heidän mielestään hyviä tai huonoja.

Suosituimmat sosiaalisen median palvelut haastateltavien keskuudessa ovat Facebook, WhatsApp, Snapchat ja Instagram. Facebookia käytetään kavereiden, perheenjäsenten ja sukulaisten kuulumisten seuraamiseen sekä alustana omien ajatusten, linkkien ja kuvien julkaisulle. WhatsAppia käytetään yhteydenpitoon perheen ja kavereiden kanssa tekstiviestin tapaan. Sen kautta pystyy lähettämään myös ääni- ja ryhmäviestejä, mikä on haastateltavien mielestä yksi sen parhaista ominaisuuksista. Snapchatissa jaetaan pätkiä omasta arjesta pääasiassa lyhyiden videoiden muodossa ja seurataan kavereiden elämää heidän julkaisujensa kautta. Snapchat eroaa muista sovelluksista monien nuorten mielestä hyvällä tavalla siinä, että siellä jaetut julkaisut säilyvät sovelluksessa korkeintaan vuorokauden ajan. Instagramin toiminta perustuu kuvien ja videoiden jakamiseen, muiden käyttäjien seuraamiseen ja heidän kuviensa tykkäämiseen ja kommentointiin. Instagramissa on myös chat-ominaisuus, jonka kautta voi jutella muiden käyttäjien kanssa. WhatsAppia, Snapchatia ja Instagramia nuoret käyttävät lähinnä puhelimella ja Facebookia sekä puhelimella että tietokoneella.

Kaikille edellä mainituille palveluille yhteistä on se, että niiden käyttö on ilmaista. Tämä on haastateltavien mukaan etu yhteydenpidossa erityisesti ulkomailla asuvien sukulaisten ja kavereiden kanssa, joille soittaminen tulisi kalliiksi. Facebookin hyviä puolia on se, että monilla suurin osa tuttavista käyttää sitä. Toisaalta Facebookin käyttö on osalla kaveriporukoissa vähentynyt, koska sen sijaan käytetään muita sovelluksia. WhatsAppin etuja ovat sen helppokäyttöisyys ja se, että viestit tulevat ”tekstarimaisesti” suoraan puhelimeen. WhatsApp on monen haastateltavan mielestä käyttämistään sovelluksista paras, koska se on käytännöllinen, sitä on mukava käyttää ja sen ominaisuudet ovat

monipuoliset. Mahdollisuus ääni- ja ryhmäviestien lähettämiseen on nuorten mielestä olennainen etu WhatsAppin ominaisuuksissa.

Snapchatin ja Instagramin käyttö perustuu kuvien ja videoiden jakamiseen, kun taas WhatsAppissa ja Facebookissa käytön pääpaino on edelleen kirjoitetussa viestinnässä, vaikkakin kuvien ja videoiden jakaminen on niissäkin mahdollista. Snapchatin ja Instagramin käyttö vaikuttaisi olevan ennen kaikkea ajanvietettä, jonka lomassa saa videoiden ja kuvien kautta tietoonsa kavereiden kuulumiset. Esimerkiksi P7 ja P8 kuvailevat, että Snapchatissa voi muun muassa ”kattoo vaa MyStoryst mitä kukaki tekee” ja ”stalkata toisten ihmisten elämää”. Sen kautta on kätevää olla yhteydessä kauempana asuvien tuttujen kanssa, koska kuvaan perustuvan viestinnän ansiosta pääsee ikään kuin lähemmäs kaukana asuvan ihmisen elämää. Snapchatia kuvaillaan sulavaksi ja kivaksi käyttää ja kynnyks videoiden lataamiseen on pieni, koska ne häviävät sovelluksesta vuorokauden sisällä. Instagramissa käydään katselemassa muiden laittamia kuvia ja kommentoidaan niitä. Omaan profiliin puolestaan luodaan kuvakollaasia omasta arjesta. Kavereiden lisäämiä kuvia katselemalla seurataan näiden elämää, mutta myös vietetään aikaa. Kuvien katselu Instagramissa liitetään myös toimettomuuteen ja ns. ajan tappamiseen:

P8: Jos sul on tylsää nii sä voit kattoo sielt kuvii, tykkää ja kommaa, siin on jotai hauskaa.

Haastateltujen nuorten suhtautuminen puhuttuun ja toisaalta kirjoitettuun viestintään on vaihtelevaa. Vaikuttaa siltä, että monet nuorista kommunikoivat mieluummin laittamalla viestejä kuin soittamalla. Esimerkiksi kaupungilla on kätevää laittaa viestiä kuin puhua puhelua. Puhelun puhumiseen kun kaivataan rauhallista paikkaa ja siksi puhelujen puhuminen on mukavampaa esimerkiksi kotona. Viestittely koetaan kätevämmäksi myös siksi, että silloin ei tarvitse olla tilanteessa ”livenä”. Viestittely on siis yleistä, mutta paljon puhutaan myös puheluita ja videopuheluita ja kommunikoidaan kuvien kautta. Sovellukset ovat monikäyttöisiä, ja niitä voi käyttää eri tavoin tilanteesta ja asian luonteesta riippuen. Esimerkiksi WhatsAppia käyttäen voi soittaa puheluita wifi-verkossa, mikä ajaa saman asian kuin perinteinen soittaminen puhelimella. Osa haastateltavista puhuu mieluiten videopuheluita, mihin esimerkiksi Skype on hyvä vaihtoehto, mutta mitä voi tehdä myös monien nuorten eniten käyttämien sovellusten,

kuten esimerkiksi Facebookin kautta. Kuvien lähettäminen on nykyään mahdollista kaikissa edellä mainituissa sovelluksissa.

Viestinnässä käytettävät formaatti ja sovellus valitaan tilanteen mukaan. Se, millä tavoin ja mitä viestintäteknologiaa käyttäen kommunikoidaan, voi riippua paitsi tilanteesta ja asian luonteesta, myös yksinkertaisesti kommunikoijan mielentilasta:

T1: Mm. Joskus niinku, mulla vaihtelee, koska joskus mä haluan puhua, joskus mä haluan vaa chattailla, että, se vaihtelee. Mut kyllä jos mun pitäis valita, nii varmaan puhelu, joo.

Vaikka nuoret lähettelevät paljon viestejä, vaikuttaa siltä, että soittaminen tuntuu monen haastateltavan mielestä luontevimmalta tavalta kommunikoida viestintäteknologian välityksellä. Perinteisten puheluiden lisäksi monen sovelluksen kautta voi soittaa videopuheluita. Viestien lähettäminen on kätevää ja nopeaa, mutta asioista keskustelu voi silti tuntua mukavammalta puhumalla kuin kirjoittaen. Erityisesti arkaluontoisista asioista keskustellaan mieluummin puhelimesta tai videopuhelun välityksellä kuin tekstaten. Viestien lähettämässä on aina se riski, että viesti tai siitä otettu kuvakaappaus ajautuu sellaisen henkilön käsiin, jonka nähtäväksi sitä ei ole tarkoitettu.

Se, mitä sovelluksia käytetään eniten, tuntuu olevan kytköksissä tarjontaan ja omaan sosiaaliseen verkostoon kuuluvien ihmisten sosiaalisen median käyttöön. Eri sovellusten käyttöön liittyviin valintoihin vaikuttaa se, onko niitä mukava käyttää ja se, käyttävätkö omaan sosiaaliseen verkostoon kuuluvat ihmiset niitä. Palveluiden erot ovat loppujen lopuksi melko pieniä ja yhteydenpito onnistuu kaikissa yhtäläillä. Yhteydenpidon kannalta tärkeää on, että sovellus toimii hyvin, ja että omaan sosiaaliseen piiriin saa kontaktin sovellusten kautta. Eri sovelluksia käytetään rinnakkain, koska eri piireissä omaksutaan käyttöön eri sovelluksia. Esimerkiksi T1 ja T2 kertovat, että heidän kaveripiirissään käytetään juuri nyt eniten Snapchatia, kun taas perheen kesken käytetään WhatsAppia. Omassa lähipiirissä vallitsevat trendit vaikuttaisivat suuntaavaan sitä, mitä sovelluksia omaan puhelimeen ladataan, mitkä sovellukset vakiintuvat käyttöön ja mistä tulee suosikkeja.

6 Viestintäteknologiat, sosiaalinen media ja erilaiset läheissuhteet

Tässä luvussa paneudun siihen, miten haastattelemani nuoret käyttävät viestintäteknologioita erilaisissa läheissuhteissaan. Tarkastelen nuorten viestintäteknologioiden käyttöä ja heidän sille antamiaan merkityksiä erilaisten läheissuhteiden kontekstissa. Pyrin hahmottamaan sitä, minkälainen rooli sosiaalisella medialla on näissä erilaisissa suhteissa ja miten näitä erilaisia suhteita eletään sosiaalisessa mediassa.

Lähestyn nuorten viestintäteknologioiden käyttöä tarkastelemalla sitä, miten John Urryn (2002; 2004) liikkuvuuden muodot ilmenevät noissa vuorovaikutuksen tavoissa. Tuon esiin nuorten kokemuksia omasta sosiaalisen median käytöstään erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan peilaten näitä käytön tapoja Urryn ajatukseen erilaisten liikkuvuuksien limittyneisyydestä ja yhtäaikaisuudesta. Lisäksi hahmotan nuorten maantieteellisesti erilaisten sosiaalisten suhteiden luonnetta muun muassa Lotta Haikkolan (2011; 2012) tutkimuksiin viitaten ja pyrin avaamaan sitä, kuinka erilaisten sosiaalisten suhteiden ominaisuudet ja viestintäteknologioiden käyttö niissä ovat sidoksissa toisiinsa.

Luvun ensimmäisessä alaluvussa tuon esiin sitä, minkälaista nuorten sosiaalisen median käyttö on heidän maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissaan. Tämän jälkeen syvennyn tarkastelemaan viestintäteknologioiden käyttöä transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa ja sitä, minkälaisia erityispiirteitä nuoret tuovat esiin tähän liittyen. Luvun viimeisessä alaluvussa hahmotelen käsitystä siitä, mitä sosiaalinen media viestinnän välineenä merkitsee haastattelemilleni nuorille ylipäänsä ja erityisesti transnationaalisten sosiaalisten suhteiden kannalta.

6.1 Sosiaalisen median käyttö maantieteellisesti erilaisissa läheissuhteissa

Erilaisissa sosiaalisissa suhteissa vallitsevat erilaiset lähtökohdat ja tarpeet sosiaalisen median käytölle. Se, minkä tyyppinen sosiaalinen suhde on kyseessä, muokkaa viestintäteknologioiden kuten sosiaalisen median käyttöä suhteessa. Perhe-, kaveri- ja sukulaissuhteet ja niihin liittyvät ominaisuudet ja odotukset ovat keskenään erilaisia, millä on vaikutuksensa myös viestintäteknologioiden käyttöön niissä.

Haastateltavat kuvailevat, että yhteydenpito perheen kanssa sosiaalisessa mediassa liittyy lähinnä käytännön asioihin. Perheen kesken lähetetään viestejä, joissa kysytään esimerkiksi ”mitä on ruokana”, ”missä olet” tai ”milloin tulet kotiin”. Alaikäisten nuorten menemisiä pyritään myös kontrolloimaan viestintäteknologioita käyttäen. Esimerkiksi P7 ja P8 kertovat, että vanhemmat lähettävät heille iltaisin viestejä kotiintuloajoista, jos he ovat pitkään kavereiden kanssa ulkona. Perhesuhteissaan haastateltavat käyttävät pääsääntöisesti Facebookia ja WhatsAppia tai soittavat tai lähettävät tekstiviestejä vanhempiensa kanssa. Jotkut haastateltavista lähettelevät myös ryhmäviestejä perheensä kanssa. Osa haastateltavista ei koe sosiaalisen median käyttöä perheen kesken tarpeelliseksi. Esimerkiksi P6 ei käytä vanhempiensa kanssa sosiaalista mediaa, vaan he soittavat toisilleen. P1 ei käytä perheensä kanssa sosiaalista mediaa lainkaan, koska hänen mielestään kasvokkainen tapaaminen kotona riittää.

Kavereiden kanssa ollaan eniten yhteyksissä WhatsAppin, Facebookin (ja Facebook Messengerin), Snapchatin ja Instagramin kautta. Näiden lisäksi kavereiden kanssa mainitaan käytettävän myös Skypeä, mutta se tuntuisi sopivan paremmin kauempana asuvien tuttavien kanssa jutteluun.

H: No sitten, ku te ootte yhteyksissä kavereiden kaa somen välityksellä, niin mistä te puhutte?

P5: Hmmm.

H: Jos te laitatte viestii WhatsAppissa tai Facebookissa tai.

P5: Mennääks pelaa korist.

P6: Pelataaks LOLii.

P5: Nii et tehää jotai.

H: Eli semmosta käytännönläheistä?

P5: Joo. Ei mitää et mitä kuuluu.

H: Niin just. Mistä te yleensä puhutte [kavereiden kanssa sosiaalisen median välityksellä]?

P1: En mä oikeestaan tiedä. Mitä me tehään seuraavaks tai jotain.

H: Eli tosi semmosta jotenki käytännönläheistä vai?

P1: Nii, suunnittelu oikeestaan, et mitä me tehdään.

H: Niin just.

P1: Tai mitä tänään.

H: Aivan. Ei mitään sen syvällisempää?

P1: Ei oikeestaan (*aurua*). Jätetään ne muille hetkille kun puhutaan kasvokkain.

Haastateltavien yhteydenpito sosiaalisessa mediassa kavereiden kanssa tuntuu koskevan pääsääntöisesti käytännönläheisiä asioita, samaan tapaan kuin yhteydenpito perheenkin kanssa. Kavereiden kanssa sovitaan tapaamisista sosiaalisessa mediassa: esimerkiksi tapaamispaikan sopiminen ja yhteisen tekemisen suunnittelu ovat tyypillisiä sisältöjä sosiaalisessa mediassa käydyissä keskusteluissa kavereiden kanssa. Tapaamisista sopimisen lomassa kavereiden kanssa ”heitetään läppää” viestien välityksellä. Kuulumisiakin saatetaan kysellä, mutta lähinnä viestittely koskee tekemisen suunnittelua. Viesteissä ehdotellaan ja sovitaan siitä, mitä yhdessä ollaan menossa tekemään, mutta varsinaiset keskustelut asioista käydään mieluummin kasvokkain.

Suurin osa haastateltavista antaa ymmärtää, ettei käy pitkiä keskusteluja kavereidensa kanssa sosiaalisessa mediassa, ja että varsinaiset keskustelut käydään kasvokkain. Suhtautuminen sosiaalisessa mediassa käytävän keskustelun tyyliin ja pituuteen kuitenkin vaihtelee. Muista haastateltavista poiketen T1 ja T2 kertovat käyvänsä kavereidensa kanssa pitkiäkin keskusteluja sosiaalisessa mediassa. Heidän puheestaan saa vaikutelman, että he käyttävät sosiaalista mediaa kaverisuhteissaan paljon ja usein.

H: No mistä te puhutte kavereitten kaa somessa?

(T1 ja T2 naurahtavat)

T2: Vaihtelee. No, kaikesta, tai siis perheestä, jätkistä, nii.

T1: Nii, kaikki mitä on meneillään sillä hetkellä.

T2: Nii.

T1: Lähtien vaik siitä esim. et kaveri on vaik alottanu uudes koulus, puhutaan siitä, jos uuden työn, niin puhutaan siitä. Siis kaikki se, aiheet mitkä tulee, nii sit puhutaa vaa siitä.

T2: Kaikki kuulumiset.

T1: Nii.

[...]

T1: [...] joistain asioista sä et oikeen perheen kanssa voi niinku, kyllä vois, mutta enemmän niinku kavereiden kanssa sä haluaisit jutella niistä asioista.

Että, joo.

H: Mm. Mitkä on sellasii asioita?

T1: No jotai salaisuuksia vaikka (*naurua*). Jos sä et haluu et sun äiti tietää, saa selville ja niinku, ehkä jätkistä sä et oikein voi sun äidin kanssa, no vois mutta, mielellään jonku kaverin kanssa.

T1 ja T2 kokevat, että kavereiden kanssa voi puhua sosiaalisessa mediassa mistä vain. Keskustelujen aiheet vaihtelevat laidasta laitaan ja kaikki kuulumiset käydään läpi. Ryhmäkeskusteluissa kavereiden kesken saa kätevästi tietoonsa kaikkien kuulumiset kerralla. Kavereiden kanssa saatetaan puhua sosiaalisessa mediassa myös sellaisista

asioita, joista ei perheenjäsenten kanssa puhuttaisi edes kasvotusten. Ihastumiset ja salaisuudet voivat olla tällaisia. Myös T1 ja T2 myöntävät, että on asioita, joista he haluavat puhua vain kasvotusten, mutta kuulumisia he käyvät kavereidensa kanssa läpi mielellään myös sosiaalisessa mediassa.

Sosiaalisen median rooli korostuu erityisellä tavalla sosiaalisissa suhteissa, joissa mahdollisuudet kasvokkaisella kohtaamiselle ovat rajalliset (vrt. esim. Madianou & Miller 2012). Yhteydenpito kaukana asuvien sukulaisten kuten serkkujen, tätien, enojen ja setien kanssa on nuorten mukaan ennen kaikkea helpointa sosiaalisen median välityksellä. Suurin osa haastattelemistani nuorista on itse yhteydessä sukulaisten kanssa erilaisia sosiaalisen median palveluita käyttäen. Osa kertoo pitävänsä yhteyttä säännöllisesti, esimerkiksi viikoittain tai kuukausittain. Osa taas määrittelee yhteydenpidon epäsäännölliseksi, satunnaiseksi jutteluksi. Muutama haastateltavista ei ole itse yhteydessä ulkomailla asuvien sukulaistensa kanssa lainkaan.

P4: [...] mä vaan kyselen miten sun äiti voi, miten sä voit, tälle. [...] Perus aiheita joo. Se kysyy, mitä sä oot tehny ja tälle. Ei mitää ku pelasin (*nauria*). Ei mitää varmaa.

H: Mistä te puhutte sun sedän kaa?

P5: No et miten menee. Nii. Et mitä on tehty ja sillee.

H: Semmosta perus?

P5: Joo.

H: Mitä ne keskustelut koskee, sukulaisten kaa, ulkomailla asuvien?

P8: Mitä kuuluu, onks kaikki hyvin.

P7: Kuulumisia. Haukkumisia, kaikkee.

Haastattelukatkelmissa yllä tulee esiin, mitä keskustelut sukulaisten kanssa yleensä koskevat. Kuten voidaan huomata, haastateltujen nuorten mukaan keskustelut sisältävät lähinnä kuulumisten kyselyä ja muita ”perus-juttuja”. Puolin ja toisin kysellään yleisellä tasolla mitä kuuluu, tiedustellaan perheen vointia ja varmistellaan, että kaikki on hyvin.

Suomen ulkopuolella asuvien sukulaisten kanssa pidetään yhteyttä pitkälti samoja sosiaalisen median palveluita käyttäen kuin perheen ja kavereidenkin kanssa. Yhteydenpito sosiaalisessa mediassa on perinteisempiin yhteydenpidon tapoihin (esim. puhelimella soittaminen, kirjeet, sähköposti) verrattuna vaivatonta ja lisäksi käytännössä

ilmaista. Perinteisten puheluiden soittaminen ulkomaille voi tulla kalliiksi, mutta puheluiden ja videopuheluiden soittaminen internetin kautta edellyttää vain internetliittymää, ja tulee näin halvemmaksi. Ilman informaatioteknologian tarjoamia mahdollisuuksia yhteyttä olisi huomattavasti hankalampaa pitää. Ajatus yhteydenpidosta perinteisin keinoin puhelimitse tai sähköpostin välityksellä kuulostaa haastateltavista vaivalloiselta.

Facebook on suurimmalle osalle haastattelemistani nuorista väylä, jonka kautta saadaan tietoon sukulaisten kuulumisia. Sitä käytetään paljon viestittelyyn, mutta lisäksi sieltä näkee päivitysten ja kuvien muodossa, jos joku on ollut esimerkiksi lomamatkalla tai jotain muuta merkittävää on tapahtunut. Päivitysten ja kuvien perusteella on mahdollista saada tietoa muiden ihmisten elämästä keskustelematta varsinaisesti heidän kanssaan. Facebook on helppo väline olla yhteydessä ulkomaille, koska ”kaikki käyttää sitä”. Esimerkiksi P8 kertoo, että vaikka hän Suomessa käyttää mieluummin muita sosiaalisen median sovelluksia, käyttää hän serkkujensa kanssa nimenomaan Facebookia, koska se on näiden kotimaassa sosiaalisen median palveluista käytetyin. Myös WhatsAppia käytetään ulkomailla asuvien sukulaisten kanssa. Haastateltavista esimerkiksi T1 ja T2 käyttävät WhatsAppia myös transnationaaliseen yhteydenpitoon. Sen kautta viestitellään ja laitetaan kuvia samaan tapaan kuin Facebookissakin. Lisäksi WhatsAppin kautta soitetaan puheluita ulkomailla asuvien sukulaisten kanssa.

WhatsAppin ja Facebookin lisäksi Skype ja Viber mainitaan transnationaaliseen yhteydenpitoon sukulaisten kanssa sopivina sovelluksina. Niitä käytetään pääasiassa puheluiden ja videopuheluiden soittamiseen. Useat haastateltavat ovat sitä mieltä, että videopuhelu on hyvä tapa olla yhteydessä sukulaisten kanssa. Videopuhelussa yhdistyvät kuva ja ääni, mikä tekee muuten ”virtuaalisesta” keskustelusta kasvokkaisen keskustelun kaltaisen. Sukulaisten kuulumisia seurataan myös kuvien kautta. Esimerkiksi P3 ja P4 kertovat, kuinka sukulaisten lisäämistä kuvista voi päätellä pääpiirteittäin, mitä heille kuuluu. Sukulaiset laittavat sosiaaliseen mediaan kuvia esimerkiksi ollessaan lomamatkalla, tai kun jotain muuta erityistä on tapahtunut.

Aineistossa tulee ilmi se, kuinka erilaiset liikkuvuuden muodot esiintyvät limittäin ja ovat yhteydessä toisiinsa niin kauas kuin lähellekin ulottuvissa sosiaalisissa suhteissa (vrt. Urry 2004, 28). Erilaisia liikkuvuuksia ilmenee samanaikaisesti esimerkiksi silloin, kun

kaupungilla liikuttaessa laitetaan samalla viestiä kavereille vaikkapa WhatsApp'n kautta. Henkilökohtainen viestintä ja ajatusten ja suunnitelmien liikkuminen virtuaalisen liikkeen mukana johtaakin paikallisissa suhteissa usein fyysiseen liikkumiseen. Sosiaalisen median käyttö ja fyysinen liikkuminen vaikuttavat olevan kiinteä osa toisiaan. Sosiaalisen median kautta suunnitellaan ja sovitaan ajankohta, jolloin mennään ja tavataan fyysisesti samassa paikassa kasvokkain. Kyse on ikään kuin koordinoimisesta, jossa vuorovaikutus sosiaalisessa mediassa ja fyysiset kohtaamiset limittyvät.

Reaaliaikaiseen virtuaaliseen liikkumiseen käytetään usein myös kuvia ja videokuvaa. Kavereiden kanssa lähetetään kuvia hovin vuoksi ja esimerkiksi Snapchatin kautta lähetetään videokuvaa itsestä ja ympäristöstä samalla, kun kävellään paikasta toiseen. Kuvan ja videon kautta matkustaminen lähentelee Urryn (2004) määrittelemistä liikkuvuuden muodoista kuvitteellisen matkustamisen muotoa, jolla Urry tarkoitti lähinnä televisiokuvan kautta matkustamista.

Kaukosuhteissa kommunikointi on teknologian ansiosta mahdollista, vaikka etäisyyden vuoksi kohtaaminen fyysisesti samassa paikassa ei olisikaan. Osallistuminen maailmanlaajuisiin verkostoihin on teknologian avulla mahdollista ilman, että ollaan fyysisesti läsnä samassa paikassa. Matkustaminen paikan päälle ei ole välttämätöntä. (Urry 2002, 266–267.) Suhteissa ulkomailla asuvien sukulaisten kanssa virtuaalisen liikkumisen ja viestintäteknologian välityksellä tapahtuvan henkilökohtaisen viestinnän merkitys korostuu, koska mahdollisuudet fyysiseen liikkumiseen ovat vähäiset. Samoin kuvan ja videon kautta liikkuminen vaikuttaisi olevan tärkeää sellaisten ihmisten kanssa, joita näkee kasvokkain vain harvoin. Viestintäteknologiat vaikuttaisivat olevan merkittävä osa kaikkia nuorten läheissuhteita, mutta niiden merkitys tuntuisi korostuvan kaukosuhteissa, joissa mahdollisuudet kasvokkaisille kohtaamisille ovat rajalliset.

Edellä voitiin huomata, kuinka nuoret käyttävät viestintäteknologioita toisaalta melko samoin tavoin erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan, mutta kuinka käyttö toisaalta poikkeaa toisistaan keskenään erilaisissa suhteissa. Yhteydenpito sosiaalisessa mediassa perheen ja lähellä asuvien kavereiden kanssa vaikuttaa perustuvan pitkälti siihen, että yhteyden saa nopeasti ja helposti, mikä helpottaa arjen aikatauluttamisessa. Kotiintuloajoista viestittely perheen kanssa ja tapaamisten sopiminen kavereiden kanssa ovat toimintoja, jotka on mahdollista hoitaa myös kasvokkain, silloin kun asutaan samalla paikkakunnalla.

Tällaisten asioiden sopiminen on kuitenkin nopeampaa ja helpompaa sosiaalisen median kautta ja mahdollista tehdä liikkeellä ollessa. Keskustelut tai paremminkin ”sanavoidot” perheen ja kavereiden kanssa liittyvät pääsääntöisesti käytännönläheisiin asioihin, mutta myös kuulumisista saatetaan puhua. Kasvokkaisten kohtaamisten merkitystä kavereiden kanssa painotetaan, kun taas kohtaamiset perheen kanssa ovat ikään kuin itsestänselvyyttä. Sellaisissa suhteissa, joissa tavataan usein kasvokkain, sosiaalista mediaa käytetään pääsääntöisesti lisäämään tietoa siitä, mitä tapahtuu kun tavataan kasvokkain: mitä ruokaa kotona on odottamassa, mihin aikaan kotona täytyy olla ja mitä tehdään kaverin kanssa kun nähdään ja milloin tämä tapahtuu. Sukulaissuhteissa taas, joissa tavataan kasvokkain harvemmin, sosiaalisen median välityksellä tapahtuvan yhteydenpidon tarkoituksena on pikemminkin tuoda yleisemmällä tasolla esiin sitä, mitä kuuluu tai mitä on meneillään.

6.2 Viestintäteknologioiden käytön erityispiirteitä transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa

Karkeasti määritellen haastatellut voidaan jakaa kolmeen ryhmään sen perusteella, minkä verran he kokevat pitävänsä viestintäteknologioiden välityksellä yhteyttä ulkomailla asuviin sukulaisiin. Osa pitää yhteyttä epäsäännöllisesti tai satunnaisesti yhteen tai muutamaan sukulaiseen. Yhteydenpidon kanavat ja tavat vaihtelevat. Esimerkiksi P2 pitää serkkunsa kanssa yhteyttä Facebookissa, kun taas P3 soittelee sukulaistensa kanssa Skype-puheluita. Molemmat määrittelevät yhteydenpidon epäsäännölliseksi. P4 puolestaan kertoo, että yhteydenpito on epäsäännöllistä, mutta silloin kun puhutaan, puhutaan pitkään ja kaikki aiheet kerralla.

Osa haastatelluista pitää yhteyttä ulkomailla asuviin sukulaisiin säännöllisesti. Esimerkiksi T1 ja T2 kuvailevat yhteydenpitoaan vanhempien kotimaahan aktiiviseksi. Molemmat kertovat pitävänsä yhteyttä erityisesti täteihin ja serkkuihin, joiden kanssa joko soitellaan tai laitetaan viestejä WhatsAppin kautta. T1 pitää yhteyttä erityisesti isänsä kanssa. Hän on haastateltavista ainoa, jonka perhe on hajonnut Suomeen muuton yhteydessä. Hänen isänsä asuu edelleen vanhempien lähtömaassa muun perheen muutettua Suomeen. Suhde isän kanssa on ikävän väriltä ja pitkän välimatkan vuoksi kompleksinen, mutta he pyrkivät pitämään yhteyttä niin usein kuin mahdollista. T1 tuo esiin, että yhteydenpito on kallista, mutta että he soittelevat isän kanssa aina kun siihen

on varaa. Yhteydenpito ei ole tiheää, mutta sitäkin tärkeämpää. Isän poissaolo tekee T1:n tapauksesta tässä aineistossa poikkeuksellisen. Muista haastateltavista poiketen etäisyys ja sen tuomat haasteet vuorovaikutukseen ovat hänen kohdallaan vahvasti läsnä perhesuhteissa, kun taas muilla välimatkan asettamat haasteet värjättävät lähinnä sukulaissuhteita.

Sukulaisten kanssa saatetaan olla yhteyksissä syystä tai toisesta, vaikka ei varsinaisesti haluttaisi. P7 kertoo, että hänen perheellään on isän puolen sukulaisten kanssa melko huonot välit. Välikirkon syistä hän ei halua puhua. Hän kertoo, etteivät he varsinaisesti ”vihaa” toisiaan, mutta eivät pidä toisistaan. Vierailuilla sukulaisia kuitenkin tavataan – kohteliaisuudesta, ja koska se ”kuuluu kulttuuriin”. Välillä he myös soittelevat, jotta ”tiedetään et onko [ne] elossa vai ei”.

P6: Siis mul on paljo sukulaisii joita mä en tunne. [...] En mä ees tiiä jos joku kuolee tai jotai. Ku ei me pidetä yhteyttä.

H: Niin sun vanhemmatkaa ei pidä vai?

P6: En mä tiiä, ei mulle oo kerrottu. [...] Ku en mä oo ees tavannu [vanhempien lähtömaassa asuvia sukulaisia], ei mitää tunnesidettä.

Osalla haastateltavista yhteydenpito vanhempien lähtömaahan on hyvin vähäistä tai olematonta. Haastateltavista kolmella yhteys sukulaisiin on heikko tai olematon. P6 (yllä) ei ole lainkaan yhteyksissä sukulaistensa kanssa. Hän on syntynyt Suomessa ja hänen vanhempansa ovat kotoisin Aasiasta. Hän on nähnyt sukulaisiaan viimeksi lapsena vieraillessaan heidän luonaan, mutta ei muista vierailusta juuri mitään. Hän tapaa Suomessa asuvia sukulaisia tasaisin väliajoin, mutta lähtömaahan jääneisiin sukulaisiin hänellä ei ole minkäänlaista tunnesidettä. P6 arvelee, että edes hänen vanhempansa eivät pidä yhteyttä lähtömaahan, sillä he eivät koskaan puhu lähtömaahan jääneistä sukulaisista tai näiden kuulumisista.

H: No miten te kuulette pääsääntöisesti ulkomailla asuvien sukulaisten kuulumiset?

P5: Mm, no mun isä, ku se puhuu niin paljon, nii se kertoo aina jotai. Ja esimerkiks ku mun toi setä on siellä, nii sit mun isä kertoo jos tapahtuu jotain, jos ne vaik voittaa vaalit tai jotai. Tai jos joku kuolee tai jotai. Nii.

Osa haastateltavista, jotka eivät itse pidä yhteyttä vanhempien lähtömaahan, kuulevat sukulaisten kuulumiset vanhempien kautta. Maahanmuuttajaperheissä elävät nuoret altistuvat usein vanhempien lähtömaata ja siellä asuvia sukulaisia koskevalle informaatiolle, halusivat he sitä itse tai eivät. Vanhempien lähtömaata kuvastava ”tapetti” on osa myös nuorten elämää, vaikkei heillä itsellään olisi henkilökohtaista sidettä vanhempien kotimaahan. (Haikkola 2012, 66.) P5 tuo yllä esiin, kuinka hänen isänsä pitää säännöllisesti yhteyttä sukulaisiin ja kertoo merkittävimmät kuulumiset. P5 käyttää esimerkkinä tärkeistä kuulumisista sitä, jos sukulaisen kannattama puolue voittaa vaalit lähtömaassa tai ”jos joku kuolee”. Sellaisten haastateltavien elämässä, jotka eivät henkilökohtaisesti koe tuntevansa sukulaisiaan, sukulaisten olemassaolo aktualisoituu vanhempien kautta. Vanhemmat välittävät eteenpäin sukulaisten terveiset ja kertovat, jos jotain merkittävää on tapahtunut.

Esimerkiksi P9 ja P1 eivät itse pidä yhteyttä vanhempien lähtömaassa asuvien sukulaisten kanssa, mutta sen sijaan he kuulevat sukulaisten kuulumiset vanhempiensa kautta. P1 on muuttanut perheensä kanssa Suomeen alle kouluikäisenä, eikä oikeastaan tunne lähtömaahan jääneitä sukulaisiaan. Muulle perheelle ja erityisesti äidille sukulaiset ovat läheisiä, mutta eivät hänelle. Hän kertoo, että vanhemmista erityisesti äiti pitää aktiivisesti yhteyttä lähtömaahan jääneisiin sukulaisiin. Äidille yhteydenpito sukulaisten kanssa on tärkeää, mutta P1:lle itselleen ei. Myöskään P9 ei tunne sukulaisiaan eikä näin ollen koe tarvetta yhteydenpidolle heidän kanssaan, mutta P1:n tapaan hän kuulee sukulaisten kuulumiset äidiltään.

P1: Joo ja oli joskus fajanki puolelta sukulaisii [käymässä]. En mä ite tunnistanu kumpi oli kumpii, mut ne oli kuitenkin sukulaisii mulle, ei niin väliä kenen puolelta ne oli.

Yllä P1 kertoo tilanteesta, kun sukulaisia tuli vierailulle. Hän ei tunnistanut, ketkä olivat isän ja ketkä äidin puolen sukulaisia. Sillä ei kuitenkaan ole P1:n mielestä väliä, sukulaisia kaikki olivat kuitenkin. Kysyin P1:ltä, osaako hän kuvitella, että pitäisi sukulaisten kanssa yhteyttä, jos nämä asuisivat Suomessa. P1 ei usko, että näin tapahtuisi. Yhteydenpidon määrän kannalta välimatkaa merkittävämpi tekijä on se, kuinka hyvin tuntee sukulaisiaan. Jos heitä ei tunne riittävän hyvin, ei heidän kanssaan myöskään ole järkeä olla yhteyksissä.

Olennaista yhteydenpidon kannalta sukulaissuhteissa tuntuiskin olevan se, kokeeko tuntevansa sukulaisia alkuunkaan (vrt. Haikkola lähetetty). Toisaalta välimatkalla ja sillä, tunnetaanko sukulaisia, on selvä yhteys toisiinsa. Heillä, jotka ovat muuttaneet lähtömaasta hyvin nuorina tai syntyneet Suomessa, on ehkä ollut vain muutama mahdollisuus tavata vanhempien lähtömaassa asuvia sukulaisia. Suhde sukulaisiin on aina ollut etäinen. Sukulaisia on saatettu tavata kerran tai pari, mutta varsinaista suhdetta heihin ei ole päässyt syntymään. Tästä syystä yhteydenpito voi tuntua omituiselta, oli yhteydenpidon tapa mikä tahansa.

Tuntemisen kokemuksen tai sen puuttumisen lisäksi yhteydenpidon säännöllisyyttä selitetään muilla seikoilla. Osa nuorista uskoo, että yhteydenpidon määrä sukulaisten kanssa voi olla sidoksissa siihen, minkä ikäisiä sukulaiset ovat. Yhteisiä puheenaiheita ei välttämättä ole, jos sukulaiset ovat paljon vanhempia tai kiinnostuksen kohteet eivät muuten kohtaa. P9 on suvun nuorimmasta päästä eikä pidä juurikaan yhteyttä äidin lähtömaahan jääneiden sukulaistensa kanssa. Hän uskoo, että ikä vaikuttaa siihen, ettei hänellä ole sukulaistensa kanssa oikein mitään yhteistä, mistä puhua. Hän ei tiedä käyttävätkö sukulaiset sosiaalista mediaa, koska tarvetta puhumiselle ei ole ollut.

P9: Mm, en mä varmaa, en mä ees tiiä käyttääks ne. Ainakaa sukulaiset tälle, ne on niinku mua paljon vanhempii. Et, en mä oo silleen niitten kans nii paljoo yhteyksis. Mä oon niinku, meidän suvun niinku nuorimmast päästä. Mua nuorempi on vaa mun pikkuserkku ja se on joku 7-vuotias.

H: Nii just. Johtuuks se siitä vai johtuuks se ehkä jostain muustakin, minkä takii sä et oo kauheesti ulkomailla asuvien tuttujen kaa yhteyksis somen kautta?

P9: Varmaa et meil ei oo niin paljo mitenkää mitää, öö, niin paljo mitää...
(*parin sekunnin hiljaisuus*)

H: Yhteistä?

P9: Nii. Tai sit, tai sitte niinku just se ikäero, et seki varmaa [vaikuttaa siihen] et meil ei oo mitää yhteistä.

Vaikuttaa siltä, että nuoret pitävät serkkujen kanssa säännöllisemmin yhteyttä kuin muiden sukulaisten kanssa. Serkkujen kanssa on eniten puhuttavaa, koska he ovat haastateltavien kanssa samaa sukupolvea. T2 kertoo olevansa paljon yhteyksissä lähtömaassa asuvien serkkujensa kanssa, koska nämä ovat hänen kanssaan saman ikäisiä. Myös P8 kertoo, että hän on neljän serkkunsa kanssa yhteyksissä viikoittain. Välillä serkut puhuvat P8:n mukaan hänelle jopa ”liikaa”, mikä viittaa siihen, että yhteyttä pidetään hyvin paljon. P8 uskoo, että ainakin osittain runsas yhteydenpito serkkujen

kanssa johtuu siitä, että he ovat keskenään saman ikäisiä ja yhteisiä puheenaiheita on tästä syystä paljon.

Ikä sinällään ei välttämättä ole merkittävä tekijä sen suhteen, onko sukulaisten kanssa puhuttavaa vai ei. Jos kiinnostuksen kohteet ovat samat, juteltavaa riittää, oli toinen henkilö minkä ikäinen tahansa. Kiinnostuksen kohteet saattavat kuitenkin muuttua ajan kuluessa, millä voi olla vaikutuksensa sellaiseen yhteydenpitoon, joka on keskittynyt lähinnä tietyn aiheen ympärille. Esimerkiksi P4 kertoo aiemmin aina jutelleensa erään vanhemman sukulaisensa kanssa jalkapallosta, mutta koska hän nykyään itse ”vihaa” jalkapalloa, ei puheenaiheita enää ole:

P4: Ennen oli sillee, mä pelasin fudist, mä rakastin fudist, mä puhuin sen kaa fudiksest, tällee kaikkee harrastuksist sen kaa. Nyt ku mä inhoon fudista, liikaa fudist pelasin, yli kymmene vuotta harrastin, ja alko kyllästyttää, mä heitin fudiksen ja kaikkee. Nyt mä pelaan pelei, LOL:ii ja tällee. Mut en mä voi puhuu sen kaa ku se ei varmaan ees tiedä mikä on LOL.

Osa haastatelluista nuorista tuntuu pitävän ikää ja yhteisiä kiinnostuksen kohteita tai niiden puutetta seikkoina, joiden perusteella yhteydenpidon määrä selittyy. Näiden lisäksi vähäistä yhteydenpitoa muualla asuvien sukulaisten kanssa perustellaan pitkällä välimatkalla. Välimatkan voidaan nähdä aiheuttavan väistämättä haasteita yhteydenpidolle esimerkiksi aikaeron vuoksi. Välimatkaa saatetaan pitää myös ikään kuin itsestään selvänä esteenä säännölliselle yhteydenpidolle ja selityksenä sukulaissuhteiden viilentymiselle, kuten P3 alla kuvailee.

P3: Sillon ku mä olin lapsi, tiäks, niin mun äidin piti tehdä töitä. Se vaan ei kerenny pitää must huolta. Eli mä asuin mun tädin kans ja tällee. Mä opin niinku tuntee sen.

[...]

H: Mut et sul ei oo sit kauheen läheiset välit sun sukulaisiin vai?

P3: Joo, kaikki mun tädit on Aasiassa. Niin joskus se pelaa Facebookis ja mä soitin sille videopuhelun ja tälleen.

P3 antaa ymmärtää, että muutto Suomeen ja välille kasvanut välimatka ikään kuin hajotti läheisen suhteen tädin kanssa. Kun P3 oli lapsi ja asui vielä lähtömaassa, ei hänen äitinsä ehtinyt työnteoltaan pitämään hänestä huolta. Tästä syystä P3 oli paljon tekemisissä tätinsä kanssa. P3 asui tätinsä kanssa ja oppi tuntemaan tämän hyvin. Suomeen muuton

jälkeen suhde tädin kanssa kuitenkin etääntyi, vaikka he olivat aiemmin olleet läheisiä. Säännöllinen kanssakäyminen taantui satunnaiseksi yhteydenpidoksi, ”joskus” tapahtuviksi hetkiksi sosiaalisen median välityksellä. P3:n lausahdus ”joo, kaikki mun tädit on Aasiassa” vastauksena kysymykseen sukulaissuhteiden läheisyydestä osoittaa mielenkiintoisella tavalla, kuinka välimatka riittää ikään kuin itsessään perusteluksi sille, miksi yhteydenpito ei ole säännöllistä.

Yhteydenpito pitkän välimatkan päästä ei ole samanlaista kuin paikallisesti. Kasvokkaisen tapaamisen mahdollisuudet ovat vähäisemmät ja kauas suuntautuvaan yhteydenpitoon tarvitaan resursseja. Nykyteknologian ansiosta vaadittavat resurssit ovat vähäiset ja kasvokkaista kohtaamista pystytään ”imitoimaan” esimerkiksi videopuhelun avulla. Siitä huolimatta voidaan nähdä, että pitkä välimatka on haaste sosiaalisten suhteiden kannalta. Se, että mahdollisuuksia kasvokkaiseen tapaamiseen on vain harvoin, tuo sosiaaliseen suhteeseen omat piirteensä. Välimatkalla voi olla esimerkiksi vaikutusta siihen, keitä määritellään kavereiksi. P2 puhuu alla siitä, kuinka välimatka vaikuttaa yhteydenpitoon ja siihen, keitä ”kaverit” oikeastaan ovat.

P2: Öö, kaverit ulkomailla, ööm. Toi on erittäin hyvä kysymys. Erittäin hyvä kysymys. Mun mielest, eiks kaverit oo sellasii jotka on aina sun lähellä? [...] Kun mä en niinku, mä en silleen pidä niit ihmisii kavereina, jos meil ei oo mitää yhteyttä. Jos, ne elää omaa elämää ja mä elän omaani. [...] Isän isän puhe oli kerran, tai et ku se sano, et paljon parempi naapuri kuin joku kaukana asuva ystävä, ketä sä et tuu ikinä näkee. Koska totta kai se naapuri on sun ystävä ja se on aina lähellä. Jos sulle tapahtuu jotain nii se on se joka tietää ensimmäisenä.

P2 kyseenalaistaa sen, voivatko kaukana asuvat kaverit olla oikeita kavereita. Hänen mielestään kaverit ovat sellaisia, jotka ovat aina lähellä, sekä fyysisesti että mentaalisesti. Kaverisuhteen osapuolet elävät kukin omaa elämäänsä tahollaan, ja tämän merkitys ehkä korostuu silloin, kun fyysinen matka välissä on pitkä. Lähellä asuva ihminen sen sijaa on helposti tavoitettavissa hädän tullen. P2:n ajatus tuo esiin mielenkiintoisella tavalla esiin sitä, kuinka fyysisesti jaetun arjen ja läheisyyden tunteen voidaan nähdä kietoutuvan toisiinsa sosiaalisissa suhteissa.

Sillä, asutaanko samalla paikkakunnalla vai kaukana toisistaan, on merkitystä sosiaalisten suhteiden kannalta. Eri ympäristöissä elävät ihmiset eivät jaa samaa arjen kontekstia

keskenään. Tällä voi olla vaikutuksensa myös yhteydenpitoon ja siihen, minkälaisiksi keskustelut eri paikoissa asuvien ihmisten kesken muodostuvat.

P4: Siis ne [ulkomailla asuvat tutut] puhuu iha omista jutuista, ihan sillee oikeesti. Mul ei oo mitää tietoo mist se puhuu, mut mä oon sillee joo joo, joo teit oikein, mikset tehny tollee. Vaik mä en tiä oikeesti mikä oli se ratkaisu.

P4 kertoo, kuinka hän ei useinkaan tiedä, mistä muualla asuvat kaverit puhuvat. He puhuvat P4:n mukaan ”iha omista jutuista”. He kertovat juttua, jonka taustaa P4 ei tiedä. P4 kommentoi kertomusta siitä huolimatta, että se tuntuu hänestä hölmöltä. On vaikeaa eläytyä tarinoihin ja tapahtumiin, jotka tapahtuvat kaukana omasta elinpiiristä, joissa ei ole itse ollut osallisena, ja joihin johtaneet syyt ja muut tekijät eivät ole tuttuja. Samassa paikassa asuvien tuttavien asioista on paremmin kartalla. On lähtökohtaisesti tietoa siitä, mitä alueella tapahtuu, ja tätä kautta myös jotain siitä, mitä tuttaville kuuluu. Lähellä asuvien tuttavien asioista usein tiedetään jonkin verran yhteydenpidon säännöllisyydestä riippumatta. Välimatkan vuoksi ollaan väistämättä hieman pimennossa siitä, mitä kauempana asuvien ihmisten elämässä välimatkan toisessa päässä tapahtuu.

H: Joo. No miten te kuulette ulkomailla asuvien sukulaisten kuulumiset? Seuraatteks te Facebookis mitä niille tapahtuu?

P7: Joo.

P8: Joo. Ne laittaa joka päivä sillee ollaa ravintolas. Polttelee sishaa.

P7: Tägää sut siihen vaikka sä et oo syömäs.

P8: Joo, sä oot Suomes omas maailmas, ja ne vaa tägää sut! (*naurua*) Mä en tiä, miks ne tekee nii?

P7: (*Naurua*) Se on nii ärsyttävää! Mä oon blokannu mont hyvää frendii just näitten tägäysten takii.

H: Eli siis ne tägää kuvaan jossa te ette oo, eli ne halua vaa niinku huomion?

P8: Joo, ne on siellä, me ollaa Suomes.

H: Aivan.

P7: Yhtäkkii tägää sut, ne on syömäs aamupalaa ja ne tägää sut siihe. Ei mua kiinnosta sun kananmunat!

Toisen ihmisen merkitseminen julkaistuihin kuviin on yksi tapa kiinnittää tämän huomio sosiaalisessa mediassa. P7 ja P8 naureskelevat yllä sille, kuinka sukulaiset ja kaverit ”tägäävät” eli merkitsevät heidät esimerkiksi ravintolassa otettuihin kuviin, vaikka he eivät itse esiinny kyseisissä kuvissa. P8:n mielestä tällainen on hassua, koska hänen kaveripiirissään on tapana merkitä kuviin vain sellaisia henkilöitä, jotka itse esiintyvät kuvassa. Tällä tavalla kaverille ilmaistaan se, että on julkaissut kuvan, jossa tämä esiintyy.

Sukulaisille kuvaan merkitseminen taas näyttäisi tässä tapauksessa olevan yksi tapa olla yhteydessä ja välittää kuulumisiaan kuvan kautta.

Jos verrataan kuvien kautta viestimistä kirjoittaen tapahtuvaan viestimiseen, voi kuva olla kokonaisvaltaisempi ja helpompi tapa välittää viestiä siitä, mitä kuuluu. P3 kertoo naurahtaen, kuinka hän välillä talvisin kuvaa itseään ja ympärillään olevaa lunta ja lähettää videon ulkomailla asuville kavereille. Videoiden ja kuvien avulla voi päästä lähemmäs sitä todellisuutta, jossa toinen elää. Kuten P4 aiemmin toi esiin, ei muualla asuvien tuttujen tarinoihin ole helppoa samaistua. Kuvasta on kuitenkin mahdollista nähdä yhdellä silmäyksellä paikka, tunnelma ja ihmiset, ketkä tilanteessa ovat olleet mukana.

P9: Tietenki ne, jotka asuu täällä, on enemmän ajantasalla ku ne jotka asuu siel. Et niinku, me voidaan puhuu samast asiast enemmän ku, ku ne ei oikeestaan tiedä mitään mitä on täällä käyny. Nii sit se ois vähä rasittavaa lähtee jotai kertoo jotai tarinaa niille. Ei ne voi oikeen niinku samaistuu siihen mitenkää. Niil on iha eri asiat meneillää siellä mis ne asuu.

Omasta elämästä voi tuntua hankalalta kertoa ihmiselle, joka asuu kaukana ja samalla ikään kuin kaukana tässä paikassa eletävästä arjesta. P9 on huomannut omassa yhteydenpidossaan sen, kuinka samassa paikassa asuvien ja muualla asuvien tuttujen kanssa keskustelut ovat keskenään erilaisia. Samassa paikassa asuvat elävät samassa yhteiskunnallisessa kontekstissa, seuraavat samoja medioita ja ovat kaiken kaikkiaan paremmin ”ajan tasalla”. P9 tiedostaa, että samaistuminen muualla asuvien ihmisten elämään on vaikeampaa kuin samaistuminen niiden ihmisten elämään, jotka asuvat lähellä.

Toisaalta yhteydenpito sosiaalisessa mediassa voi olla hyvä keino päästä edes vähän lähemmäs muualla asuvien kavereiden ja sukulaisten elämää. P3 nostaa esiin, kuinka Facebook toimii ns. kohtaamispaikkana vanhojen kavereiden kesken, jotka ovat muuttaneet lähtömaasta kuka minnekin päin maailmaa. P3 on asunut lapsuutensa Aasiassa ja muuttanut Suomeen 12–13-vuotiaana. Facebookin kautta P3 on saanut jälkikäteen tietoonsa, minne vanhat kaverit puolestaan ovat muuttaneet ja mitä heille kuuluu.

P9: [...] joskus vaa niinku unohtuu ne kokonaan. Sit jos joku, äiti muistuttaa, sit mä oon et ainii, neki on siellä.

Pitkä välimatka saattaa aiheuttaa sen, että kaukana asuvat sukulaiset ”unohtuvat” ja tunneside heikkenee entisestään yhteydenpidon vähenemisen myötä. P9 ei koe sukulaisiaan läheisiksi, koska ei pidä heihin juurikaan yhteyttä. Hän kertoo, että saattaa jopa unohtaa sukulaisten olemassaolon, kunnes äiti muistuttaa heistä. Kysyin P9:lta, luuleeko hän, että voisi lähentyä muualla asuvien sukulaisten kanssa, jos nämä muuttaisivat Suomeen. P9 ei usko, että näin kävisi. Olematonta tunnesidettä sukulaisiin ei voi luoda tuosta vain (vrt. Haikkola 2012). Se, että sukulaiset muuttaisivat samaan maahan, ei välttämättä lähentäisi suhdetta, jos lähtökohdat suhteelle ovat olemattomat eikä yhteistä historiaa ole.

Yhteydenpidon vähäisyys korostuu niiden haastateltavien puheessa, jotka ovat syntyneet Suomessa tai muuttaneet Suomeen hyvin nuorena. Heidän mahdollisuutensa tutustua sukulaisiin ovat olleet rajalliset, eivätkä he koe tuntevansa sukulaisiaan. Myöhemmällä iällä muuttaneiden suhteet lähtömaahan jääneisiin sukulaisiin ovat lähtökohtaisesti toisenlaiset. Esimerkiksi T1, joka on muuttanut Suomeen 12-vuotiaana, kertoo asuneensa lähtömaassaan samassa talossa sukulaistensa kanssa. Samoin kouluikäisenä muuttanut P4 kertoo kasvaneensa serkkujensa kanssa ja viettäneensä heidän kanssaan lapsena paljon aikaa. Esimerkiksi lapsena Suomeen muuttanut P1 tai Suomessa syntynyt P9 eivät taas ole koskaan kunnolla tutustuneet vanhempien lähtömaahan jääneisiin sukulaisiin. Heidän täytyy niin halutessaan luoda suhteet sukulaisiin niin sanotusti jälkikäteen.

Se, kuinka paljon sukulaisiin pidetään itse yhteyttä tai pidetäänkö lainkaan, heijastuu tapaan, jolla nuoret puhuvat sukulaisistaan. Ne haastateltavat, joilla yhteydenpito sukulaisiin on olematonta, tuovat suoraan ja selkeästi esiin sen, etteivät he tunne sukulaisiaan, eikä yhteydenpidolle ole tästä syystä perustetta. Heidän, jotka pitävät säännöllisesti yhteyttä sukulaisiin, puheesta kuultaa tietynlainen välittäminen. Yhteydenpitoa saatetaan pitää ikään kuin itsestään selvänä asiana, joka ei kaipa selityksiä. Toisaalta yhteydenpidon satunnaisuutta myös selitellään, mikä viittäisi siihen, että koetaan hieman myös huonoa omaatuntoa siitä, että yhteyttä pidetään vain harvoin. Välimatkan aiheuttamat haasteet yhteydenpidolle tunnistetaan riippumatta siitä,

pidetäänkö yhteyttä vai ei. Samoin tunnustetaan se, kuinka välimatka luo väistämättä rajan oman elämänpiirin ja muualla asuvien tuttavien elämänpiirin välille.

6.3 Sosiaalisen median rooli ja merkitys arjen vuorovaikutuksessa

H: No minkälaista elämä olis sun mielestä ilman sosiaalista mediaa?

P9: Mmm. Mul on semmonen fiilis, et mä en tietäis yhtä paljo asioita ku mitä mä tiedän nytte. Niinku, jotenki some tekee must niinku viisaamman silleen niinku yleissivistyneesti. Ja mä en oo, nii et mä en ois yhtä yleissivistynyt. Öö, elämä olis varmaan yksinkertaisempaa. Päivät ois yksinkertaisempii.

H: Eli, minkälaista elämä teidän mielestä olis ilman sosiaalista mediaa?

P3: Fucked up.

P4: Ehkä hyvä, ehkä huono.

H: Miks hyvä, miks huono?

P4: Hyvä siit, et sä näkisit paljo enemmän kavereit, sä olisit enemmän ulkona frendien kaa, sä olisit, sul olis ehkä enemmän harrastuksii, sä menisit pelaa tällee, sul ei olis kaljamahaa, nykyää melkei kaikil on niinku.

P3: Njoo. Tiätsä, jos sul ei olis, niin sä menisit heti pelaa jonku kaverin kaa ulos tällee näi. Heti ku sul on netti, on vaa himas, netis.

P4: Ja huonoo on se, et ku sul on netti, sä vaa lähetät viestin et mitä kuuluu. Sä niinku tavallaan puhut sen kaa, mut sä oot kotona.

P3: Se on vähä niinku läppä, tiätsä.

P4: Jos ei olis nettii, ei olis ehkä elämää (*naurua*).

Sosiaalinen media vaikuttaa merkitsevän suurimmalle osalle haastatteleistani nuorista paljon. Sosiaalinen media on nuorten omien määritelmien mukaan yhteydenpidon väline, viestintäväline, tiedonlähde, viihdettä ja ajanvietettä. Sosiaalisesta mediasta saa tietoa uutisista ja tapahtumista. Siellä voi tappaa aikaa kun on tylsää tai viihdyttää itseään samaan tapaan, kuin elokuvia katsomalla tai musiikkia kuuntelemalla. Sen avulla voidaan pitää yhteyttä niin samalla paikkakunnalla asuvien kavereiden, perheen ja sukulaisten kuin ulkomailla asuvien tuttujen kanssa. Sosiaalisella medialla on merkittävä rooli nuorten sosiaalisissa suhteissa, mutta sen merkitykset eroavat toisistaan erilaisissa läheissuhteissa.

Kysyin nuorilta ajatuksia siitä, minkälaista elämä olisi ilman sosiaalisen median kaltaisia viestintäteknologioita. P3:n ja P4:n vastaukset yllä kuvastavat osuvasti monien haastateltavien reaktiota kysymykseen. Toisaalta elämä ilman sosiaalista mediaa voisi olla mukavaakin, toisaalta taas sellaista on hieman hankala kuvitella. Oltaisi ehkä

enemmän ulkona ja kavereiden kanssa, mutta toisaalta yhteydenpidosta tulisi vaikeampaa. Useimmat haastateltavista näkevät myös hyviä puolia ajatuksessa elämästä ilman sosiaalista mediaa. Moni sanoo, että ehkä silloin tulisi nähtyä ihmisiä enemmän kasvokkain ja oltaisiin enemmän ulkona. Vaikka ajatus elämästä ilman sosiaalista mediaa tuntuukin oudolta, monet haastateltavista uskovat, että yhteyttä pidettäisiin sitten vain muilla tavoin: soittamalla ja vieraillemalla läheisten ihmisten luona useammin. Kavereiden kanssa sovittaisiin ehkä enemmän kasvokkaisia tapaamisia ja perheen kanssa nähtäisiin kotona joka tapauksessa päivittäin.

Osa nuorista näkee elämässä ilman sosiaalista mediaa enemmän hyviä kuin huonoja puolia, tai ei koe että sen käytön loppuminen vaikuttaisi merkittävästi heidän elämäänsä. P1 ei näe suurta eroa ajatuksessa ilman sosiaalista mediaa elämisestä verrattuna nykytilanteeseen, sillä hänelle sosiaalisen median käyttö on lähinnä ajanvietettä. Hän arveleekin, että näkisi ehkä kavereita enemmän jos sosiaalista mediaa ei olisi, mutta muuten hän ei usko, että asia vaikuttaisi juurikaan hänen elämäänsä. P9 pohtii, että elämä ilman sosiaalista mediaa olisi varmaan yksinkertaisempaa, mutta myös tylsällä tavalla. Virikkeitä olisi vähemmän.

Elämä ilman sosiaalista mediaa voisi olla myös hieman hankalampaa, koska yhteydenpito olisi vaikeampaa. P3 ja P4 pohtivat sitä, kuinka ihmiset ovat tottuneet siihen, että erilaiset viestintäteknologiat ovat saatavilla, ja kuinka siksi muutos tässä voisi tuntua aluksi vaikealta. Jos taas internetiä tai sosiaalista mediaa ei olisi alun perinkään keksitty, ihmiset eivät tietäisi niiden tarjoamista mahdollisuuksista. Silloin ei myöskään osattaisi kyseenalaistaa sellaista elämää, johon nopea viestintä sosiaalisessa mediassa ja internetin tarjoama tiedon paljous eivät kuulu.

Pohdinnat elämästä ilman sosiaalista mediaa herättivätkin haastatteluissa keskustelua lapsuusmuistoista. Ajatusta elämästä ilman sosiaalista mediaa peilattiin lapsuusaikaan, jolloin itsellä tai kavereilla ei vielä ollut omia puhelimia. Joskus kaverille saatettiin soittaa vanhempien puhelimesta, mutta useimmiten mentiin kaverin ovelle soittamaan ovikelloa. Tuolloin oltiin paljon ulkona isolla porukalla. Vaikka kavereita nähdään edelleen paljon kasvotusten, yhteys kavereihin otetaan nykyään ensisijaisesti sosiaalisessa mediassa.

H: Mites sitten, jos some ei ois ollenkaa, nii pitäisitteks te yhteyttä ulkomailla asuviin kavereihin ja sukulaisiin vähemmän vai enemmän?

P3: Siis.

P4: Miten me voitais ottaa yhteyttä ku ei oo mitää?

H: Soittamalla?

P4: Aa! No mut menee saldoo (*naurua*).

P3: Jos on rajaton [liittymä] ja tällee, nii ok ok.

P4: Mä en usko et mä soittasin kummiskaa niille.

P3: En mäkää usko. Ehkä yks vuosi, yks kerta (*naurua*). Se on vaa netis niin paljo helpompi tiätsä.

P4: Sä vaa laitat viestii, jotai mitä kuuluu. Se vastaa tunnin päästä.

P3: Nii, se vastaa tunnin päästä ja voi jutella sen jälkee. Voi soitella sit.

P4: Ku on helpompi vaa jos on netti ja tällee, nii puhuu muiden kans.

P5: Varmaa vähemmän. Joo koska se on niinku niin iso juttu sit aina lähettää viesti. Nyt voi vaan sillee helposti lähettää viestii. Nii.

H: Entäs ulkomailla asuviin sukulaisiin, pitäisitteks te yhteyttä vähemmän vai enemmän jos [sosiaalista mediaa ei olisi olemassa]?

P7: Vähemmän, vähemmän.

P8: Vähemmän. Miten mä saisin ne kii?

P7: Lähettää lentokoneel, sillee, jeiii, kirje!

Yhteydenpidon ulkomailla asuvien sukulaisten kanssa uskottaisiin vähenevän, jos mahdollisuus sosiaalisen median käyttöön yhteydenpidossa häviäisi. Nuorten puheessa toistuvat kysymykset siitä, *miten* yhteyttä oikein pidettäisiin ilman sosiaalista mediaa. Perinteinen puhelimella soittaminen nousee monella ensimmäisenä mieleen, mutta soittamisen ongelmana on sen kallis hinta. P5 toteaa, että ilman sosiaalista mediaa yhteydenottaminen olisi ”iso juttu”, ja siksi sitä tulisi tehtyä todennäköisesti harvemmin. P7 ja P8 mainitsevat kirjeen yhteydenoton välineenä, mutta ajatus herättää heissä hilpeyttä. Kirjeiden lähettäminen ei selvästikään ole heidän mielestään vakavasti otettava kommunikoinnin tapa nykypäivänä.

H: Mitä te luulette, pitäisitteks te ulkomailla asuvien tuttavien kaa vähemmän vai enemmän yhteyttä, jos somea ei olis olemassa?

T1: Vähemmän.

T2: Vähemmän.

H: Miks?

T1: Mun mielestä some on niinku vaikuttanu meidän elämään.

T2: Nii se on vahvistanu niinku tosi paljon yhteyksii ja, nii.

T1: Koska, ilman somea, mä en usko ees et mä puhuisin mun tädille niinku useemmin, koska ei oikein, menis niin paljon rahaa siihen et soittaa sinne, niinku. Että some on aika hyvä juttu. Ennen mä en oikein ollu kunnon fani, mä olin silleen et miks on niin paljon sosiaalisen median juttuja, ja aina ku

mä huomasin et joku on ladannu tätä ja tätä, mä olin sillee et ei, miks sul ei oo vaan niinku yks, miks sul ei oo vaan niinku Facebook tai jotai. Mut sit niinku huomaa sitte että se oikeesti auttaa aika paljon. Nii.

T1 ja T2 arvelevat niin ikään, että pitäisivät kaukana asuviin sukulaisiin vähemmän yhteyttä, jos sosiaalista mediaa ei olisi olemassa. Yllä T1 arvelee, että yhteydenpito vähentyisi, koska kaukopuhelut ovat kalliita. Hän kertoo aiemmin kyseenalaistaneensa sosiaalisen median palveluiden hyödyllisyyden ja sen, että erilaisia palveluita ja sovelluksia on niin paljon. Sittemmin hän on kuitenkin huomannut niiden merkityksen yhteydenpidon kannalta.

Erilaisten läheissuhteiden erilaiset luonteet korostuvat edellä esitetyissä pohdinnoissa siitä, mitä vuorovaikutukselle näissä erilaisissa suhteissa tapahtuisi, jos yhteydenpito ei olisikaan niin vaivatonta kuin se sosiaalisessa mediassa on. Vuorovaikutuksessa perheen kanssa ei uskottaisi tapahtuvan muutosta, koska perhettä näkee kasvokkain kotona päivittäin joka tapauksessa. Myös kavereiden kanssa oltaisiin tekemisissä yhtä paljon kuin nytkin. Viestin lähettämisen sijaan pitäisi vain lähteä ulos, mikä voisi nuorten mielestä olla hyväkin muutos. Yhteydenpidon kaukana asuvien sukulaisten kanssa kuitenkin uskottaisiin vähenevän. Sosiaalisen median kautta yhteydenpito on niin helppoa, että perinteiset kommunikoinnin tavat, kuten soittaminen puhelinverkossa tai kirjeiden lähettäminen, tuntuvat nuorista vaivalloisilta. Transnationaalisissa sukulaissuhteissa välimatka luo rajoitteita kasvokkaisten kohtaamisten toteutumiselle, kun taas samalla paikkakunnalla asuvien kavereiden tapaaminen kasvokkain on vain kävely- tai bussimatkan päässä.

Huomion arvoista on se, että suurin osa haastattelemistani nuorista on sosiaalisen median tarjoamista mahdollisuuksista huolimatta tekemisissä sukulaisten kanssa vain harvoin, kun taas kavereiden kanssa paitsi tavataan usein, myös viestitellään jatkuvasti. Sukulais- ja kaverisuhteet ovat tämän perusteella jollain tavalla luonteeltaan erilaisia. Kyse ei ole siitä, että nuoret olisivat välinpitämättömiä tai heitä ei kiinnostaisi olla tekemisissä sukulaistensa kanssa. Vaikuttaisi siltä, että sukulaissuhteet ovat olemassa nuorten elämässä ns. sinällään, kun taas kaverisuhteet ehkä vaativat ylläpitämistä. Sukulaissuhteiden tietynlainen lähtökohtainen pysyvyys on ehkä jotain sellaista, joka ei vaadi toimenpiteitä säilyäkseen, kun taas kaverisuhteita täytyy pitää ikään kuin liikkeessä, jotta ne eivät lakkaa olemasta.

Suhteet sukulaisiin eivät kuitenkaan periydy vanhemmilta lapsille, vaan nuorten on luotava merkitsevät suhteet sukulaisiinsa itse (Haikkola 2012, 67). Myöhemmällä iällä nuorten on itse punnittava sitä, haluaako luoda siteitä vanhempien lähtömaahan jääneisiin sukulaisiin tai ylläpitää suhteita vanhoihin kavereihin. Tässä kohtaa myös välimatkan aiheuttamat haasteet yhteydenpidolle voivat joutua punnittaviksi. Onko yhteydenpito vaivan arvoista?

Olen tässä luvussa ja sen alaluvuissa tuonut esiin haastateltavien kuvailuja siitä, millä tavoin he käyttävät viestintäteknologioita erilaisissa läheissuhteissaan, joista perhe- ja kaverisuhteet ovat pääasiassa paikallisia ja tarkastellut sukulaissuhteet taas transnationaalisia. Niin paikallisissa kuin transnationaalisissakin suhteissa liikutaan fyysisesti, kuvitteellisesti ja virtuaalisesti, sekä kommunikoidaan suoraan viestintäteknologioita apuna käyttäen (vrt. Urry 2004). He, jotka ovat itse muuttaneet ja joilla lähtökohtaisesti on olemassa suhteita ulkomailla asuviin sukulaisiin, ovat maahanmuuton myötä *venyttäneet* ja *laajentaneet* sosiaalista verkostoaan, kuten Olwig (2007) ilmiön käsitteellistää. Suomesta käsin nuoret ovat *uudelleenmääritelleet* sosiaalisia suhteitaan ja toisaalta *muodostaneet* uusia kaverisuhteita Suomessa (vrt. Olwig 2007; ks. myös Haikkola 2012, 67).

Yhteydenpito perheen ja kavereiden kanssa näyttäytyy nuorille itsestään selvänä osana päivittäistä viestintäteknologioiden käyttöä. Arkea jäsennetään ja suunnitellaan käyttäen apuna viestintäteknologioita ja erityisesti sosiaalista mediaa. Urryn (2004) määrittelemistä liikkuvuuden muodoista *henkilökohtainen viestintä* ja *virtuaalinen liikkuminen* viestintäteknologioita käyttäen ilmenevät päivittäisinä osina nuorten elämää. Se, että asutaan samalla paikkakunnalla, helpottaa lisäksi myös *fyysisen liikkuvuuden* ilmenemistä näissä sosiaalisissa suhteissa. Perhettä ja kavereita tavataan kasvokkain jopa päivittäin, kun liikutaan fyysisesti pienellä alueella kotoa kouluun, harrastuksiin ja muihin iltamenoihin.

Kaiken kaikkiaan haastattelemini nuorten sosiaalisen median käyttö erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan on moninaista. Eri sovelluksia käytetään näissä erilaisissa sosiaalisissa suhteissa rinnakkain ja niiden käyttö määräytyy sosiaalisten tarkoituksien mukaan, jotka vaihtelevat tapauskohtaisesti. Näin ollen viestintäteknologiat ikään kuin

palvelevat sosiaalisten suhteiden asettamia tarpeita. Nuorten puheen perusteella syntyy vaikutelma siitä, että esimerkiksi kavereiden kanssa olemisen tapa perustuu enemmänkin yhdessä tekemiselle kuin keskustelulle, jolloin myös viestintäteknologioita käytetään pitkien keskustelujen sijaan yhteisen tekemisen suunnitteluun.

Tässä luvussa on huomattu, kuinka viestintäteknologioilla on lukuisia hyötyjä ja hyviä ominaisuuksia erilaisten sosiaalisten suhteiden kannalta. Toisaalta on kuitenkin huomattu myös se, kuinka viestintäteknologioiden tarjoamista mahdollisuuksista huolimatta kasvokkaista vuorovaikutusta pidetään tärkeänä kaikissa merkittävissä sosiaalisissa suhteissa. Seuraavassa luvussa siirryn kasvokkaisuuden ja läsnäolon käsitteiden kautta tarkastelemaan sitä, mitä kasvokkainen vuorovaikutus merkitsee haastatelluille nuorille.

7 Kasvokkaisuus ja vierailut

Aiemmissä luvuissa olen jo tuonut esiin sitä, kuinka merkittävänä osana kasvokkainen vuorovaikutus näyttäytyy nuorten erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. Tässä luvussa paneudun siihen, miten haastateltavat erittelevät kasvokkaisuuden merkitystä ja toisaalta suhteuttavat sitä viestintäteknologioiden avulla tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Lähestyn aihetta tarkastelemalla ensin sitä, minkälaisia ominaisuuksia nuoret näkevät kasvokkaisessa ja toisaalta viestintäteknologioiden avulla tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen merkitystä sosiaalisten suhteiden muodostamisessa ja ylläpidossa sitä kautta, mitä nuoret kertovat vierailuistaan vanhempiensa lähtömaahan. Vertaan havaintojani Lotta Haikkolan (2012) aiemmin tekemiin löydöksiin, jotka koskevat maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien nuorten vierailuja vanhempiensa kotimaahan.

7.1 Nuorten ajatuksia kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta

H: Onks siinä teidän mielestä eroo, et jutteleeko ihmisen kaa kasvokkain vai somen välityksellä?

P5: On.

H: Mikä siinä on erona?

P5: No, näkee miten se esim. oikeesti reagoi johonki tai. Nii ja sit voi kertoo silleen elävämmin sanottavansa. Nii.

P6: Mmm. Joo on naamakkain helpompi.

H: On kivempi? Onks se luontevampi?

P5 ja P6: Joo.

H: Miks?

P5: Koska luonnollista. Silleen on niinku alun perin ollu tarkoitus aina puhuu. Siis siihenhän me ollaan alun perin opittukin. Aluks opittii puhuu ja sit vasta kirjottaa.

Kasvokkainen kohtaaminen eroaa haastateltavien mielestä sosiaalisen median kautta käydystä keskustelusta aitoudessaan. Yllä P5 erottaa kasvokkaisen ja sosiaalisen median välityksellä tapahtuvan vuorovaikutuksen toisistaan sen perusteella, että kasvokkaisessa kohtauksessa vuorovaikutus on ”luonnollista” ja kasvokkain näkee, kuinka toinen ”oikeasti” reagoi. Myös oma puhe ja ilmaisu on elävämpää kasvokkain. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva vuorovaikutus kirjoittaen on P5:n mielestä vähemmän aitoa, sillä ihmiselle on luonnollisempaa kertoa asiansa puhumalla – kirjoittamaan kun opitaankin vasta sen jälkeen kun osataan puhua. P6:n mielestä puhuminen kasvokkain on yksinkertaisesti helpompaa verrattuna vuorovaikutukseen sosiaalisen median välityksellä.

Tunteet ovat läsnä vuorovaikutuksessa ilmeiden kautta. Ilmeet kertovat henkilön asennoitumisesta kohteena oleviin asioihin ja toimivat näin emootioiden osoittimina (Peräkylä 2016, 67). Vuorovaikutuksen aitoudella tuntuisi puolestaan olevan vaikutusta siihen, millä voimakkuudella tunteita ilmaistaan ja kuinka toisen tunteen ilmaisuihin reagoidaan. Kaksi haastateltavaa havainnollisti eroja vuorovaikutuksessa kasvokkain ja teknologian välityksellä sitä kautta, kuinka nauru ja lohduttaminen toteutuvat näissä vuorovaikutuksen tavoissa eri lailla. Vitsin kerronta ja huumori vaativat ympäristöltä ja tilanteelta paljon. Haastateltavat havainnollistivat kasvokkaisen ja teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen eroja sitä kautta, miten iloa ja surua ilmaistaan ja toisaalta kuinka tunteen ilmaisuihin vastataan.

H: Millä tavalla sun mielestä on niinku luontevinta jutella asioista?

P9: Kasvotusten. Mun mielest tuntuu hyvält silleen niinku, pääsee jotenki niinku, sä pääset näkemään sen niinku heti, ku joku eläytyy siihen mitä sä sanot. Ja jotenki tuntuu paljon mukavemmalta puhuu silleen kasvotusten ku niinku just puhelimen kautta. En mä, tosi harvoin mä sillee oikeesti nauran jolleki asialle, jos joku kertoo mulle jotain niinku puhelimen kautta. Mä vaa kirjotan siihen jotai hahahaa, jotai nauruhymiöit.

H: Nii silloin ku kirjoitetaan et ei puhuta puhelimes vaa niinku?

P9: Nii. Ehkä mä saatan hymähtää vähä, mut se on siinä. Se on paljo haus Kempaa sitte kasvotusten. Tulee mieleen vanhat ajat, ei ollu puhelimet käytössä niin usein.

H: Niinpä. Mites ku sä sanoit et sä käytät jonki verran Skypee, nii onks se sun mielest niinku tavallaan riittävä, ku siin näkee kuitenkin toisen naaman?

P9: Se on niinku, se on melkein siin kasvotusten. Et, mut siin ei tuu kuitenkaa sitä samaa nauruu ku kasvotusten. Se on niinku. Kyl siin nauraa mut ei sillee iha samalla lailla.

Kasvokkain käydyssä keskustelussa voi aistia vastapuolen eläytymisen omaan tarinaan ja toisin päin. Keskustelu kasvokkain tuntuu mukavalta. P9 pohtii yllä sitä, kuinka vitsit ja nauru toteutuvat kasvokkaisessa ja sosiaalisen median välityksellä käydyssä vuorovaikutuksessa. Kirjoitettuna vitsit eivät toimi useinkaan yhtä hyvin kuin kerrottuina. Puhelimestakaan kerrotut tarinat eivät naurata samalla tavalla kuin kasvotusten kerrottaessa. Edes videopuhelun välityksellä tarinat eivät naurata P9:n mielestä samalla tavalla kuin kasvotusten, vaikka silloin voikin nähdä toisen kasvot, ilmeet ja eleet. Vaikka juttu ei varsinaisesti naurata, vitsiin vastataan puhelimesta puhuessa naurahtamalla ja kirjoitetussa viestissä esimerkiksi nauravalla hymiöllä. Vaikka oma reaktio ei ole aito, noudatetaan ei-kasvokkaisessa tilanteessa käsikirjoitusta, joka muistuttaa kasvokkaisessa tilanteessa noudatettavaa toimintamallia. Naurahdus puhelimesta tai naurava hymiö viestissä korvaavat reaktiota, joka hyvään vitsiin kasvokkaisessa tilanteessa on aidosta huvittuneisuudesta kumpuava nauru.

P2: Mä voin vaa yrittää puhuu [sosiaalisen median välityksellä tai puhelimesta] sillee, et mä lohdutan sua sanoilla, mut ei se niinku ruumiillista kosketusta, tai silleen lohduttaa toista, taputtaa selkään tai antaa paperin jos kyneleet tulee, niin ei sitä ehkä.

Lohduttaminen on reaktio toisen ihmisen suruun ja siihen usein liitetään fyysinen koskettaminen. Kosketus on ainutlaatuinen osa vuorovaikutusta, koska se viestii (kehollisesta) läsnäolosta aivan erityisellä tavalla (Peräkylä & Stevanovic 2016, 34). P2 puhuu yllä siitä, kuinka lohduttamiseen liittyvä fyysinen kosketus jää puuttumaan, jos

lohduttaja ja lohdutettava käyvät keskustelua pitkän välimatkan päässä toisistaan. Keskustelun toinen osapuoli saattaa kertoa itkien asiaansa, mutta henkilöllä puhelimen toisessa päässä ei ole mahdollisuutta ojentaa nenäliinaa tai koskettaa rauhoittavasti. Kirjoitetussa viestinnässä toisen paha olo ei välttämättä välity, ja vaikka välittyisi, ovat vastapuolen vaihtoehdot myötätunnon osoittamiselle rajalliset. Teknologian välityksellä lohduttamisesta jää puuttumaan jotain sille olennaista, eikä lohduttaminen siksi toteudu halutulla tavalla.

Lisäksi P2 huomauttaa, että sosiaalisessa mediassa ihminen voi olla periaatteessa kuka vaan. Hän pohtii sitä, onko loppujen lopuksi mitään takeita siitä, että henkilö, jonka kanssa keskustelua käydään, on todella henkilö joksi häntä luulee. P2:n mielestä kommunikointi sosiaalisessa mediassa ei ”oo oikeet kontaktii, se on just sillee et kuka tahansa voi kirjottaa sen”. Hänen mielestään on paljon parempi kertoa asiansa niin sanotusti päin naamaa kuin sosiaalisessa mediassa. Sama pätee hänen mielestään kuvien kommentoimiseen sovelluksissa kuten Instagram. Esimerkiksi kaverin uusia silmälaseja voi kehua kasvotusten sen sijaan, että tykkäisi niitä esittelevästä Instagram-kuvasta. Sosiaalisessa mediassa jaetut kuvat itsestä eivät P2:n mielestä kerro koko totuutta, vaan antavat ihmisestä vain kapean vaikutelman, kapeasta näkökulmasta. Kasvotusten ihmisen voi nähdä kokonaisuutena. Ainoastaan kasvotusten voi P2:n mukaan arvioida, millainen ihminen tämä oikeasti on.

Videopuhelun kautta käyty keskustelu muistuttaa kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta. Keskustelu käydään ikään kuin kasvotusten, koska vastapuolen ilmeet ja reaktiot voi nähdä. Kysyin haastateltavilta, mitä mieltä he ovat yhteydenpidosta videopuhelujen kautta. Videopuhelu on soittamiseen ja viestien kirjoittamiseen verrattuna hyvä tapa olla yhteydessä siksi, että toisen sekä näkee että kuulee samaan aikaan. Toisen näkeminen ja kuuleminen luovat varmuuden siitä, että keskustelun toinen osapuoli on oikeasti se, keneksi häntä luulee, sekä aidosti mukana keskustelussa.

P5: No se [Skypeissa käyty keskustelu] on vähä niinku sama ku ois paikalla, face-to-face [...] tekstis ei niinku pysty niin hyvin ilmasee asioita.

P5 on sitä mieltä, että on parempi keskustella esimerkiksi Skypen kautta kuin kirjoitetuin viestein, sillä se muistuttaa kasvokkain tapahtuvaa keskustelua. Vastapuolen kasvojen

näkeminen luo illuusion siitä, kuin olisi paikalla. Kirjoittaen ei pysty P5:n mielestä ilmaisemaan itseään yhtä hyvin kuin puhumalla, ja siksi (video)puhelu on parempi vaihtoehto keskusteluun kuin kirjoittaminen.

T2: Tai siis esimerkiksi jos joku asuu kaukana ja sit sul on vaik niinku joku riita sen kaa, niin kyl sä niinku mieluummin sillee videopuhelun kautta sovit sen riidan sen kaa, ku tekstaten tai silleen. Ku sä et pysty nähä sitä, te ette pysty sopii sitä riitaa niinku face to face, niin mieluummin sitte silleen kas, tai sillee videopuhelun kautta.

Osa haastateltavista on sitä mieltä, että videopuhelu korvaa tarvittaessa riittävän hyvin kasvokkaista kohtaamista ja tunne toisen läsnäolosta voidaan saavuttaa videopuhelun aikana. Videopuhelun läsnäolon tunnetta tuottavat ominaisuudet on huomioitu tutkimuksissa aiemminkin (ks. esim. Baldassar 2016, 149). Tilanteessa, jossa matkustaminen paikan päälle ja tapaaminen kasvokkain ei ole mahdollista, videopuhelun soittaminen on tarjolla olevista vaihtoehdoista usein sopivin. Erityisesti vakavista tai henkilökohtaisista asioista voi olla mukavampi puhua niin, että keskustelukumppanin voi nähdä ja kuulla. T2 käyttää yllä esimerkkinä riidan sopimisen tilannetta, jolloin hän mieluummin kävisi keskustelua videopuhelun kautta kuin viestitellen. Silloin ainakin näkee ihmisen, jolle puhuu. Jos ei ole mahdollista tavata kasvokkain, on videopuhelu usein parempi vaihtoehto kuin soittaminen tai viestin laittaminen.

Kasvokkaisuuden merkitys nousee haastateltavien puheessa esiin monella tavalla. Kasvokkain näkee paremmin toisen ilmeet ja eleet, pystyy itse kertomaan tarinaa elävämmiin ja näkee toisen reaktiot heti. Kasvokkain puhuminen tuntuu luontevammalta, helpommalta ja vaivattomammalta. Kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa ollaan paremmin tilanteen tasalla ja voidaan ymmärtää toista paremmin. Tässä aineistossa näkyy, että viestittely ei korvaa kasvokkaista kohtaamista. Jotkut haastattelemani nuorista (esim. P2 ja P9) eivät edes pidä viestien lähettelemisestä. Ainostaan kaksi haastateltavaa sanoo käyvänsä varsinaisia keskusteluja sosiaalisen median välityksellä. Henkilökohtaisista asioista voidaan ehkä puhua sosiaalisen median välityksellä, mutta silloinkin mieluummin puhelimesta puhuen kuin kirjoittaen. Kaikki haastateltavat puhuvat asioista mieluiten kasvotusten.

Hyvien kavereiden kanssa halutaan tavata nimenomaan kasvokkain, esimerkiksi harrastusten parissa tai nuorisotalolla, mutta näiden samaisten kavereiden kanssa laitetaan myös paljon viestejä. Vaikka kasvokkaisen vuorovaikutuksen erityisyyttä tuodaan paljon esiin, on vuorovaikutuksessa teknologian välityksellä myös omat hyvät puolensa. Haastateltavat korostavat sitä, kuinka kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa toiselta ei pääse piiloon, kun taas kommunikaatiossa viestintäteknologioiden välityksellä oma vuoro vastata tai kommentoida voidaan itse määrittää. Viesteihin voi jättää vastaamatta tai Skype-keskustelussa voi hetkeksi siirtyä pois kameran edestä. Kasvokkain taas on pakko reagoida tavalla tai toisella vastapuolen sanoihin ja olla koko ajan fyysisesti läsnä vuorovaikutustilanteessa. Toisaalta kasvokkaisen kohtaamisen aitous nousee haastateltavien mukaan nimenomaan tuosta fyysisestä läsnäolosta ja läheisyydestä. Fyysinen läsnäolo tekee kommunikaatiosta helpompaa ja parempaa. Transnationaalisissa suhteissa teknologiavälitteinen vuorovaikutus on usein kuitenkin hetkellisesti ainoa vaihtoehto, kun mahdollisuuksia kasvokkaiseen tapaamiseen on pitkän välimatkan vuoksi vain harvoin.

7.2 Vierailujen ja kasvokkaisuuden merkitys transnationaalisille siteille

Kuten on jo aiemmin tullut mainituksi, kasvokkainen vuorovaikutus vanhempien lähtömaahan jääneiden sukulaisten kanssa toteutuu lähinnä lähtömaahan tehtävien vierailujen muodossa. Haikkolan (2012) mukaan vierailut vanhempien kotimaahan merkitsevät maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluville nuorille sukulaissuhteiden aktivoimista ja kehittymistä. Nuorten vanhemmat pitävät yllä suhteita sukulaisiin Suomesta käsin ja liittävät nuoret osaksi sukua ottamalla heidät mukaan puhelin- ja Skype-keskusteluihin sukulaisten kanssa, joita he eivät välttämättä ole koskaan tavanneet. Nuorten näkökulmasta suhde sukulaisiin voi kuitenkin jäädä tällä tavoin vajaaksi tai keskeneräiseksi. Suhteet eivät periydy vanhemmilta jälkipolvelle, vaan nuorten on itse luotava merkitsevät sosiaaliset suhteensa ja osallistuttava aktiivisesti niiden kehittämiseen ja ylläpitoon. Vierailut vanhempien kotimaahan ja tapaaminen siellä sukulaisten kanssa kasvotusten avaa nuorille mahdollisuuden tämänlaiselle vaikuttamiselle omiin sosiaalisiin sukulaissuhteisiin. (Haikkola lähetetty, 7.)

Haastattelemistani nuorista seitsemän on itse muuttaneita. Neljä haastateltavaa on syntynyt Suomessa ja heistä kaikki ovat vierailleet vanhempien lähtömaassa. Itse

muuttaneista osa on käynyt lähtömaassa muuton jälkeen. He, jotka eivät ole käyneet, perustelevat tätä matkan kustannuksilla tai sillä, että tilanne lähtömaassa on rauhaton. Kaikilla itse muuttaneista nuorista on kuitenkin aikomuksena mennä käymään sitten, kun siihen on sopiva mahdollisuus.

Maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvilla siteitä vanhempien lähtömaahan ei välttämättä ole ja suhteet sukuun on luotava ikään kuin tyhjästä. Vierailut vanhempien kotimaahan tarjoavat toiselle sukupolvelle mahdollisuuden itse uudelleenmääritellä ja uusintaa näitä sosiaalisia suhteita. Vierailut ja kasvokkainen kohtaaminen toimivat ikään kuin välittäjinä sosiaalisten siteiden uusintamisen prosessissa. (Haikkola 2012, 67–68.) Suomessa syntyneille nuorille vierailut näyttäytyivät uuden kokemisena ja uusien ihmisten tapaamisena, kulttuurin ja ympäristön erilaisuutena verrattuna siihen mihin on totuttu (vrt. Haikkola 2012). Vierailut olivat ”kivoja” ja ”siistejä” kokemuksia. Vierailuilla yllätettiin positiivisesti, kun omat ennakkokäsitykset paikasta huomattiinkin vääriksi. Toisaalta vierailuilla myös huomattiin, kuinka hyvä on olla kotona Suomessa ja ikävöitiin takaisin jo ennen paluuta.

H: Koetteks te et se on jotenki tärkeätä, et te ootte käyny siellä?

P5: Joo. Et ku tietää mist on kotosin ja sillee. Ja tapas sukulaisii. Oli se kivaa. Nii.

H: Mitä mieltä sä oot?

P6: Samaa mieltä.

H: Miltä sust tuntu käydä siellä [vanhempien lähtömaassa]?

T2: Mä rakastan niinku käydä siellä, et se on, siel on jotenki erilaisii ihmisii ja sit se on niinku eril, tai siis, se asuminen siel on tosi erilaista et, niinku tuntuu tosi hyvältä aina mennä omaan kotimaahan.

[...]

H: Joo, niin just. Mut, sanoit että siistii mennä niinku kotimaahan. Tuntuuks sust siltä et se on kotimaa siinä missä Suomikin?

T2: Mmmm. Itse asiassa toi oli aika vaikee kysymys (*naurua*). Ku sillee, kyl mä pidän niinku Suomeeki mun kotimaana, tai siis ku mä oon täällä syntyny. Ja tälle, mut sitte, kyl mä silleen pidän myös [vanhempien lähtömaata] ku sielt tulee mun juuret. Nii, nii, kyl mä sillee enemmän Suomee pidän mun kotimaana, mut. Nii.

Vierailujen merkitys nousee halusta kohdata ja kokea paikka “suoraan”. Vuorovaikutus esimerkiksi sosiaalisessa mediassa luo vaikutelman läsnäolosta (vrt. Madianou & Miller 2012; Madianou 2016), mutta tarve kasvokkaiselle kohtaamiselle jää elämään. On tärkeää

olla itse paikalla – nähdä ja kokea paikat ja asiat itse. Vain silloin voi tietää, millainen tuo paikka todella on. (Urry 2002, 261.) P5 ja P6 myöntävät yllä, että vierailu vanhempien kotimaahan ja sukulaisten tapaaminen on tärkeää. On tärkeää nähdä omin silmin paikka, mistä on kotoisin. Vierailulla oli kivaa. Niin ikään T2 kertoo pitäneensä vanhempien kotimaassa käymisestä. Ihmiset ja tavat ovat erilaisia, mikä kiehtoo. T2 nimittää vanhempien lähtömaata yllä ”kotimaaksi”, vaikka hän on syntynyt Suomessa. Hän pitää tärkeänä omien ”juurten” kohtaamista. On tärkeää nähdä paikka, josta vanhemmat ovat kotoisin, vaikka itse olisikin asunut koko ikänsä Suomessa.

H: Millast se [äidin kotimaassa vierailu] oli?

P9: Se oli aika siistii, ku pääs näkee mitä kaikkee äiti on tehny siel nuorena. Sillee ku ajattelee, mä luulin et mä oisin sillee, et se ei ois niin kiinnostavaa, mut se oli niinku tosi kiinnostavaa. Tykkäsin siit niinku erittäin paljon. Kaikki ne tarinat, mist äiti on aina kertonu, niinku mitä ne on tehny siel. Sit ku mä pääsin ite niinku näkee ne paikat missä ne on tapahtunu, nii se oli tosi siistii. Se oli mageeta. Se oli myös tosi erilainen ku mitä mä odotin. Kelasin et siel on jotai savitaloja ja semmosia.

Myös P9 piti vierailustaan äitinsä lähtömaahan. Hänestä oli hienoa päästä itse näkemään paikat, joissa äiti on viettänyt nuoruuttaan, ja joista äiti on kertonut tarinoita. P9 yllättyi itsekin siitä, kuinka kiinnostavaa äidin kotiseudulla vierailu oli. Hänen ennakkokäsityksensä paikasta osoittautuivat myös vääriksi. Ihmiset eivät asuneetkaan savitaloissa, kuten hän oli kuvitellut.

Toisin kuin haastateltavat edellä, P1 ei pitänyt vierailustaan vanhempien kotimaahan. Oli liian kuuma, eikä tekemistä ollut. Hän kaipasi pian takaisin Suomeen:

H: Joo. Millasta se oli?

P1: [...] Oli iha helvetin kuuma. Mä laskin päivii ehkä.

H: Ai sä et tykänny?

P1: En. Mä olin laskemassa päivii oikeesti.

H: Okei.

P1: Ja tunnitki.

H: Minkä takii sä et tykänny?

P1: Niin kuuma et jotenki, ja et vähän tylsää kuitenkin. Ei siel oo niin paljoo tekemistä.

Vierailuilla pääsee tutustumaan paikkoihin, joista ”omat juuret” ovat lähtöisin, ja missä vanhemmat ovat viettäneet aikaa nuoruudessaan. Myös sukulaisia tavataan. Paikan ja

ihmisten erilaisuus yllättää ja kiehtoo. Toisaalta yllätys voi olla myös epämiellyttävä, kuten P1 tuo yllä esiin. Ilmasto voi olla erilainen kuin mihin Suomessa on totuttu tai elinolot alkeellisemmat, mikä voi hankaloittaa joidenkin sellaisten asioiden tekemistä, mihin kotona on esteettömät mahdollisuudet. (vrt. Haikkola 2012.)

P5: No siis, ku ne asuu kaukana nii ei tunne niit. Nii, mut ei siin oo sillee mitää huonoo et ei tunne jotai koska, mut se niinku vähä häiritsee joskus sillee. Nii, et pitäis ehkä tuntee tai sillee.

P5 toteaa, että välimatkan vuoksi hän ei tunne sukulaisiaan, vaikka hän onkin vierailut heidän luonaan vanhempien kotimaassa. Siinä, ettei tunne sukulaisiaan, ei hänen mielestään ole sinänsä mitään pahaa, mutta välillä hänelle tulee sellainen olo, että sukulaisia ”pitäisi” tuntea. Haikkola (lähetetty; ks. myös Haikkola 2012) käsittelee sosiaalisten siteiden muutosta sitä kautta, kuinka hänen haastattelemansa nuoret jäsentävät sosiaalisia siteitään käyttämällä verbejä ”tietää” ja ”tuntee” suhteestaan sukulaisiin. ”Tietämisellä” viitataan siihen, että tiedetään henkilön olemassaolosta ja tunnetaan nimeltä. ”Tuntemisellä” taas viitataan tunteisiin ja tuntemuksiin, henkilökohtaisempaan tietämisen tapaan, siihen että todella tuntee toisen. Ihminen, jonka tuntee, on läheisempi kuin ihminen, jonka tietää. Sukulaisten ja muiden kaukana asuvien tuttavien tunteminen linkittyy matkustamiseen ja kasvokkain kohtauksiin. Vierailujen kautta etäisiä perheenjäseniä koskevasta tiedosta tulee henkilökohtaisempaa. Tietäminen voi muuttua tuntemiseksi vierailujen kautta. (Haikkola lähetetty, 8.) Näin ei kuitenkaan välttämättä käy. P5 ei koe tuntevansa sukulaisiaan, vaikka onkin vierailut heidän luonaan vanhempien kotimaassa. Hänen puheestaan kuultaa läpi myös oletus, jonka mukaan suhteen sukulaisiin kuuluisi olla läheisempi, kuin mitä hänen suhteensa sukulaisten kanssa on. Vaikka vierailuilla sukulaisten ”tuntemisen” saavuttamiselle tarjoutuu tilaisuus, ei suhteesta välttämättä muodostu henkilökohtaista tavalla, joka erottaisi sen merkitsevästi ”tietämisestä”.

Edellä esiteltyt esimerkit ovat kaikki sellaisten haastateltavien puheesta, jotka ovat syntyneet Suomessa tai muuttaneet Suomeen alle kouluikäisenä, ja joiden mielikuvat sukulaisista ja vanhempien lähtömaasta nojasivat ennen vierailua suurelta osin vanhempien kautta saatuun informaatioon. Haastateltavien puhe viittaa siihen, että vierailut ovat olleet täynnä kokemuksia, niin positiivisissa kuin negatiivisissäkin mielessä. Puheet vierailuista muistuttavat kertomuksia lomamatkoista, joilla on päässyt

tutustumaan uusiin ihmisiin ja uuteen kulttuuriin ja ympäristöön. Kertomukset keskittyvät siihen, miltä paikan päällä käyminen tuntui tai millaista oli nähdä paikkoja, joissa vanhemmat ovat asuneet. Omat ennakkokäsitykset saivat vahvistusta tai kumoutuivat. Vierailut koettiin tärkeiksi ja onnistuneiksi, koska ne lisäsivät tietoa omasta ja vanhempien historiasta ja siitä, mistä suku on kotoisin. Itse sukulaissuhteita koskevan puheen osuus matkakertomuksessa on kuitenkin pieni. Vaikuttaa siltä, että kasvokkaiset kohtaamiset sukulaisten kanssa eivät juurikaan ole vahvistaneet näiden maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien nuorten kokemuksia sukulaisten tuntemisesta. Kasvokkaisia kohtaamisia sukulaisten kanssa sivutaan vain maininnan tasolla.

Paikan ja siellä olevien asioiden ja ihmisten kohtaaminen on merkittävä omakohtainen kokemus sinänsä. Merkitsevien sosiaalisten suhteiden muodostaminen, luominen ikään kuin tyhjästä, voi kuitenkin viedä aikaa. Vierailun jälkeen yhteydenpitoa voi jatkaa erilaisia viestintäteknologioita käyttäen. Kysyin nuorilta, ovatko vierailut vanhempien kotimaahan ja tapaamiset sukulaisten kanssa vaikuttaneet tavalla tai toisella yhteydenpitoon tai sen määrään. Suurin osa nuorista ei nähnyt juurikaan yhteyttä tapaamisten ja yhteydenpidon määrän välillä. Sukulaisia tavataan kun ollaan käymässä heidän luonaan tai kun he ovat käymässä Suomessa, mutta jälkikäteen yhteydenpito on ollut samankaltaista kuin aiemminkin.

Lapsena Suomeen muuttaneella T1:lla ja Suomessa syntyneellä T2:lla on muista haastateltavista poiketen kokemus siitä, että tapaamiset kasvotusten ovat vahvistaneet sosiaalista suhdetta ja kiihdyttäneet yhteydenpitoa sukulaisten kanssa. Nuorten mukaan yhteys sukulaisten kanssa muuttuu ”voimakkaammaksi” tapaamisten myötä ja sosiaalisella medially on tässä merkittävä rooli.

T1: Joo, se kyllä joo. Että mun mielest, jos näkee sen ihmisen, nii sit se yhteydenpito jotenki kasvaa. Tulee enemmän niinku, se tulee, mmm...

T2: Voimakkaampi.

T1: ... voimakkaammaksi, joo, se sana mitä mä etin. Että, siitä tulee voimakkaampi, ku näkee sen ihmisen niin on niinku nauranu sen ihmisen kaa ja on asunu sen ihmisen kaa, että, jos vaikka viikon, niin se oikeesti muuttaa asioita aika paljon.

T2: Tai siis esim mulla ku mä olin ensimmäistä kertaa [vanhempien lähtömaassa] 2006, nii mä niinku ensimmäistä kertaa näin just mun serkut ja tämmöset, nii sen jälkeen ku mä tulin, mä olin siel silloin kuukauden, nii sen jälkeen ku mä tulin Suomeen, nii tota, en mä ollu silleen kauheen

aktiivinen niitten kaa. Ku sillon just ei ollu kaikkii näit sosiaalista mediaa ja tämmöstä. Mut sit viimeks kaks vuotta sitte, ku mä kävin siellä, ja ku mä tuln takasin, nii meist on tullu niinku tosi läheisii. Et just ton sosiaalisen median kautta. Ja sit just et ku me nähtiin, nii se jotenki vahvistaa sitä enemmän.

Ennen ensimmäistä vierailuaan vanhempien lähtömaahan T2 ei tuntenut siellä asuvia sukulaisiaan. T2 havainnollistaa yllä osuvasti sitä, kuinka merkittävä rooli sosiaalisella medialla on hänen mielestään ollut kasvokkain muodostuneiden sukulaissuhteiden vahvistumisen kannalta. Hän kertoo, kuinka hän ei ensimmäisen tapaamisen jälkeen pitänyt Suomeen palattuaan juurikaan yhteyttä tapaamiensa sukulaisten kanssa. Sosiaalisen median käyttö ei ollut tuolloin vielä yhtä yleistä kuin se on nykyään. Joitain vuosia myöhemmin T2 vieraili vanhempien lähtömaassa toisen kerran. Tuon vierailun jälkeen hän alkoi pitää tapaamiensa sukulaisten kanssa aktiivisesti yhteyttä sosiaalisessa mediassa. Jälkimmäisen tapaamiskerran jälkeen suhde sukulaisten kanssa on syventynyt ja sosiaalinen side sukulaisten kanssa vahvistunut. Sukulaissuhteiden muuttuminen läheiseksi on T2:n mielestä osittain sosiaalisen median ansiota, vaikkakin kasvokkainen kohtaaminen on ollut edellytys suhteen muodostumiselle.

Vierailut vanhempien kotimaahan edustavat fyysistä liikkuvuutta (Urry 2004). Sosiaalisten suhteiden muodostamista ja uudelleenmäärittelyä (Olwig 2007) tapahtui vain muutamien haastattemieni nuorten kohdalla, lähinnä T1:n ja T2:n tapauksissa. Heidän kohdallaan kasvokkainen kohtaaminen johti myös yhteydenpitoon sosiaalisen median kautta. Motivaatio virtuaaliselle liikkumiselle ja henkilökohtaiselle viestinnälle viestintäteknologioita käyttäen (Urry 2004) ikään kuin syntyi kasvokkaisesta kohtamisesta. Vaikuttaa siltä, että T1:n ja T2:n sukulaissuhteiden luonne on tavalla tai toisella erilainen verrattuna muiden haastattemieni nuorten sukulaissuhteisiin. T1 ja T2 muodostivat ja uudelleenmäärittelivät vierailuilla suhteitaan sukulaisiin. Muut haastateltavat uudelleenmäärittelivät enemmänkin suhteitaan vanhempiinsa fyysisen paikan kautta: vanhempien lapsuuden ympäristön näkeminen täydensi vanhempien kertomusten kautta muodostunutta kuvaa heidän lapsuudestaan ja samalla nuorten tietoutta omista ”juuristaan”.

Kuten Haikkola tutkimuksissaan (2012; lähetetty) osoittaa, sukulaissuhteet eivät periä vanhemmilta lapsille, vaan merkittävien sosiaalisten suhteiden luomiseen vaaditaan

enemmän. Matkustaminen on uutta luova (*transformative*) prosessi, jonka voima perustuu moniaistillisiin, voimakastunteisiin ja emotionaalisiin kokemuksiin ja kohtaamisiin vanhempien alkuperäisen kotipaikan materiaalistien ominaisuuksien kanssa. Matkustaminen on laadullisesti erilaista kuin yhteydenpito informaatioteknologiaa käyttäen. (Haikkola lähetetty, 3.) Vaikka haastattelemani nuoret keskittyivät vierailuista puhuttaessa kuvailemaan sukulaissuhteiden sijaan muita seikkoja, välittyi puheesta kuitenkin kokemuksellisuus. On tärkeää, että on itse nähnyt ja kokenut paikan ja ihmiset, joista vanhemmat puhuvat. Vierailut ovat olleet nuorille ennen kaikkea omakohtaisia kokemuksia (vrt. Haikkola 2012, 70), jotka joissain tapauksissa ovat johtaneet myös sukulaissuhteiden muovautumiseen.

Haastattelujen perusteella kasvokkaisella vuorovaikutuksella on merkitystä sekä paikallisten että transnationaalisten sosiaalisten suhteiden muodostumisen ja ylläpidon kannalta. Tällä tavoin kasvokkaisuuden käsitteen voidaan nähdä kietoutuvan Olwig'n (2007) sosiaalisten suhteiden verkostanalyttiseen näkökulmaan. Tässä aineistossa melko ilmeistä on se, ettei suhde sukulaisiin ole yhdelläkään haastateltavista muodostunut yhteydenpidon kautta sosiaalisessa mediassa, vaan tilanteissa, joissa ollaan oltu yhtä aikaa fyysisesti läsnä samassa paikassa.

Tässä luvussa olen pyrkinyt tuomaan haastatteluista poimimieni esimerkkien avulla esiin sitä, mitä kasvokkainen vuorovaikutus konkreettisesti merkitsee haastateltaville suhteessa sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Yhteyttä pidetään paljon sekä paikallisesti että kauas teknologian välityksellä, mutta se on erilaista verrattuna vuorovaikutukseen kasvokkain. Edellä esitetyissä aineistokatkelmassa haastateltavat puhuvat siitä, kuinka kasvokkainen vuorovaikutus on helpompaa, luontevampaa ja aidompaa verrattuna viestittelyyn tai soittamiseen. Osa haastateltavista on sitä mieltä, että sosiaalisen median kautta voi puhua vakavista tai henkilökohtaisista asioista, jos mahdollisuutta kasvokkaiseen tapaamiseen ei ole. Puhelimessa tai videopuhelun kautta puhumista pidetään kirjoittamista parempana vaihtoehtona silloin, kuin kasvokkaiseen kohtaamiseen ei ole mahdollisuutta. Videopuhelun kautta käyty keskustelu muistuttaa kasvokkain käytyä keskustelua, koska keskustelukumppanin näkee ja kuulee. Fyysinen läsnäolo kuitenkin puuttuu, mikä vaikeuttaa esimerkiksi huumorin tai lohdun välittymistä.

Teknologian kehittymisen ja verkostopalveluiden ansiosta yhteydenpidosta on tullut helpompaa ja yhteyttä on mahdollista pitää pitkien välimatkojen päähän milloin vain. Mahdollisuus siihen on jatkuvasti olemassa ja kustannuksista ei tarvitse huolehtia (vrt. perinteiset kaukopuhelut). Haastattelemistani nuorista suurin osa antaa ymmärtää, että nimenomaan yhteydenpidon helppouden ansiosta suhdetta kaukana asuviin sukulaisiin ja kavereihin on ylipäänsä mahdollista pitää yllä. Kuitenkaan esimerkiksi T1:n ja T2:n tapauksessa suhteesta sukulaisiin ei olisi voinut tulla läheistä ilman vierailua vanhempien lähtömaahan. Yhdessä jaetut kokemukset ja hetket jaetussa fyysisessä ympäristössä voimistavat suhdetta. Kasvokkain jaetut kokemukset luovat pohjan sille, että yhteydenpito viestintäteknologioiden välityksellä on tämän jälkeen perusteltua.

8 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt tuomaan esiin haastattelemieni helsinkiläisnuorten näkökulmaa viestintäteknologioiden ja erityisesti sosiaalisen median käyttöön liittyen ja nostamaan nuorten oman äänen analyysin keskiöön. Tutkielman tarkoitus on ollut tuottaa tietoa siitä, miten nuoret käyttävät viestintäteknologioita ja erityisesti sosiaalista mediaa maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissaan. Lisäksi olen pyrkinyt hahmottamaan sitä, kuinka maantieteellisesti erilaiset läheissuhteet muodostuvat ja muuttavat muotoaan (vrt. Olwig 2007) ja kuinka nämä suhteisiin liittyvät prosessit suuntaavat myös viestintäteknologioiden käyttöä niissä. Olen tarkastellut sitä, kuinka läsnäoloa tuotetaan viestintäteknologioiden välityksellä ja minkälainen painoarvo kasvokkaisille kohtaamisille asetetaan viestintäteknologioiden tarjoamien mahdollisuuksien rinnalla. Tarkoituksena on ollut lisätä tietoa siitä, minkälainen merkitys viestintäteknologioilla ja erityisesti sosiaalisella medially on nuorten arjessa ja erityisesti tuoda näkyviin niitä tapoja, joilla vanhempien lähtömaassa asuviin sukulaisiin pidetään yhteyttä viestintäteknologioita, kuten sosiaalista mediaa käyttäen. Ennen kaikkea olen pyrkinyt hahmottamaan sitä, minkälainen rooli viestintäteknologioilla on suhteessa kasvokkaiseen kohtamiseen ja vuorovaikutukseen erilaisissa sosiaalisissa suhteissa.

8.1 Viestintäteknologioiden rooli nuorten maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissa

Sosiaalisen median käyttöön liittyvässä arkikeskustelussa on oltu huolissaan siitä, että sosiaalinen vuorovaikutus siirtyy enenevässä määrin nettiin, ja että kasvokkaiset kohtaamiset vähenevät tämän kustannuksella (esim. Nie ym. 2002; Noppari 2014, 22, 123). Useiden tutkimusten mukaan netin käyttö vuorovaikutuksen välineenä ei kuitenkaan vähennä kasvokkain tapahtuvaa sosiaalista kanssakäymistä (Howard ym. 2002; Katz & Rice 2002; Myllyniemi 2015, 69; Myllyniemi 2016, 76), vaan jopa päinvastoin. 2000-luvun alkupuolella tehdyissä tutkimuksissa internetin käytön todettiin jopa lisäävän sosiaalista kanssakäymistä ylipäänsä (Haythornthwaite & Wellman 2002, 28; Katz & Rice 2002, 135; Quan-Haase ym. 2002, 317).

Myöskään tässä aineistossa sosiaalisen median käyttö yhteydenpidossa ei vaikuta olevan kasvokkaista kanssakäymistä korvaava, vaan pikemminkin sitä täydentävä toiminto. Haastateltavien puheesta välittyy vaikutelma, että perheen ja kavereiden näkeminen kasvokkain on tärkeää. Vaikuttaa siltä, että sosiaalinen media toimii sosiaalisissa suhteissa enemmänkin välittäjänä kuin kasvokkaisen vuorovaikutuksen korvikkeena. Asiat, joita sosiaalisen median avulla välitetään ja tavoitteet, joihin niiden välittämällä pyritään, vaihtelevat riippuen sosiaalisen suhteen luonteesta. Paikallisissa suhteissa tavoitteena voi olla kasvokkainen tapaaminen, fyysinen yhteen tuominen, kun taas kaukosuhteessa sukulaisten kanssa pyrkimyksenä voi olla suhteen ylläpitäminen teknologian avulla. Nämä erilaiset tavoitteet asettavat erilaiset tarpeet sosiaalisen median käytölle, jolloin myös sosiaalisen median kautta välitettävät asiat ja välittämisen tavat eroavat osittain toisistaan.

Karen F. Olwig'n (2007, 6–8) mukaan maahanmuuttajien sosiaalisia verkostoja niin lähtö- kuin saapumismaassa on syytä tutkia tasaveroisesti ja muuttajien omista kokemuksista lähtöisin. Sosiaaliset suhteet, kuten muutkaan ilmiöt ja asiat maailmassa eivät ole staattisia, vaan kuuluvat vähintäänkin ohueen yhteyksien verkostoon, jossa tapahtuu jatkuvaa liikettä (Sheller & Urry 2006). Teknologisten apuvälineiden avulla liikkuminen laajalle alueelle levittäytyneessä sosiaalisessa verkostossa on fyysisestä sijainnista riippumatonta, mutta verkostoon kuuluvia suhteita ei välttämättä pidetä yhtä todellisina kuin ”oikeita” sosiaalisia suhteita, mikä Urryn (2004) mukaan johtuu

liikkuvuuden sosiologian näkökulmasta perusteettomasta tavasta verrata ja kategorisoida ilmiöiden ja asioiden ominaisuuksia. Olen pyrkinyt tässä tutkielmassa nostamaan esiin niitä liikkuvuuden muotoja, joita nuorten sosiaalisissa suhteissa heidän omien kuvailujensa perusteella ilmenee. Näitä liikkuvuuksia ja niiden suhdetta toisiinsa nuorten maantieteellisesti erilaisissa suhteissa olen pyrkinyt tulkitsemaan Olwig'n tapaan keskenään tasaveroisesti ottaen parhaani mukaan huomioon sekä paikalliset että transnationaaliset suhteet.

Yhtenä tutkielmani tärkeimmistä johtopäätöksistä voidaan todeta, että nuoret käyttävät sosiaalista mediaa erilaisissa läheissuhteissaan eri tavoin. Se, minkä luonteinen sosiaalinen suhde on kyseessä, suuntaa viestintäteknologioiden käyttöä suhteessa. Oletuksenani oli, että vuorovaikutus paikallisissa ja toisaalta transnationaalisisissa sosiaalisissa suhteissa poikkeaa toisistaan tavalla tai toisella fyysisen etäisyyden vuoksi. Osittain näin vaikutti nuorten mielestä olevankin. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva vuorovaikutus perheen kanssa koskee arkisia käytännön asioita, kuten neuvotteluja kotiintuloajoista, tiedusteluja siitä, mitä on ruokana ja niin edelleen. Samalla paikkakunnalla asuvien kavereiden kanssa puolestaan viestitellään pääasiassa siitä, mitä tehdään kun tavataan ja milloin tämä tapahtuu. Perheen ja kavereiden kanssa tavataan usein kasvokkain ja kasvokkaisuus on tärkeä osa paikallisia läheissuhteita. Viestintäteknologioita käytetään ikään kuin valmistelemaan kasvokkaisten kohtaamisten toteutumista, mikä näyttäytyy siten, että kommunikaatio teknologisia välineitä käyttäen koostuu tällaisissa suhteissa pääasiassa lyhyistä sananvaihdosta. Pitkille keskusteluille sosiaalisessa mediassa ei nähdä tarvetta, koska asioista voidaan puhua sitten, kun tavataan kasvokkain. Tällä tavalla keskustelu on nuorten mielestä myös miellyttävämpää. Suomen ulkopuolella asuvien sukulaisten kanssa puolestaan viestitellään lähinnä kuulumisista. Välimatkan vuoksi sukulaisia tavataan kasvokkain vain harvoin. Kuvia ja videoita käytetään apuna yhteydenpidossa, sillä toisen ihmisen kasvojen näkeminen saa teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen muistuttamaan kasvokkaista kohtaamista. Vaikuttaa siltä, että kuulumisten kysely sosiaalisessa mediassa ikään kuin kuuluu asiaan niiden nuorten mielestä, jotka ovat yhteyksissä sukulaistensa kanssa sosiaalisessa mediassa.

Toinen tutkielmani tärkeimmistä johtopäätöksistä on aiempaa tutkimusta (mm. Urry 2004; Baldassar 2007; Madianou & Miller 2012) tukeva havainto siitä, että fyysisten

ympäristöjen lailla sosiaalisen median kaltaiset viestintäteknologiset ympäristöt voidaan nähdä tiloina, joissa on mahdollisuus saavuttaa tunne toisen läsnäolosta. Vaikka viestintäteknologioiden avulla tapahtuvassa vuorovaikutuksessa voi jäädä uupumaan jotain sellaista, mikä kasvokkaiselle kohtaamiselle on olennaista, voidaan niiden avulla kuitenkin saavuttaa tietynlaista tunnetta läsnäolosta. John Urry (2004) kutsuu tätä tunnetta kuvitteelliseksi läsnäoloksi ja Mirca Madianou (2016) taas ympäröiväksi läsnäoloksi (ks. myös Baldassar 2008). Viestintäteknologioiden avulla tapahtuva liike, jossa yhteys muodostuu ja merkitykset kulkeutuvat esimerkiksi kuvan ja äänen mukana, tuottaa kuvitteellista läsnäoloa (Urry 2004, 27–28). Madianou (2016, 183) puolestaan viittaa ympäröivän läsnäolon käsitteellä teknologisten apuvälineiden mahdollistamaan tietoisuuteen toisista. Hän korostaa, että tällainen läsnäolo, joka usein on olosuhteiden pakottamaa ja periaatteessa virtuaalista, on kuitenkin myös todellista.

John Urryn (2004) mukaan tunne läsnäolosta välittyy erilaisten sosiaalisiin suhteisiin liittyvien liikkuvuuksien mukana. Urryn määrittelemät liikkuvuuden muodot, kuten henkilökohtainen viestintä, virtuaalinen liikkuminen ja kuvitteellinen liikkuminen kuvan ja videon kautta tulevat ilmi nuorten sosiaalisissa suhteissa, niin paikallisissa kuin transnationaalisissakin. Maantieteellisesti erilaisissa suhteissa mahdollisuudet matkustamiseen, joka on fyysisen liikkuvuuden muoto (mt., 28), ovat erilaiset. Transnationaalisissa suhteissa fyysistä liikkumista tapahtuu vähemmän kuin paikallisissa suhteissa. Viestintäteknologisiin apuvälineisiin nojaavaa liikkuvuutta sen sijaan ilmenee sekä paikallisesti että transnationaalisesti. Viestinnän intensiteetti ja ominaisuudet vaihtelevat. Yhteydenpito viestintäteknologioiden välityksellä tuntuu nojaavan sen helppouteen. Viestiä laitetaan, koska se on niin helppoa.

Erilaiset liikkuvuuden muodot ilmenevät nuorten maantieteellisesti erilaisissa sosiaalisissa suhteissa toisaalta hyvin samoin tavoin, mutta toisaalta niiden painotukset ovat erilaiset. Erilaiset liikkuvuudet erilaisissa sosiaalisissa suhteissa ovat myös kytköksissä toisiinsa. Perhe- ja kaverisuhteissa ilmenee fyysistä liikkuvuutta, kun päivittäisessä arjessa liikutaan lähiympäristössä esimerkiksi kotoa kouluun ja iltaisin ulos kavereiden kanssa. Fyysisen liikkumisen lomassa lähetetään viestejä, soitellaan missä tavataan tai mitä kotona on ruokana, jolloin henkilökohtainen viestintä, viestintäteknologian avulla tapahtuva liike, ikään kuin täydentää fyysistä liikkumista. Transnationaalisissa suhteissa fyysinen liikkuminen tarkoittaa vierailuja puolin ja toisin,

jota tapahtuu matkustamisen kustannuksista ja vaivalloisuudesta johtuen vain harvoin. Virtuaalinen liikkuminen internetin välityksellä ja henkilökohtainen viestintä sosiaalisessa mediassa tietyllä tavalla paikkaavat fyysisen liikkumisen puutetta.

Teknologian avulla käydyssä vuorovaikutuksessa voidaan aistia jotain toisen läsnäolosta (Peräkylä & Stevanovic 2016, 34–35), ja tietynlaiset teknologiset välineet voivat olla tähän tarkoitukseen parempia kuin toiset. Haastatteluissa nousi esiin, että kuvien ja videopuheluiden avulla pääsee vähän ”läemmäksi” kaukana asuvia ihmisiä, ja että videopuhelun välityksellä voidaan viestintäteknologisista välineistä parhaiten imitoida kasvokkaista kohtaamista. Kuvitteellinen liikkuminen kuvien ja videon avulla tuo kaukosuhteeseen jotain sellaista läsnäoloa, jota pelkkä teksti tai puhe ei tuo.

Toisaalta tämän aineiston perusteella näyttää siltä, että kehittyneiden viestintäteknologioiden monipuolisista ominaisuuksista huolimatta niiden kautta tapahtuva liikkuminen ei tuota sitä läheisyyttä ja vastavuoroisuutta, jota taas kasvokkainen kohtaaminen fyysisesti samassa paikassa tuottaa. Viestintäteknologioiden merkittävästä roolista huolimatta kasvokkaisuus nähdäänkin sosiaalisten suhteiden kannalta ensiarvoisen tärkeänä. Haastattelemiini nuoret korostavat kasvokkaisen vuorovaikutuksen tärkeyttä ja harmittelevat kohtaamisten vähäisyyttä sellaisissa sosiaalisissa suhteissa, joissa välimatka rajoittaa kohtaamisten toteutumista. Vuorovaikutus on nuorten mielestä kasvokkain ”aidompaa”, mikä tukee esimerkiksi Lindholmin ja kumppaneiden (2016, 16) huomioita kasvokkaisuuteen kytkeytyvien ilmeiden ja eleiden merkityksestä vuorovaikutuksessa. Myös aiemmin tehdyissä tutkimuksissa on tunnistettu viestintäteknologioiden heikkoudet ja ongelmat, joita liittyy läsnäolon tunteen tuottamiseen ja saavuttamiseen niiden kautta (ks. esim. Baldassar 2016, 153–155). Tässä aineistossa T1:n etäinen suhde isään on hyvä esimerkki siitä, kuinka viestintäteknologiat eivät riitä läheisten transnationaalisten suhteiden ylläpitoon. Ikävä ei lieviy yhteydenpidon myötä, vaikka viestintäteknologiat tarjoavat siihen säännöllisen mahdollisuuden.

Sosiaalisten suhteiden luonne ja ominaisuudet suuntaavat sitä, miten viestintäteknologioita ja sosiaalista mediaa käytetään näissä suhteissa. Haikkolan (lähetetty) tapaan olen tarkastellut nuorten kuvailuja sosiaalisista suhteistaan ”tietämisen” ja ”tuntemisen” määritelmien kautta. Sosiaaliset suhteet, joissa vastapuoli ”tunnetaan”

ovat läheisiä ja henkilökohtaisempia kuin sellaiset suhteet, joissa vastapuoli ”tiedetään”. ”Tuntemiseen” perustuvissa sosiaalisissa suhteissa yhteydenpito sosiaalisessa mediassa vaikuttaisi olevan intensiivistä, kun taas ”tietämiseen” pohjaavissa suhteissa satunnaisempaa. Sosiaalisen suhteen luonne ja se, mitä suhde merkitsee sen osapuolille, suuntaa viestintäteknologioiden käyttöä suhteessa. Toisaalta voidaan nähdä, että viestintäteknologioiden käyttö vuorovaikutuksessa tietyllä tapaa myös muokkaa sosiaalista suhdetta. Transnationaalisissa suhteissa, joissa mahdollisuudet matkustamiseen ovat rajalliset, säännöllinen yhteydenpito on mahdollista vain teknologisten välineiden avulla. Tällä säännöllisellä yhteydenpidolla viestintäteknologioita, ja tässä tutkielmassa nimenomaan sosiaalista mediaa käyttäen, voi olla sosiaalista suhdetta ylläpitävä merkitys (ks. Olwig 2007).

Madianou ja Miller (2012) ovat tuoneet tutkimuksessaan esiin sitä, kuinka viestintäteknologioiden rooli korostuu sosiaalisissa suhteissa, joissa fyysinen etäisyys suhteen osapuolten välillä on suuri. Myös tässä tutkielmassa viestintäteknologioiden ja erityisesti sosiaalisen median korostunut merkitys tulee ilmi nimenomaan transnationaalisissa sosiaalisissa suhteissa. Nuorten on vaikeaa kuvitella toteuttavansa transnationaalista yhteydenpitoa jollain muulla tapaa kuin sosiaalista mediaa käyttäen. Jopa sähköposti ja perinteinen soittaminen puhelimella tuntuvat suuren osa mielestä vaivalloisilta tavoilta pitää yhteyttä. Sosiaalisen median tarjoamista mahdollisuuksista ja näiden mahdollisuuksien tiedostamisesta huolimatta yhteydenpito kaukana asuvien sukulaisten kanssa on melko satunnaista. Yhteydenpidon vähäisyyttä selitetään muun muassa välimatkalla. Välimatka sinällään ei kuitenkaan vaikuta olevan syy siihen, ettei kaukana asuvien sukulaisten kanssa pidetä yhteyttä. Sen sijaan moni nuorista puhui siitä, ettei tunne sukulaisiaan, ja että tästä syystä yhteydenpidolle ei nähdä perusteita. Aineistosta käy ilmi, että monilla nuorista linkki vanhempien lähtömaahan on olemassa vanhempien kautta. Sukulaisia ei itse tunneta, vaan heistä tiedetään ja heidän kuulumisiaan kuullaan perheen kautta (vrt. Haikkola 2012).

Vaikuttaa siltä, että tässä tarkastellut läheissuhteet ovatkin lähtökohtaisesti aivan erilaisia keskenään. Perhe-, kaveri- ja sukulaissuhteiden erilaiset luonteet suuntaavat vuorovaikutusta noissa suhteissa ja sitä kautta myös viestintäteknologioiden käyttöä vuorovaikutuksen apuvälineenä. Transnationaalisissa sukulaissuhteissa viestintäteknologioiden rooli korostuu, mutta toisaalta sukulaisuus ehkä onkin jotain

sellaista, joka jollain tavoin ”pakottaa” yhteydenpitoon. Sukulaisten kanssa viestimisen tarkoitukset vaikuttaisivat olevan ikään kuin itse viestimisessä, jonka perusteluna on se, että sukulaisiin ns. kuuluu pitää yhteyttä. Vuorovaikutus saattaa olla pinnallista ja epäsäännöllistä ehkä juuri siksi, että vuorovaikutuksella ei ole varsinaisesti päämäärää, toisin kuin perheen ja kavereiden kanssa käytävässä arkisissa keskusteluissa. Kuulumisten kysely on kuitenkin tärkeä osa sukulaissuhteen ylläpitoa niissä tapauksissa, joissa tuo suhde ylipäänsä on olemassa.

Sen sijaan kaverisuhteiden osalta vaikuttaisi siltä, että suhteen ylläpito vaatii kuulumisten kyselyä enemmän. P2 toi haastattelussa esiin, että hänen mielestään kaverit ovat niitä, jotka ovat aina lähellä (ks. luku 6.2). Useampikin haastateltavista ilmaisi, kuinka muutto lähtömaasta on vaikuttanut suhteisiin sellaisten kavereiden kanssa, jotka ovat jääneet lähtömaahan. Kun kavereita ei tapaa kasvokkain, suhteen intensiteetti tuntuisi heikkenevän ja suhteen osapuolet etääntyvät toisistaan. Vaikka sukulaissuhteissakin suhteen etäisyys tai viileys tunnustetaan, ovat sukulaiset kuitenkin aina sukulaisia eikä suhteen olemassaoloa kyseenalaisteta. Kaverisuhteet sen sijaan hiipuvat yhteydenpidon vähenemisen myötä, jolloin jossain kohtaa huomataan, että tuota kaverisuhdetta ei enää ole.

Vanhempien lähtömaahan suuntautuvilla vierailuilla nuorille tarjoutui mahdollisuus sosiaalisten suhteiden muodostamiselle (vrt. Olwig 2007; Haikkola 2012), vaikkakin haastattelupuheessa tätä tuotiin melko vähän esiin. Sen verran käy kuitenkin ilmi, että yhdelläkään nuorista suhde sukulaisiin ei ole muodostunut yhteydenpidossa sosiaalisen median kautta, vaan vuorovaikutuksessa fyysisesti samassa paikassa. Maahanmuuton ensimmäiseen sukupolveen kuuluvilla nuorilla vierailuihin sisältyi sosiaalisten suhteiden ylläpitoa (vrt. Olwig 2007), kun he pääsivät tapaamaan kasvokkain lähtömaahan jääneitä kavereita ja sukulaisia. Kasvokkainen kohtaaminen tuntuisi olevan avain sosiaalisten suhteiden ylläpidossa, minkä puolestaan oletin muodostavan vierailujen tärkeimmän merkityksen. Haastatellut maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvat nuoret kuitenkin puhuivat enemmän uuden ympäristön ja siihen kuuluvien kulttuuristen ominaisuuksien kohtaamisesta kuin sukulaisten tapaamisesta. Sosiaalisten suhteiden ”hoitamisen” sijaan nuorten puheessa korostui se, kuinka vierailuilla pääsi tutustumaan suvun ja vanhempien historiaan ja sitä kautta ”omiin juuriin”. Vierailuilla saavutettua omakohtaista kokemusta

ja ikään kuin itse kerättyä ja koettua tietoa siitä, mistä vanhemmat ovat kotoisin, pidetään tärkeänä (vrt. Haikkola 2012).

Olen pyrkinyt tuomaan tutkielmassani esiin sitä, kuinka viestintäteknologioita toisaalta käytetään *välineinä* vuorovaikutuksessa, mutta kuinka niiden käyttö sulautuu saumattomasti nuorten arkeen. Nuoret eivät näe sosiaalista mediaa erillisenä paikkana, jossa toimitaan muusta elämästä poikkeavilla tavoilla, vaan ”oikeaan” elämään kytkeytyvänä ympäristönä. Sen sijaan, että viestintäteknologioita käytettäisiin toteuttamaan jotain muusta elämästä irrallista tarkoitusta, ne nähdään osana aivan tavallista arkea. Sosiaalisen median kaltaisten viestintäteknologisten välineiden ansiosta ollaan periaatteessa tavoitettavissa jatkuvasti. Tämän nuoret toivat haastatteluissa esiin ja juurikin tuo tavoitettavuus on käytännössä se, mihin Madianoun (2016) määrittelemä ympäröivä läsnäolo tuntuisi ainakin tässä aineistossa kulminoituvan.

Mirca Madianoun ja Daniel Miller'n (2012) teoria polymediasta, erilaisten mediaympäristöjen rinnakkaisuudesta ja limittyneisyydestä, nousee tässä tutkielmassa esiin havainnoissa nuorten viestintäteknologioiden käytön moninaisuudesta. Vuorovaikutus viestintäteknologioiden välityksellä ei nojaa yksittäiseen välineeseen, vaan vaihtoehtoja on useita. Näin ollen yksittäisen välineen tai sovelluksen käyttö ei määritä vuorovaikutuksen tapaa tai suuntaa sitä. (mt., 139.) Haastatellut nuoret käyttävät erilaisia sovelluksia ja välineitä rinnakkain riippuen tilanteen, sosiaalisen suhteen tai vuorovaikutuksen tavan asettamista tarpeista tai mieltymyksistä. Sovellusten erilaisia, joskin useissa sovelluksissa hyvinkin samanlaisia, ominaisuuksia hyödynnetään valikoiden lukuisista vaihtoehtoista paras, jolloin yksittäisen välineen rajoitteet kompensoidaan toisen välineen paremmilla ominaisuuksilla (vrt. mt.). Näyttää kuitenkin siltä, että vuorovaikutus viestintäteknologioiden välityksellä on mediaympäristöjen moninaisuudesta huolimatta jotain fyysisesti jaetuissa ympäristöissä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta selvästi erottuvaa. Viestintäteknologiat ja sosiaalinen media ovat kiinteä osa nuorten sosiaalista elämää, mutta haastateltujen nuorten taipumus preferoida kasvokkaisia kohtaamisia läheissuhteissaan kertoo toisaalta siitä, kuinka teknologiset ympäristöt eivät kuitenkaan niin sanotusti riitä. Läsnäolo, jota erilaisissa mediaympäristöissä pystytään tuottamaan, on jollain tavalla erilaista ja riittämätöntä verrattuna fyysisesti samassa paikassa saavutettavaan läsnäoloon ja sen mukanaan tuomiin läheisyyden kokemuksiin.

danah boyd'n (2014) mukaan digitaaliset ympäristöt verkottumisen paikkoina ja sosiaalisten suhteiden toteuttamisen areenoina ovat rakenteeltaan erilaisia, ja sosiaalisissa suhteissa toimiminen niissä erilaista. Hän esittää, että nämä fyysiset ja digitaaliset ympäristöt tarjoavat erilaisuutensa vuoksi erilaisia *käyttömahdollisuuksia* (mt., 10–11). Tässä tutkielmassa voidaanakin nähdä, että nuoret hyödyntävät nimenomaan näitä erilaisia käyttömahdollisuuksia ja toimivat siten, että saavat ikään kuin parhaat puolet esiin toisaalta vuorovaikutuksesta viestintäteknologioita käyttäen ja toisaalta kohtaamisista kasvokkain. Näyttää siltä, että näiden kahden erilaisissa ympäristöissä tapahtuvan vuorovaikutuksen tavan vertaaminen keskenään ei sinällään tuota järin mielenkiintoista informaatiota. Sen sijaan boyd'ia mukaillen olikin mielekästä tarkastella sitä, kuinka ne palvelevat keskenään erilaisia tarkoituksia. Nuorten sosiaalisen median käyttö käytännön arkisten asioiden hoitamisessa ja toisaalta kasvokkaisen kohtaamisen preferoiminen sosiaalisissa suhteissa tuo ilmi sitä tapaa, jolla nuoret hyödyntävät fyysisten ja digitaalisten ympäristöjen käyttömahdollisuuksia mielekkäimmäksi kokemallaan tavalla.

8.2 Pohdintaa tutkimuksen toteutuksesta

Tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä tarkasteltaessa on hyvä tiedostaa tutkimuksen rajoitteet. Aineistoni koostuu puolistrukturoiduista teemahaastatteluista, joihin osallistui yhteensä 11 nuorta, 9 poikaa ja 2 tyttöä. Haastatteluja järjestettiin seitsemän, joista neljä toteutettiin parihaastatteluina ja kolme yksilöhaastatteluina. Määrä on laadullisin menetelmin toteutetussa pro gradu –työssä tavanomainen. Kuten laadullinen tutkimus yleensäkin, myös tässä tutkielmassa tekemäni johtopäätökset eivät ole laajemmin yleistettävissä tutkimusjoukon ulkopuolelle. Kahta haastateltua lukuun ottamatta haastatellut ovat helsinkiläisillä nuorisotaloilla aktiivisesti käyviä nuoria. Kaikki haastatellut kuuluvat maahanmuuton ensimmäiseen tai toiseen sukupolveen. Tutkielmani tulokset kuvaavat siis monessa mielessä rajattuun joukkoon kuuluvien helsinkiläisnuorten viestintäteknologioiden käyttöä sosiaalisissa suhteissaan.

Haastatellut olivat haastatteluhetkellä 16–20-vuotiaita. Ajattelin, että tämän ikäiset nuoret pystyvät jo hyvin käsittelemään ja sanallistamaan sosiaalisiin suhteisiinsa liittyviä seikkoja. Tätä nuoremmille tutkielman aihe olisi voinut olla haastava. Tässä tutkielmassa tekemäni päätelmät koskevat siis teini-ikäisiä, mutta jo aikuisuuden kynnyksellä olevia

nuoria. Tämä on syytä huomioida vertailtaessa tuloksia aiemmin Suomessa tehtyyn viestintäteknologioiden käyttöä ja nuoria koskeviin tutkimuksiin, joissa tutkimuksen kohteena ovat tätä nuoremmat lapset ja nuoret (esim. Noppari ym. 2008; Noppari 2014; Uusitalo ym. 2011). Toisaalta taas suuri osa teknologiavälitteistä transnationaalista vuorovaikutusta koskevasta tutkimuksesta on tehty aikuisten näkökulmasta (esim. Baldassar 2007, 2016; Nedelcu & Wyss 2016). Tässä tutkielmassa esiin nostamani nuorten puhe ja siitä tekemäni tulkinnat kuvaavat siis rajallista joukkoa lapsuuden ja aikuisuuden välimaastoon sijoittuvaan ikäryhmään kuuluvia nuoria.

Alun perin tarkoitukseni oli saada haastateltaviksi tasainen määrä tyttöjä ja poikia. Nuorisotaloilla tapaamistani nuorista pojat olivat kuitenkin innostuneempia osallistumaan haastatteluun, kun taas tytöt selvästi ujostelivat osallistumista. Haastatellut kaksi tyttöä löysin yhteisen tuttavien kautta. Pohdin sitä, kuinka haitallista analyysin kannalta on, että tyttöjä ja poikia on aineistossa epätasainen määrä. En kuitenkaan ollut kiinnostunut tutkimaan sukupuolen kulttuurisia merkityksiä ja näin ollen päädyin siihen, että aineiston rajaus sukupuolen mukaan ei ole tarpeellista, eikä tutkimuskysymykseni kannalta olennaista. Tyttöjen parihaastattelu oli monin tavoin erilainen verrattuna muihin haastatteluihin ja otin nämä eroavaisuudet huomioon tarvittaessa, mutta muutoin olen sivuuttanut sukupuoleen liittyvät seikat analyysissäni.

Tutkimusjoukkoni on monietninen ryhmä, joka koostuu sekä maahanmuuton ensimmäiseen että toiseen sukupolveen kuuluvista nuorista. Pohdin sitä, onko aineistoa syytä rajata muuttohistorian tai etnisyyden perusteella. Koin kuitenkin tutkimuskysymykseni kannalta olennaisena vain sen, että kaikkien haastateltavien vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Suomen ulkopuolella, ja että linkki Suomen ulkopuolelle on perhetaustan myötä olemassa. En nähnyt syytä rajata aineistoa etnisyyden perusteella, vaan pikemminkin koin, että etnisyyteen liittyvä moninaisuus voisi olla hedelmällistä aiheen tarkastelun kannalta. Se, että haastateltavista osa on itse muuttaneita ja osa kuuluu maahanmuuton toiseen sukupolveen, vaikutti osaltaan aineiston tulkintaan. Vaihtelevuus muuttohistoriassa aiheutti sen, että osa kysymyksistä kohdentui osalle haastateltavista paremmin ja osalle taas huonommin kuin toisille. En kuitenkaan nähnyt tätä niin suurena ongelmana, että olisin rajannut aineistoa muuttohistorian perusteella jälkikäteen. Moninaisuus haastateltavien muuttohistoriassa toi mielestäni hyvällä tavalla esiin sitä, kuinka erilaisia tarinoita ”maahanmuuttotaustaisuus” pitää sisällään.

Aineistonkeruussani yhdistyivät pari- ja yksilöhaastattelut. Kaikki haastattelut oli alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus toteuttaa parihaastatteluina, mutta lopulta teimme kolmen nuoren kanssa yksilöhaastattelut. Syynä tähän oli, että nuoret eivät joko löytäneet osallistumisesta kiinnostunutta paria, joka olisi täyttänyt tutkimukseen osallistumisen kriteerit, tai että pari perui osallistumisensa viime hetkellä. Halusin kuitenkin toteuttaa haastattelut, koska olin jo vienyt nuorten aikaa. Pohdin sitä, minkälaisia rajoitteita analyysille asettaa se, että osa aineistosta on kerätty yksilöhaastatteluina ja osa parihaastatteluina. Analyysin edetessä tulin siihen tulokseen, ettei näiden kahden yhdistäminen tuota suurta ongelmaa. Analysoidessani aineistoa sisällönanalyysin keinoin keskityin sisältöihin nuorten puheessa sen sijaan, että olisin tulkinnut esimerkiksi keskustelun rakennetta keskustelunanalyysin keinoin, jolloin en olisi voinut käyttää yksilöhaastatteluja. Pyrin kuitenkin tapauksesta riippuen ottamaan analyysissäni huomioon sen, millä tavoin haastattelun toteuttamisen muoto on voinut vaikuttaa haastateltujen vastauksiin.

Parihaastatteluissa parin läsnäolo voi hyvällä tavalla heikentää tutkijan auktoriteettiasemaa ja haastattelijan ja haastateltavan välistä valtasuhdetta (Strandell 2010, 102–103). Pohdin haastattelutilanteita ja eroja yksilö- ja parihaastattelujen välillä ja sitä, millä tavoin parin läsnäolo on voinut vaikuttaa nuorten vastauksiin haastattelussa. Toisaalta pohdin sitä, millä tavoin haastateltavana oleminen yksin on voinut vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. Voi olla, että parihaastatteluun osallistuneet haastateltavat jättivät kertomatta jotain asioita siksi, että eivät halunneet parin kuulevan niitä. Voi myös olla, että joitain tällaisia asioita olisi tuotu esiin, jos haastattelu olisi toteutettu haastattelijan kanssa kahden kesken. Toisaalta taas parin läsnäolo on voinut rohkaista nuoria kertomaan haastatteluissa sellaisia asioita, joiden kertominen yksilöhaastattelussa olisi voinut tuntua vaikealta, mutta jotka parihaastattelussa avattiin, kun nähtiin parinkin tekevän niin.

Nuorten haastattelemisen tutkielmaa varten antoi minulle ainutlaatuisen tilaisuuden tutustua nuorten sosiaalisen median käyttöön ja kuulla heidän omia ajatuksiaan viestintäteknologioiden roolista ja merkityksestä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Arkikeskustelua lasten ja nuorten sosiaalisen median käytöstä on paikoin sävyttänyt huoli siitä, minkälaisia haitallisia vaikutuksia median käytöllä voi lapsille ja nuorille olla tai

mitä tapahtuu ”oikealle” sosiaalisuudelle vuorovaikutuksen siirtyessä virtuaalisiin ympäristöihin (ks. esim. Noppari 2014, 22). Nuorisotutkimuksen parissa on alettu suhtautua myös kriittisesti tällaiseen huolipuheeseen (ks. esim. Mulari ym. 2017). Yksi tämän tutkielman ansioista on nähdäkseni huomio siitä, kuinka kasvokkaisen vuorovaikutuksen arvostus ja merkityksellisyys ei suinkaan väisty teknologivälitteisen vuorovaikutuksen tieltä, vaan vuorovaikutusta tapahtuu limittäin teknologisissa ympäristöissä ja kasvokkain. Tätä tutkielmaa varten haastattelemanuoret näkevät sosiaalisen median ja teknologiset välineet ennen kaikkea arkeaan ja kasvokkaista vuorovaikutustaan täydentävinä osina.

Lähteet

Alasuutari, Maarit 2005: Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere, 145–162.

Alasuutari, Pertti 1999: Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere.

Arminen, Ilkka 2016: Teknologiset ympäristöt. Teoksessa Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.): Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta. Vastapaino, Tampere, 178–199.

Baldassar, Loretta 2007: Transnational Families and the Provision of Moral and Emotional Support: The Relationship between Truth and Distance. *Identities: Global Studies in Culture and Power*, 14, 4, 385–409.

Baldassar, Loretta 2008: Missing Kin and Longing to be Together: Emotions and the construction of co-presence in transnational relationships. *Journal of Intercultural Studies* 29, 3, 247–266.

Baldassar, Loretta 2016: De-demonizing distance in mobile family lives: Co-presence, care circulation and polymedia as vibrant matter. *Global Networks* 16, 2, 145–163.

Baldassar, Loretta; Nedelcu, Mihaela; Merla, Laura & Wilding, Raelene 2016: ICT-based co-presence in transnational families and communities: Challenging the premise of face-to-face proximity in sustaining relationships. *Global Networks* 16, 2, 133–144.

Boden, Deirdre & Molotoch, Harvey 1994: The compulsion of proximity. Teoksessa Roger Friedland & Deirdre Boden (toim.): *Now/here: Space, time and modernity*. University of California Press Berkeley, California, 257–86.

boyd, danah 2014: *It's Complicated. The social lives of networked teens*. Yale University Press, New Haven.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.

Glick Schiller, Nina 2010: A global perspective on transnational migration: Theorising migration without methodological nationalism. Teoksessa Rainer Bauböck & Thomas Faist (toim.): *Diaspora and Transnationalism. Concepts, Theories and Methods*. Amsterdam University Press, Amsterdam.

Glick Schiller, Nina; Çağlar, Ayşe; Guldbrandsen, Thaddeus 2006: Beyond the ethnic lens: Locality, globality, and born-again incorporation. *American Ethnologist* 33, 4, 612–633.

Goffman, Erving 1956: *The Presentation of Self in Everyday Life*. University of Edinburgh, Edinburgh.

Goffman, Erving 1964: The Neglected Situation. *American Anthropologist* 66, 6, 133–136.

Haikkola, Lotta 2011: Making Connections: Second-generation children and the transnational field of relations. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37, 8, 1201–1217.

Haikkola, Lotta 2012: Monipaikkainen nuoruus. Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit. Sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto, Helsinki.

Haikkola, Lotta (lähetetty): Second-generation children's return visits: travel, affect and embodiment. Lähetetty lehteen *Children's Geographies*.

Harris, Anita 2009: Shifting the boundaries of cultural spaces: young people and everyday multiculturalism. *Social Identities*, 15, 2, 187–205.

Haythornthwaite, Caroline & Wellman, Barry 2002: *The Internet in everyday life*. Blackwell, Oxford.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.

Howard, Philip E. N.; Rainie, Lee & Jones, Steve 2002: Days and nights on the Internet. Teoksessa Caroline Haythornthwaite & Barry Wellman (toim.): *The Internet in everyday life*. Blackwell, Oxford, 45–73.

Jallinoja, Riitta & Widmer, Eric 2011: Families and kinship in contemporary Europe. Rules and practices of relatedness. Palgrave Macmillan, London.

Katz, James E. & Rice, Ronald E. 2002: Syntopia. Access, civic involvement, and social interaction on the Net. Teoksessa Caroline Haythornthwaite & Barry Wellman (toim.): *The Internet in everyday life*. Blackwell, Oxford, 114–138.

Lindholm, Camilla; Stevanovic, Melisa & Peräkylä, Anssi 2016: Johdanto. Teoksessa Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.): *Keskusteluanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Vastapaino, Tampere, 9–30.

Lovio, Ilari 2013: Transnationalism, remittances and asymmetries. Multi-local family ties of Senegambian migrants in Finland. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto.

Madianou, Mirca 2016: Ambient co-presence: transnational family practices in polymedia environments. *Global Networks* 16, 2, 183–201.

Madianou, Mirca & Miller, Daniel 2012: Migration and new media. Transnational families and polymedia. Routledge, London.

Martikainen, Tuomas; Saari, Matti & Korkiasaari, Jouni 2013: Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna

Säävälä (toim.): Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki, 23–54.

Mulari, Heta; Vilmilä, Fanny & Merikivi, Jani 2017: Huolipuheen yli – näkökulmia lasten ja nuorten medioituneeseen vapaa-aikaan. Näkökulma 43, Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki. (Viitattu 18.1.2017)
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nakokulmat/nakokulma_43_merikivi_mulari_vilmila.pdf

Myllyniemi, Sami (toim.) 2015: Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki.

Myllyniemi, Sami (toim.) 2016: Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki.

Mäkelä, Klaus 2010: Alaikäisiä koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosäätely. Teoksessa Hanna Lagström, Tarja Pösö, Nina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 101, 67–88.

Nedelcu, Mihaela & Wyss, Malika 2016: 'Doing family' through ICT-mediated ordinary co-presence: transnational communication practices of Romanian migrants in Switzerland. *Global Networks* 16, 2, 202–218.

Nie, Norman H.; Hillygus, D. Sunshine & Erbring, Lutz 2002: Internet use, interpersonal relations, and sociability. Teoksessa Caroline Haythornthwaite & Barry Wellman (toim.): *The Internet in everyday life*. Blackwell, Oxford, 215–243.

Noppiari, Elina 2014: Mobiilimukset. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Tampereen yliopisto, Tampere.

Noppiari, Elina & Uusitalo, Niina 2011: Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella: näkökulmia nuorten verkkoyhteisöllisyyteen. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.): *Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Tampere University Press, Tampere, 140–166.

Noppiari, Elina; Uusitalo, Niina; Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki 2008: "Mä oon nyt online!" Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopisto, Tampere.

Olwig, Karen Fog 2007: *Caribbean Journeys. An Ethnography of Migration and Home in three Family Networks*. Duke University Press, Durham and London.

Peräkylä, Anssi 2016: Ilmeet ja eleet. Teoksessa Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.): *Keskusteluanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Vastapaino, Tampere, 63–78.

Peräkylä, Anssi & Stevanovic, Melisa 2016: Kehollinen läsnäolo. Teoksessa Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.): Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta. Vastapaino, Tampere, 32–46.

Quan-Haase, Anabel; Wellman, Barry; Witte, James C. & Hampton, Keith N. 2002: Capitalizing on the Net. Social contact, civic engagement, and sense of community. Teoksessa Caroline Haythornthwaite & Barry Wellman (toim.): The Internet in everyday life. Blackwell, Oxford, 291–324.

Rastas, Anna 2005: Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere, 78–102.

Robertson, Zoe; Wilding, Raelene & Gifford, Sandra 2016: Mediating the family imaginary: young people negotiating absence in transnational refugee families. *Global Networks* 16, 2, 219–236.

Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005: Johdanto. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. (Viitattu 17.01.2017) <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Sheller, Mimi & Urry, John 2006: The new mobilities paradigm. *Environment and Planning A* 38, 207–226.

Sime, Daniela & Fox, Rachael 2014: Home Abroad: Eastern European children's family and peer relationships after migration. *Childhood*, 22, 3, 377–393.

Strandell, Harriet 2010: Etnografinen kenttättyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa Hanna Lagström, Tarja Pösö, Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 101, 92–112.

Tilastokeskus 2016: Väestö kansalaisuuden, syntymämaan, kielen ja syntyperän mukaan 1990–2015. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat, Tilastokeskus, Helsinki. (Viitattu 1.2.2017) http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen_Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/005_kaikki.px/?rxid=4c36686d-6a99-46b0-9ee4-79c7406f1bee

Tilastokeskus 2017: Maahanmuuttajat väestössä. Tilastokeskus, Helsinki. (Viitattu 1.2.2017) <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa>
Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009: Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen

ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Helsinki. (Viitattu 17.1.2017) <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

Urry, John 2002: Mobility and Proximity. *Sociology* 36, 2, 255–274.

Urry, John 2004: Connections. *Environment and Planning D: Society and Space* 22, 1, 27–37.

Uusitalo, Niina; Vehmas, Susanna & Kupiainen, Reijo 2011. Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2. Tampereen yliopisto, Tampere.

Vanden Abeele, Mariek M. P. 2016: Mobile youth culture: A conceptual development. *Mobile Media & Communication* 4, 1, 85–101.

Wimmer, Andreas & Glick Schiller, Nina 2002: Methodological nationalism and beyond: nation-state building, migration and the social sciences. *Global Networks* 2, 4, 301–334.

LIITE 1. Haastattelukutsu

Teen Helsingin yliopistossa sosiologian pro gradu –tutkielmaa, joka käsittelee nuorten digitaalisen ja sosiaalisen median käyttöä. Tarkoitukseni tutkielmassa on selvittää sitä, millä tavoin taustaltaan monikulttuuriset tai monikulttuurisissa suhteissa elävät nuoret käyttävät digitaalista mediaa transnationaalisten suhteiden ylläpidossa, ja mitä yhteydenpito sukulaisten tai muiden muualla asuvien kanssa merkitsee nuorille.

Etsin haastateltavakseni noin 16–20-vuotiaita nuoria,

- 1) jotka ovat muuttaneet perheensä kanssa Suomeen alle kouluikäisinä, tai
- 2) joiden vanhemmat ovat kotoisin muualta, mutta ovat itse syntyneet Suomessa, ja
- 3) jotka pitävät yhteyttä Suomen ulkopuolella asuviin läheisiin, ystäviin, sukulaisiin tai muihin tuttuihin.

Haastattelun aikana on tarkoitus keskustella sukulaissuhteista ja digitaalisen ja sosiaalisen median käytöstä yhteydenpidon välineenä.

Haastattelut toteutetaan parihaastatteluina. Parihaastattelun ideana on, että mukaan voi ottaa esimerkiksi kaverin. Haastattelun kesto on noin 1 tunti.

Haastattelut äänitetään. Haastatteluaineistoa käytetään luottamuksellisesti, ja äänitteet ja litteroitu aineisto hävitetään työn valmistuttua. Haastatteluaineisto käsitellään niin, että haastateltavia ei voi tunnistaa aineistosta.

Kiinnostuitko? Ota yhteyttä Facebookissa, WhatsAppissa, soittamalla, laittamalla tekstaria tai sähköpostitse. Kokemuksesi ja ajatuksesi aiheeseen liittyen ovat hyvin tärkeitä, jotta digitaalisen median merkitystä nuorten arjessa voidaan ymmärtää paremmin.

Helmi Linkosalo

helmi.linkosalo@gmail.com

+358 40 7018322

LIITE 2. Teemahaastattelurunko

1 Taustatiedot

- Ikä, synnyinpaikka, muuttohistoria, perhe

2 Sosiaalisen median käyttö yleisesti

- Mitä sosiaalisen median palveluja käytätte ja millä välineillä?
- Mikä on paras ja miksi?

3 Sosiaaliset suhteet ja verkostot

- Kertokaa vähän perheestänne (vanhemmat, sisarukset, suku).
- Asuuko sukulaisia tai muita tuttuja Suomen ulkopuolella? Missä?
- Kuinka läheisiksi koette ulkomailla asuvat sukulaiset ja tutut?
- Entä kaverit, asuuko kavereita muualla kuin Suomessa?

4 Yhteydenpito Suomessa ja ulkomaille

- Sosiaalisen median käyttö perheen kanssa
- Sosiaalisen median käyttö kavereiden kanssa
- Sosiaalisen median käyttö ulkomailla asuvien sukulaisten kanssa
- Millä tavoin kuulette ulkomailla asuvien sukulaisten tai tuttujen kuulumiset?
- Minkälaista se on, kun asuu tuttuja ulkomailla?
- Mikä yhteydenpidon tapa tuntuu luontevimmalta?

5 Vierailut

- Oletteko vierailleet ulkomailla asuvien sukulaisten luona? Missä?
- Ovatko vierailut vaikuttaneet tavalla tai toisella yhteydenpitoon?

6 Transnationaalinen vuorovaikutus ja läheisyys

- Kasvokkaisen ja teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen erot
- Yhteydenpito sosiaalisessa mediassa Suomessa vs. ulkomailla asuvien tuttavien kanssa. Onko eroja ja jos, niin minkälaisia?
- Voiko "pitkän välimatkan" keskusteluissa puhua arkaluontoisista tai muuten henkilökohtaisista asioista? Mistä voi puhua?

7 Viestintäteknologioiden merkitys

- Ajatusleikki: Minkälaista elämä olisi ilman sosiaalista mediaa?
- Pitäisittekö kavereiden / perheen / sukulaisten kanssa vähemmän vai enemmän yhteyttä, jos somea ei olisi olemassa? Keihin pitäisitte yhteyttä ja keihin ette ja miksi? Miten yhteyttä pidettäisiin ja minkälaista se olisi?
- Jos pitäisitte, niin miten?

8 Tulevaisuus

- Tulevaisuuden suunnitelmat